

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av rättegångsbalken och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att rättegångsbalken, lagen om rättegång i brottmål, förundersökningslagen och lagen om verkställighet av böter ändras. Avsikten med de föreslagna ändringarna är att förenkla rättsprocesserna i de allmänna domstolarna.

Det föreslås att tingsrättens domförhet i brottmål i en sammansättning med en domare utvidgas. Ett brottmål ska kunna behandlas i en sammansättning med en domare om det för den gärning som avses i åtalet kan dömas ut fängelse i högst fyra år. Som en ny alternativ sammansättning i tingsrätten föreslås en sammansättning med två domare. En sammansättning med en domare kan i såväl brott- som tvistemål förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak.

Den sammansättning i vilken högsta domstolen är domför förenklas i vissa kategorier av ärenden. Högsta domstolen ska, om den är enig, vara domför i en sammansättning med tre ledamöter, om besvären gäller förutsättningar för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning. Ett ärende som gäller besvärstillstånd ska kunna handläggas också i en sammansättning med en ledamot, om det är klart att förutsättningar för meddelande av besvärstillstånd inte föreligger. Sammansättningen för domförhet förenklas också i vissa ärenden som gäller extraordinärt ändringsökande.

I fråga om skriftligt förfarande föreslås det att svaranden ska delges åklagarens påföljdsständpunkt, som innehåller straffarten och den maximala storleken på straffet.

För att underlätta stämning av personer som är svåra att nå föreslås det att åklagaren kan förordna att den misstänkte efter avslutad förundersökning ska stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe i högst sex timmar för att delges stämning.

Det föreslås att den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen lindras. Svaranden i ett brottmål ska även i fortsättningen vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen, om domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet. Svarandens närvaroplikt lindras dock så att en svarande som inte är minderårig inte längre måste höras personligen vid huvudförhandlingen för att han eller hon ska kunna dömas till fängelse. Om domstolen inte anser det behövligt att svaranden är personligen närvarande, räcker det att svaranden vid huvudförhandlingen företräds av ett ombud. Enligt förslaget ska svaranden dock i regel vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten, om han eller hon åtalas för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år. Det föreslås att närvaroplikten för en häktad svarande lindras så att domstolen kan besluta att svaranden inte behöver vara personligen närvarande under hela huvudförhandlingen.

Möjligheten att använda videolänk vid rättegångar utvidgas. Svaranden i ett brottmål ska ha möjlighet att delta i muntlig förhandling via videolänk också i andra fall än för att höras i bevissyfte. Deltagande i muntlig förhandling via videolänk ska ersätta personlig närvaro. Även åklagaren, den som är part i ett tvistemål och partens rättegångsbiträde eller rättegångsombud ska kunna delta i muntlig förhandling via videolänk.

RP 200/2017 rd

Lagen om verkställighet av böter föreslås bli ändrad så att betalningstid för att betala böterna kan fås även efter det att förvandlingsstraff har dömts ut. Samtidigt slopas möjligheten att få betalningstid medan ett ärende om förvandlingsstraff behandlas i domstolen. Dessutom föreslås det att videolänk ska kunna användas vid behandlingen av ett ärende som gäller förvandlingsstraff.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2019.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	3
ALLMÅN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och praxis.....	5
2.1.1 Sammansättningen i de allmänna domstolarna	5
2.1.2 Skriftligt förfarande.....	6
2.1.3 Principen om en kontaktpunkt.....	7
2.1.4 Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången.....	7
2.1.5 Användningen av videolänk.....	8
2.1.6 Indrivning av böter samt förvandlingsstraff.....	8
2.1.7 Övriga bestämmelser.....	10
2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet.....	11
2.2.1 Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången.....	11
2.2.2 Användningen av videolänk.....	12
2.3 Bedömning av nuläget	12
2.3.1 Sammansättningen i de allmänna domstolarna	12
2.3.2 Skriftligt förfarande.....	14
2.3.3 Principen om en kontaktpunkt.....	15
2.3.4 Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången.....	16
2.3.5 Användningen av videolänk.....	17
2.3.6 Förenklat förfarande för förvandlingsstraff för böter.....	18
2.3.7 Övriga bestämmelser.....	20
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	21
3.1 Enklare sammansättning i de allmänna domstolarna	21
3.2 Skriftligt förfarande	22
3.3 Principen om en kontaktpunkt	22
3.4 Lindring av den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande	22
3.5 Utvidgad användning av videolänk.....	23
3.6 Enklare förfarande vid förvandlingsstraff.....	23
3.7 Övrigt.....	24
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	24
4.1 Enklare sammansättning i de allmänna domstolarna	24
4.2 Skriftligt förfarande	27
4.3 Principen om en kontaktpunkt	27
4.4 Lindring av den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande	28
4.5 Utvidgad användning av videolänk.....	29
4.6 Förenklat förfarande för förvandlingsstraff	31
4.7 Informationssystem.....	31
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	31
DETALJMOTIVERING	34
1 LAGFÖRSLAG	34
1.1 Rättegångsbalken	34
2 kap. Om domförhet.....	34
5 kap. Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål.....	37
6 kap. Huvudförhandling i tvistemål	38

RP 200/2017 rd

12 kap.	Om parterna	39
26 kap.	Om fortsatt handläggning av besvärssärenden i hovrätten	41
31 kap.	Om extraordinärt ändringssökande	42
1.2	Lagen om rättegång i brottmål	43
5 kap.	Om väckande av åtal	43
5 a kap.	Om avgörande av mål utan huvudförhandling	43
6 kap.	Om huvudförhandling	45
7 kap.	Om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan	45
8 kap.	Om parterna	46
1.3	Förundersökningslagen	49
10 kap.	Avslutande av förundersökning	49
1.4	Lagen om verkställighet av böter	49
2	IKRAFTTRÄDANDE	50
3	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN OCH LAGSTIFTNINGSORDNING	50
3.1	Sammansättningen i de allmänna domstolarna	50
3.2	Skriftligt förfarande	51
3.3	Principen om en kontaktpunkt	51
3.4	Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången	52
3.5	Användningen av videolänk	52
	LAGFÖRSLAG	54
1.	Lag om ändring av rättegångsbalken	54
2.	Lag om ändring av lagen om rättegång i brottmål	58
3.	Lag om ändring av 10 kap. i förundersökningslagen	61
4.	Lag om ändring av lagen om verkställighet av böter	62
	BILAGOR	64
	PARALLELLEXT	64
1.	Lag om ändring av rättegångsbalken	64
2.	Lag om ändring av lagen om rättegång i brottmål	71
3.	Lag om ändring av 10 kap. i förundersökningslagen	77
4.	Lag om ändring av lagen om verkställighet av böter	78

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering (2015) ska rättsprocesserna påskyndas och domstolarna ges möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter. Därtill ska domstolarnas behandlingstider göras kortare bl.a. genom att bestämmelserna om domstolarnas sammansättning görs mer flexibla. Digitaliseringen av domstolsprocesserna främjas bl.a. genom att användningen av videolänk vid hörande utökas.

I enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering (2011) har det utarbetats ett reformprogram för rättsvården. Det innehåller horisontella och sektorspecifika åtgärder samt ett anpassningsprogram för justitieministeriets förvaltningsområde (Reformprogram för rättsvården för åren 2013—2025, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 16/2013).

Enligt planen för de offentliga finanserna för 2017—2020 fortsätter åtgärderna i reformprogrammet för rättsvården (SRR 3/2016 rd). Projekten inom ramen för programmet syftar till att rättssäkerheten ska kunna säkerställas trots utgiftstrycket och besparingarna inom rättsvården. Verkställandet av reformprogrammet för rättsvården utgör ett av hörnstensprojekten (nr 9) i statsminister Juha Sipiläs strategiska regeringsprogram.

Vid justitieministeriet färdigställdes den 11 januari 2016 en bedömningspromemoria där man försökt vidareutveckla de förslag som ingår i reformprogrammet för rättsvården och bedöma om det finns behov av fortsatta åtgärder med tanke på processerna för brott- och tvistemål. De förslag som behandlas i bedömningspromemorian har också syftat till att anpassa domstolsväsendets verksamhet till de inbesparingar i domstolarnas omkostnader som redan ingår i ramarerna för statsfinanserna (2016—2019) och som inte hänför sig till något enskilt lagstiftningsprojekt.

I bedömningspromemorian presenterades fem utvecklingsobjekt: möjligheterna att lätta upp sammansättningarna vid de allmänna domstolarna, möjligheterna att utvidga användningsområdet för skriftliga förfaranden vid tingsrätten, principen om s.k. oavbruten behandling, möjligheten att lindra den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande vid rättegången samt möjligheterna att öka användningen av videoförbindelser. Strävan var också att hitta eventuella andra utvecklingsobjekt.

Justitie- och arbetsminister Lindströms program för utveckling av rättsvården publicerades den 19 augusti 2016. Enligt programmet ska processerna för brott- och tvistemål lättas upp och uppmärksamhet fästas bl.a. vid de åtgärder som behandlats i bedömningspromemorian av den 11 januari 2016.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Sammansättningen i de allmänna domstolarna

2.1.1.1 Tingsrätten

I brottmål är en tingsrätt domför i en sammansättning med ordföranden och två nämndemän. Beroende på målets art eller av något annat särskilt skäl kan ett brottmål också behandlas i en

RP 200/2017 rd

sammansättning med tre lagfarna medlemmar (2 kap. 1 § i rättegångsbalken, nedan RB). Den förstnämnda s.k. nämndemansammansättningen kan förstärkas med en domare eller en nämndeman eller med båda (2 kap. 11 § i RB).

Ett mål där det för den gärning som avses i åtalet kan dömas till fängelse i högst två år kan behandlas i en sammansättning med en domare. Dessutom kan mål som gäller tio olika brott (som uppräknas i 2 kap. 6 § i RB: våldsamt motstånd mot tjänsteman, grov stöld, grov förskingring, grov bruksstöld av motordrivet fortkäffningsmedel, grovt häleri, grov skadegörelse, grovt bedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri, grovt dataintrång och registeranteckningsbrott) eller straffbart försök till något av dem behandlas i en sammansättning med en domare, även om det föreskrivna maximistrafet för brottet överstiger fängelse i två år.

I sådant skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) är tingsrätten domför med en domare. I förfarandet kan sådana åtal prövas där det föreskrivna strängaste straffet för det brott som avses i åtalet är fängelse i två år. Vid en sådan erkännanderättegång som avses i 5 b kap. i lagen om rättegång i brottmål räcker det med en sammansättning med en domare (2 kap. 6 a § i RB). Det straff som föreskrivs för brottet får inte vara strängare än fängelse i sex år.

2.1.1.2 Högsta domstolen

Enligt 100 § 2 mom. i grundlagen är högsta domstolen domför med fem ledamöter, om inte något annat antal föreskrivs särskilt i lag. I 2 kap. 9 § 1 mom. i rättegångsbalken sägs på motsvarande sätt att högsta domstolen är domför med fem ledamöter, om inte någon annan sammansättning föreskrivs i lag. I enlighet med detta behandlas besvärärenden i högsta domstolen i en sammansättning med fem domare. Ärenden som gäller meddelande av besvärstillstånd behandlas i allmänhet i en sammansättning med två eller tre ledamöter (2 kap. 9 § 2 mom. i RB). En enda domare får avgöra ett ärende som gäller en säkringsåtgärd eller förbud mot eller avbrytande av verkställighet, eller någon annan motsvarande interimistisk åtgärd (2 kap. 9 § 3 mom. i RB).

Ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande kan handläggas i en sammansättning med tre domare, om det endast fattas beslut om en särskild åtgärd eller om en ansökan enhälligt avslås eller avvisas. I vissa ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande är högsta domstolen domför också med en domare. (2 kap. 10 § 1 mom. i RB)

Dessutom kan vissa ärenden som gäller utlämning för brott (41 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen 1286/2003 och 38 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna 1383/2007) samt vissa ärenden som gäller återlämnande av barn (42 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 361/1983) behandlas i en sammansättning med tre domare.

2.1.2 Skriftligt förfarande

Enligt 5 a kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål kan ett brottmål behandlas i skriftligt förfarande i tingsrätten, om svaranden erkänner den gärning som avses i åtalet samt genom en uttrycklig anmälan avstår från muntlig förhandling och samtycker till skriftligt förfarande. Även målsägandens samtycke behövs. En ytterligare förutsättning är att svaranden är myndig och att en huvudförhandling med hänsyn till utredningen i målet är obehövlig. Med det sistnämnda avses att bevisningsfrågan är klar.

I förfarandet kan sådana åtal prövas där det föreskrivna strängaste straffet för den gärning som avses i åtalet är fängelse i högst två år. Det kan inte dömas ut strängare straff än fängelse i

högst nio månader. Om straffet är strängare än fängelse i sex månader, ska svaranden ges tillfälle att avge en muntlig utsaga (5 a kap. 5 § i lagen om rättegång i brottmål).

2.1.3 Principen om en kontaktpunkt

I en handlingsmodell med en kontaktpunkt sker förundersökning, åtalsprövning och anhängiggörandet av ett ärende genom stämning medan den misstänkte befinner sig hos förundersökningsmyndigheten. Med stöd av 5 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål kan åklagaren väcka talan genom att själv utfärda stämning (5 kap. 1 och 19 § i lagen om rättegång i brottmål). Åklagaren får alltid själv väcka åtal om avsikten är att ett mål ska behandlas i sådant skriftligt förfarande som nämns i 5 a kap. (LaUB 1/2006 rd s. 5) Strävan har varit att utnyttja stämning utfärdad av åklagaren i fråga om personer som är svåra att nå, när personen är anhållen av polisen, tullen eller gränsmyndigheterna eller är gripen.

2.1.4 Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången

2.1.4.1 Tingsrätten

Enligt gällande rätt är en förutsättning för att svaranden ska dömas till straff i regel att han eller hon har hörts personligen eller vid huvudförhandlingen har företrätts av ett ombud (8 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål, 15 kap. 1 § i RB). Om den åtalade behöver höras för utredningen av målet, ska han eller hon personligen närvara vid rättegången (8 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål). Svaranden ska vara personligen närvarande i domstolen också när domstolen handlägger det brott för vilket han eller hon är häktad (8 kap. 3 § i lagen om rättegång i brottmål). Svaranden kan inte dömas till fängelsestraff, om han eller hon inte har hörts personligen (8 kap. 13 § i lagen om rättegång i brottmål). Målet kan endast i de fall som avses i 8 kap. 11—12 § i lagen om rättegång i brottmål behandlas trots den åtalades utevaro eller trots att svaranden inte har något ombud som företräder honom eller henne vid rättegången. I tvistemål räcker det att anlita ombud, om inte domstolen har ålagt parten att infinna sig personligen inför rätta (15 kap. 1 § 1 mom. i RB).

2.1.4.2 Hovrätten

Enligt 8 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål ska en part vid vite åläggas att infinna sig personligen till muntlig förhandling i hovrätten eller högsta domstolen, om det anses nödvändigt för utredningen av målet. Enligt 8 kap. 13 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål är huvudregeln i hovrätten, på samma sätt som i tingsrätten, att svaranden inte får dömas till fängelsestraff om huvudförhandling inte har hållits och han eller hon inte har hörts. I paragrafens 2 mom. föreskrivs det dock om ett undantag för hovrättens del. Momentet togs in i lagen 2003. Före det var hovrätten med stöd av 1 mom. i paragrafen ovillkorligen skyldig att höra svaranden (om reformen se RP 83/2001 rd s. 20 och 36).

Den skyldighet att höra svaranden som finns i 8 kap. 13 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål gäller de fall där hovrätten med anledning av besvär av målsäganden eller åklagaren ämnar döma den åtalade till fängelsestraff för ett brott i fråga om vilket tingsrätten förkastat åtalet eller dömt ut bötesstraff. Av momentet framgår att huvudförhandling ska hållas i målet. Det är dock inte obligatoriskt att hålla huvudförhandling eller höra svaranden när de förutsättningar som anges i 8 kap. 11—12 § i lagen om rättegång i brottmål uppfylls, vilket i praktiken torde vara rätt sällsynt (se RP 83/2001 s. 11). Enligt momentet är det möjligt att avstå från att personligen höra den som döms till fängelsestraff endast om personen i fråga håller sig undan.

Utöver denna allmänna förutsättning ska också alla de särskilda förutsättningarna i 1—3 punkten uppfyllas. Den första förutsättningen är att det inte finns behov att höra svaranden i bevis-syfte. Den andra förutsättningen handlar i sak om att svaranden vid rättegången har ett ombud eller en försvarare. Den tredje förutsättningen är att svaranden har kallats till huvudförhandling vid äventyr att målet kan avgöras trots hans eller hennes utevaro.

2.1.5 Användningen av videolänk

Enligt 17 kap. 52 § i rättegångsbalken kan en part som ska höras i bevis-syfte samt ett vittne och en sakkunnig höras vid huvudförhandlingen utan att han eller hon är personligen närvarande, via videolänk. En allmän förutsättning är att domstolen anser att ett sådant hörande är lämpligt. Dessutom ska någon av sex särskilda förutsättningar uppfyllas. I vissa fall kan också telefon användas. Möjligheten till hörande via video utvidgades vid ingången av 2016 när det nya 17 kapitlet i rättegångsbalken trädde i kraft.

I 26 kap. 24 a § i rättegångsbalken föreskrivs det om användning av videolänk när en person hörs i bevis-syfte i hovrätten. Bestämmelsen möjliggör hörande på distans i hovrätten, delvis mer omfattande än i tingsrätten (RP 46/2014 s. 123).

Enligt 6 kap. 7 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål kan målsäganden delta i rättegången via videolänk också annars än då han eller hon hörs i bevis-syfte, om de förutsättningar som anges i 17 kap. 52 § i rättegångsbalken uppfylls. På de villkor som anges i den paragrafen kan målsäganden sålunda delta i hela rättegången via distanskontakt. En svarande i ett brottmål kan inte annars än för att höras i bevis-syfte delta i rättegången med anlitande av videokonferens så att det ersätter personlig närvaro.

Användning av videolänk är möjlig också vid förberedelse i brott- eller tvistemål (5 kap. 10 a § och 7 kap. 14 a § i lagen om rättegång i brottmål samt 5 kap. 15 d § i RB).

I 17 kap. 41 § i rättegångsbalken finns det en allmän bestämmelse om att när hörande via video sker hos en myndighet, kan den som ska höras kallas dit vid vite. Då kan tvångsmedel användas även i övrigt. Tidigare har det föreskrivits om en sådan möjlighet endast för hovrättens del. I 17 kap. 56 § i rättegångsbalken föreskrivs det att hörande i vissa situationer kan ordnas genom videolänk även utom huvudförhandlingen.

2.1.6 Indrivning av böter samt förvandlingsstraff

Bestämmelser om förfarandet för verkställighet av böter finns i lagen om verkställighet av böter.

I lagens 1 § föreskrivs det att bland annat böter som bestämts som dagsböter, vite och ordningsbot verkställs med stöd av lagen. För att böter ska få drivas in krävs det att avgörandet har vunnit laga kraft eller har blivit verkställbart som en lagakraftvunnen dom.

Enligt 5 § ska den myndighet som i första instans bestämmer böter ge den bötfällda tillfälle att betala böterna omedelbart. Den bötfällda får också betala böterna innan domen har vunnit laga kraft.

Rättsregistercentralen svarar för indrivning av böter. Om böterna inte har betalats på förhand, ska Rättsregistercentralen med stöd av 7 § sända en betalningsuppsmaning till den bötfällda, om det inte är uppenbart onödigt eller äventyrligt betala genom utsökning.

RP 200/2017 rd

Om en betalningsuppsmaning inte leder till att böterna betalas, ska utsökning sökas med stöd av 8 §. Utmätningssmannen ska med stöd av 10 § uppmana den betalningsskyldige att fullgöra sin betalningsskyldighet inom en kort frist. Betalningsuppsmaning behöver inte ges, om det är onödigt eller om verkställigheten äventyras. När fristen har gått ut kan böterna drivas in i det förfarande som föreskrivs i utsökningsbalken (705/2007).

Både utmätningssmannen och Rättsregistercentralen har möjlighet att ge den bötfällda betalningstid i ett ärende som de behandlar. Det kan dessutom upprättas en betalningsplan för böterna.

Enligt 24 § ska den betalningsskyldige stämmas in till en rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff, om verkställbara böter som kan förvandlas till fängelse inte kan drivas in hos honom eller henne till fullt belopp och skäl att fortsätta indrivningen av påföljden i fråga inte yppar sig. Också efter att förvandlingsstraffförandet har inletts kan böterna drivas in hos den bötfällda. Det är också möjligt med avbetalning och en betalningsplan.

Om böterna inte kan drivas in genom utsökningsförfarande lämnar utsökningsmyndigheten till Rättsregistercentralen ett intyg över den bötfälldes medellöshet eller någon annan orsak till att böterna inte har kunnat drivas in och, om möjligt, stämmer in den bötfällda till en process där böternas förvandlas till fängelse på det sätt som föreskrivs i 2 a kap. (550/1999) i strafflagen. Åklagaren för då statens talan i förvandlingsstraffförandet.

I förfarandet överförs bara böter som kan förvandlas. Enligt 27 § i lagen om verkställighet av böter ska den bötfällda när han eller hon stäms in ges tillfälle att betala böterna. På vissa villkor kan åklagaren också avstå från yrkandet på förvandlingsstraff. Med stöd av 31 § kan domstolen skjuta upp behandlingen av ett ärende som gäller bestämmande av förvandlingsstraff så att den bötfällda kan betala böterna. På de villkor som anges i 2 a kap. 6 § i strafflagen kan domstolen också avstå från att förvandla böterna till fängelse. Villkoren för att avstå från förvandling är att brottet är ringa, gärningsmannen är minderårig eller den bötfälldes personliga förhållanden.

Merparten av förvandlingsstraffen döms ut utan att de dömda är närvarande. De dömda infinns sig till sammanträdet närmast för att begära uppskov med betalningen av böterna. Om domstolen beviljar uppskov, kommer den överens om en betalningstidtabell med den dömde och den dömde åläggs att infinns sig till ett nytt sammanträde för behandling av förvandlingsärendet vid en senare tidpunkt. Vid det nya sammanträdet kontrollerar domstolen om den dömde har hållit sig till betalningsplanen. Det hör till ovanligheterna att böter inte förvandlas till fängelse. Om böter inte förvandlas handlar det vanligen om personer under 18 år.

Efter att ett förvandlingsstraff bestämts får enligt 34 § indrivning genom utsökning av de böter som förvandlats till fängelse inte fortsätta. Om förvandlingsstraff inte har bestämts fortsätter indrivningen. Också böter som inte kan förvandlas till fängelse får drivas in tills de blir preskriberade. Enligt 35 § kan den bötfällda betala böterna också efter det att han eller hon dömts till förvandlingsstraff. Då ska emellertid alla förvandlade böter betalas till fullt belopp. Om böterna inte betalas till fullt belopp före verkställigheten av förvandlingsstraffet, verkställs förvandlingsstraffet i fängelse. Enligt 2 kap. 8 § i fängelselagen (767/2005) har den bötfällda, även efter det att verkställigheten av förvandlingsstraffet har inletts, fem dagar på sig att betala böterna. Då förfaller verkställigheten av förvandlingsstraffet. Enligt 2 kap. 7 § i fängelselagen kan den som är i fängelse för att avtjäna ett annat straff när förvandlingsstraffet verkställs få uppskov i högst två månader med att betala böterna.

2.1.7 Övriga bestämmelser

2.1.7.1 Uppskov med huvudförhandlingen

Huvudregeln vid tvistemål är att en ny huvudförhandling ska hållas, om huvudförhandlingen har uppskjutits en eller flera gånger med mer än sammanlagt 14 dagar (6 kap. 11 § i RB). För brottmål gäller på motsvarande sätt att en ny huvudförhandling ska hållas, om uppskovet har varat mer än sammanlagt 30 dagar (6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål). Ingen ny huvudförhandling behöver dock hållas, om det med hänsyn till målets art av särskilda skäl anses onödigt och om det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang.

I tvistemål ska en ny huvudförhandling alltid hållas när huvudförhandlingen har skjutits upp mer än sammanlagt 45 dagar. I brottmål har det uppställts en ovillkorlig tidsgräns på sammanlagt 60 dagar för uppskoven. Uppskov med huvudförhandlingen på grund av undersökning av svarandens sinness tillstånd är det enda undantaget då ny huvudförhandling inte behöver hållas, även om förhandlingen har varit uppskjuten en längre tid än 60 dagar.

Nära knutna till uppskov med förhandlingen är också bestämmelserna om avbrytande av sammanträdet (6 kap. 5 § i RB och 6 kap. 9 § i lagen om rättegång i brottmål). I bestämmelserna förutsätts att målet behandlas i ett sammanhang vid huvudförhandlingen, under minst två vardagar i veckan.

2.1.7.2 Väckande av talan och förberedelse i tviste- och brottmål

Om en stämningsansökan i ett tvistemål är bristfällig, ska kändanden uppmanas att inom utsatt tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för att rättegången ska kunna fortsätta eller för att svaromål ska kunna avges. Kändanden ska underrättas om på vilket sätt stämningsansökan är bristfällig och om att käromålet kan avvisas eller förkastas om kändanden inte följer uppmaningen att avhjälpa bristen. (5 kap. 5 § 1 mom. i RB)

Domstolen ska avvisa käromålet, om kändanden inte följer kompletteringsuppmaningen och stämningsansökan är så bristfällig att den inte duger som grund för en rättegång. Käromålet ska avvisas också om domstolen anser att käromålet av något annat skäl inte kan prövas (5 kap. 6 § 1 mom. i RB). I och med bestämmelsen behöver svaranden inte stämmas i onödan när målet i vilket fall som helst ska avvisas. Även om bestämmelsen genom sin placering i kapitlet närmast hänför sig till inledandet av rättegången, kan bestämmelsen tillämpas också senare vid förberedelsen, dvs. även efter det att svaromål har avgetts.

Om det är uppenbart att kändandens yrkande är ogrundat, ska domstolen utan att utfärda stämning förkasta käromålet genom dom (5 kap. 6 § 2 mom. i RB). Enligt förarbetena (RP 15/1990 rd s. 53) till bestämmelsen avses med bristande rättsgrund att ett yrkande inte grundar sig på lag och att den begärda påföljden inte kan följa av den angivna grunden. Dessutom avses med bristande rättsgrund att grunden för yrkandet inte motsvarar allmänt kända omständigheter.

Om stämningsansökan är bristfällig i ett brottmål där målsäganden ensam för talan, ska målsäganden på motsvarande sätt uppmanas att avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för den fortsatta förberedelsen. Målsäganden ska underrättas om på vilket sätt ansökan är bristfällig och om att talan kan avvisas eller förkastas ifall uppmaningen inte följs (7 kap. 4 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål). I fråga om ett brottmål där målsäganden ensam för talan motsvarar bestämmelserna om avvisande av talan och avgörande av målet utan att stämning utfärdas (7 kap. 5 § i lagen om rättegång i brottmål) vad som sagts ovan i fråga om tvistemål (5 kap. 6 § i RB).

2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

I betänkandet av arbetsgruppen för beredning av förslag för att förenkla rättsprocesserna (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 39/2017) behandlas motsvarande lagstiftning i Sverige, Norge, Danmark, Tyskland och Estland (s. 17—37). Nedan behandlas rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i fråga om den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången och användningen av videolänk vid rättegången.

2.2.1 Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången

Den grundläggande utgångspunkten är att en åtalad har rätt till offentlig rättegång samt rätt att närvara vid rättegången (t.ex. Colozza mot Italien 12.2.1985, Sejdivic mot Italien stora kammaren 1.3.2006 och Sakhnovskiy mot Ryssland stora kammaren 2.11.2010).

Enligt Europadomstolen ska den åtalade ha rätt att delta personligen i rättegången i första rättsinstans (Sakhnovskiy punkt 96 och Hermi mot Italien stora kammaren 18.10.2006 punkt 59). I besvärinstansen däremot har närvaro och muntlig förhandling inte nödvändigtvis samma betydelse ens när besvärinstansen prövar såväl rätts- som bevisningsfrågor. Beaktas bör bl.a. rättegångens särdrag, försvarets intressen samt de frågor som ska behandlas vid rättegången och deras betydelse för ändringssökanden (Marcello Viola mot Italien 5.10.2006 punkterna 54—56, Sakhnovskiy punkt 96). Vid fastställandet av när en offentlig rättegång behöver ordnas i besvärinstansen har man inom rättspraxis beaktat vilken betydelse närvaron har med tanke på det mål som ska avgöras (Hermi punkt 85) och dessutom också vikten av andra intressen, t.ex. rättegång inom en rimlig tid (Hermi punkt 80).

Enligt Europadomstolens praxis kan den åtalade avstå från sin rätt att närvara personligen vid rättegången, om närvaron inte är påkallad av ett viktigt allmänt intresse (t.ex. Hermi mot Italien stora kammaren 18.10.2006 och Demebukov mot Bulgarien 28.2.2008). Avståendet ska vara antingen uttryckligt eller annars entydigt.

Förutsättningar för ett effektivt avstående har behandlats t.ex. i målet Sejdivic punkter 86—88, Hermi punkterna 73—76 och Demebukov mot Bulgarien 28.2.2008 punkterna 47—49. Avståendet ska ske av egen vilja och vara uttryckligt eller annars entydigt — enbart utevaron som sådant visar inte att den åtalade skulle ha avstått från sin rätt att närvara vid rättegången. Dessutom får det inte stå i strid med ett viktigt allmänt intresse. Den åtalade ska också i rimlig utsträckning ha kunnat förutse följderna av att han eller hon avstår från rätten.

Om den åtalade inte har delgivits åtalet på grund av att han eller hon håller sig undan, kan den åtalade inte anses ha avstått från sin rätt att närvara enbart på den grunden att han eller hon avsiktligt undviker rättegång. Den åtalade bär inte heller bevisbördan för att hans eller hennes utevaron inte har berott på undvikande eller att den berott på en situation av typen force majeure. Å andra sidan får de nationella domstolarna ta ställning till huruvida den åtalade har lagt fram ett godtagbart skäl till sin utevaron. Omständigheten att muntlig förhandling inte har begärts har i rättspraxis i vissa fall ansetts innebära avstående från rätten till muntlig rättegång (Zumtobel mot Österrike 21.9.1993 och Håkansson & Sturesson mot Sverige 21.2.1990). Den ändringssökande som var fängslad i målet Hermi och som inte krävde att bli förd till sammanträdet i enlighet med den nationella lagstiftningen, ansågs likaså ha avstått, i tysthet men entydigt, från sin rätt till muntlig förhandling.

I målet Pietiläinen mot Finland 22.9.2009 behandlades också den åtalades rätt att försvara sig via sitt rättegångsbiträde. Det var fråga om att avskriva målet med stöd av 26 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken. Trots att ändringssökanden var skyldig att närvara personligen hade denne uteblivit från ett sammanträde vid huvudförhandlingen så att endast ombudet var

närvarande. Tillämpningen av bestämmelsen ansågs de facto ha begränsat den åtalades rätt att försvara sig via ombudet (punkt 31). Att besvären avskrevs trots att den åtalades ombud var närvarande ansågs ha brutit mot rätten till en rättvis rättegång. Senare har också högsta domstolen i sitt avgörande i plenum HD 2015:14 funnit ovannämnda moment stå i strid med 21 § i grundlagen, liksom även 12 kap. 29 § i RB, enligt vilken en part, som trots att han har förelagts att personligen infinna sig till domstolen låter sig företrädas av ett ombud och inte har laga hinder, anses ha uteblivit.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden antogs den 9 mars 2016. Direktivet ska genomföras nationellt senast den 1 april 2018. Direktivet föranleder inga ändringar i den nationella lagstiftningen.

2.2.2 Användningen av videolänk

Europadomstolens åsikt om möjligheten för den åtalade att delta i rättegången via videolänk är att detta som sådant inte nödvändigtvis står i strid med människorättskonventionen, men att förfarandet bör basera sig på den nationella lagstiftningen samt tjäna något godtagbart syfte och uppfylla de krav som anges i artikel 6 i konventionen.

Enligt Europadomstolen ska den åtalade dock ha rätt att delta personligen i rättegången i första rättsinstans (Sakhnovskiy mot Ryssland stora kammaren 2.11.2010 punkt 96). När det gäller besvärinstansen har däremot närvaro inte nödvändigtvis samma betydelse ens när besvärinstansen prövar såväl rätts- som bevisningsfrågor. Beaktas bör bl.a. rättegångens särdrag, försvarets intressen samt de frågor som ska behandlas vid rättegången och deras betydelse för ändringssökanden (se Marcello Viola mot Italien 5.10.2006 punkt 67, Sakhnovskiy punkt 98).

Som godtagbara orsaker för att den åtalade deltar i rättegången via videolänk i besvärinstansen anges i Europadomstolens praxis säkerhetsrisker vid transport av fångar och förhindrande av kontakt med personer som hör till samma kriminella organisation, förhindrande av påtryckning på svaranden, förebyggande av oordning och brott, skyddande av vittnen och parter mot brott mot liv, frihet och säkerhet, påskyndande av rättegången och behovet av särskilt brådskande förhandling (Viola punkterna 69—72) samt kostnader för transport och tidsspillan på grund av långa avstånd (Sakhnovskiy punkt 106).

Videolänken ska vara tillräcklig högklassig för att svaranden genom att använda den verkligen ska kunna delta i rättegången. Svaranden ska kunna höra och se de andra delaktiga i rättegången och vice versa (Viola punkterna 73 och 74, Sakhnovskiy punkt 106). Svarandens biträde ska ha rätt att delta i rättegången på svarandens placeringsort eller i plenisalen och svaranden ska ha möjlighet att rådgöra med sitt biträde på ett konfidentiellt och effektivt sätt (Viola punkterna 73 och 74, Sakhnovskiy punkterna 104 och 105).

Enligt Europadomstolens praxis kan den åtalade avstå från rätten att närvara personligen vid rättegången, om närvaron inte är påkallad av ett viktigt allmänt intresse (t.ex. målen Hermi och Demebukov). På så vis kan den åtalade samtycka också till att delta i rättegången via videolänk (se också Golubev mot Ryssland beslut 9.11.2006).

2.3 Bedömning av nuläget

2.3.1 Sammansättningen i de allmänna domstolarna

Ett av målen i regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering är att påskynda rättsprocesserna och ge domstolarna möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter. Enligt

RP 200/2017 rd

regeringsprogrammet förkortas domstolarnas behandlingstider bl.a. genom att bestämmelserna om domstolarnas sammansättning görs mer flexibla.

Grundlagsutskottet har för sin del konstaterat (GrUU 53/2014 rd s. 3/II med hänvisning till GrUU 2/2006 rd s. 2) att förutsatt att behandlingen fortfarande sker på behörigt sätt kan en lättare domför sammansättning göra det möjligt att på ett förnuftigt sätt fördela domstolsresurserna t.ex. mellan krävande och mindre krävande ärenden. Detta bidrar till att effektivisera domstolarnas arbete så att målen blir behandlade på det sätt grundlagen förutsätter utan obefogat dröjsmål.

I punkt 22 i reformprogrammet för rättsvården förutsätts åtgärder för att göra bestämmelserna om domstolarnas sammansättning smidigare. Den domföra sammansättningen ska bestämmas enligt ärendets art. Personresurserna bör koncentreras på behandlingen av de mest krävande ärendena. I rutinmässiga ärenden bör det användas en sammansättning som är snävare än den normala sammansättningen. Dessutom bör domstolarna ha en större prövningsrätt. Ärendet ska dock alltid när dess art kräver det kunna hänskjutas till en större sammansättning för behandling och avgörande. En enklare sammansättning väntas medföra inbesparingar genom att antalet personer som deltar när saken avgörs minskar, genom att personalens arbetsinsats fördelas riktigt och genom att överlappande arbete försvinner.

I enlighet med målen i regeringens programmet och reformprogrammet för rättsvården bör bestämmelserna om sammansättning ändras så att smidigare sammansättningar än för närvarande kan användas utgående från ärendets art och så att personresurserna kan koncentreras på behandlingen av de mest krävande ärendena. Av denna anledning bör tingsrättens domförhet i en sammansättning med en domare utvidgas. Bestämmelserna om sammansättningen bör göras smidigare så att också en endomarsammansättning i tingsrätten kan förstärkas med en annan lagfaren ledamot, om målets art kräver det. Även i högsta domstolen kunde sammansättningen förenklas i enkla och klara mål.

Det att bestämmelserna om sammansättning förenklas får dock inte äventyra parternas rättssäkerhet. Ändringarna bör gälla endast sådana ärenden där de nuvarande bestämmelserna om sammansättning förutsätter en ogrundat omfattande beslut för sammansättning med tanke på parternas behov av rättssäkerhet.

När bestämmelserna om högsta domstolens sammansättning ses över bör det tas hänsyn till dess ställning som den högsta domstolen och dess uppgift att meddela prejudikat. Den viktigaste uppgiften för högsta domstolen i egenskap av prejudikatsdomstol är att producera prejudikat som styr rättskipningen i lagtolkningsfrågor. Syftet med systemet med besvärstillstånd är att göra det möjligt för domstolen att koncentrera sig på sin kärnuppgift. Ett viktigt mål vid utvecklingen av högsta domstolens verksamhet bör vara att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att denna uppgift ska kunna skötas. Högsta domstolen ska kunna meddela högklassiga förhandsavgöranden i frågor som är väsentliga för lagtillämpningen. Genom att sammansättningen i vissa andra ärenden förenklas, kan resurser flyttas till denna centrala uppgift utan att parternas rättssäkerhet äventyras.

Inom lagberedningen har man då och då tagit upp frågan om att ändra bestämmelserna om högsta domstolens sammansättning så att besvärärenden i klara fall skulle kunna avgöras i en sammansättning med en domare. En sådan ändring har föreslagits tidigare, men riksdagen godkände inte förslaget (RP 231/1994 rd, LaUB 26/1994 rd). Vid revideringen av bestämmelserna om fullföljd av talan till högsta domstolen föreslogs det i det andra betänkandet av kommissionen för ändringsökande (kommittébetänkande 2002:8) på nytt en sammansättning med en domare. Resultat blev dock att det inte föreslogs några bestämmelser om detta (RP 9/2005 rd). I remissvaren med anledning av det andra betänkandet av kommissionen för änd-

ringssökande ansåg remissinstanserna att det av rättsskyddsskäl och för att bibehålla förtroendet är nödvändigt att beslut om besvärstillstånd fattas kollegialt (RP 9/2005 s. 10).

När ansökningar om besvärstillstånd avgörs, prövas endast huruvida det i målet finns sådana grunder för tillstånd som anges i lag. Den viktigaste grunden för tillstånd är behovet av prejudikat. Föremål för prövningen av ett ärende som gäller besvärstillstånd är inte huruvida hovrättens avgörande är korrekt. Högsta domstolen får i praktiken ta emot en stor mängd ansökningar om besvärstillstånd där det är alldeles uppenbart att förutsättningarna för meddelande av besvärstillstånd inte uppfylls. Sådana ärenden kunde hänskjutas för att bli behandlade i en sammansättning med en ledamot utan att parternas rättssäkerhet äventyras, och resurser skulle då frigöras för behandlingen av mer krävande ärenden. Ett behov att förenkla sammansättningen förekommer också i vissa andra kategorier av ärenden där parternas rättssäkerhet inte förutsätter att ärendet behandlas i en regelrätt sammansättning med fem ledamöter.

2.3.2 Skriftligt förfarande

Enligt punkt 26 i reformprogrammet för rättsvården förenklas straffprocessen i mål där bevisningen är klar och straffprocesskedjan komprimeras. I punkten konstateras att mål som kunde behandlas i skriftligt förfarande fortfarande behandlas i tingsrätterna vid sammanträde. Orsaken kan vara problem med delgivningen och behov att utreda målsägandens yrkanden, men även vissa omständigheter gällande lagstiftningen. Den åtalade kan enligt Europadomstolens praxis avstå från sin rätt till muntlig rättegång. När skriftligt förfarande togs in i lag konstaterade grundlagsutskottet (GrUU 31/2005 rd s. 2) att också t.ex. kravet på muntlig behandling ingår i garantierna för en rättvis rättegång. Bestämmelsen i grundlagen hindrar inte att man lagstiftar om mindre undantag från garantierna för en rättvis rättegång så länge undantagen inte rubbar rättsskyddsgarantiernas ställning som huvudregel eller äventyrar individens rätt till rättvis rättegång (se RP 309/1993 rd, GrUU 35/2002 rd s. 2/II). Så länge skriftligt förfarande är ett undantag från huvudregeln är det inget problem med tanke på grundlagen eller Finlands förpliktelser visavi de mänskliga rättigheterna, menar utskottet (GrUU 31/2005 rd s. 4).

Huvudregeln är sålunda att ett mål behandlas muntligt vid rättegången. Avvikelse från denna huvudregel kan göras endast i de särskilda fall som anges i lag. Tillämpningsområdet för skriftligt förfarande är begränsat i flera avseenden, vilket medverkar till att förfarandet kan antas (LaUB 1/2006 rd s. 4). Det kräver att den åtalade ger sitt samtycke och att han eller hon erkänner brottet. Också målsäganden ska gå med på förfarandet. Möjligheterna att utnyttja förfarandet har begränsats i fråga om hur allvarligt det brott som omfattas av tillämpningsområdet är och i fråga om vilket straff som döms ut i förfarandet. För att förfarandet ska kunna användas krävs det dessutom att en huvudförhandling med hänsyn till utredningen i målet också utifrån en helhetsbedömning är obehövlig. Förfarandet kan sålunda inte användas om bevisningen i målet är oklar.

Med beaktande av kraven i grundlagen finns det ingen anledning att utvidga tillämpningsområdet för skriftligt förfarande eller höja det maximistraff som döms ut i förfarandet. Förfarandet kan användas endast i mål där bevisningen är klar och där den åtalade har erkänt brottet. Ju strängare straff det är fråga om, desto oftare finns det behov av muntlig rättegång redan på grund av straffmätningen. En utvidgning av tillämpningsområdet för skriftligt förfarande skulle därför antagligen inte heller öka antalet mål som kan behandlas i förfarandet i någon större utsträckning. I stället för att utvidga tillämpningsområdet för skriftlig förfarande borde man agera för att en större andel av de mål som omfattas av tillämpningsområde skulle styras till detta förfarande.

I praktiken tillämpas skriftligt förfarande i förhållandevis stor utsträckning i de mål som omfattas av tillämpningsområdet. Rättspraxis är dock inte enhetlig. Det har flera olika orsaker: antalet mål i tingsrätten, hur väl personer nås och förundersökningsmyndighetens aktivitet när det gäller att utnyttja förfarandet. I Helsingfors styrs väldigt få mål till förfarandet jämfört med hur det är i andra tingsrätter. År 2015 styrde åklagarna i Helsingfors 22,7 procent av de mål som anlant till dem till skriftligt förfarande, men endast 11,7 procent, dvs. ungefär hälften av dessa mål, blev föremål för skriftligt förfarande. Motsvarande siffror för exempelvis Uleåborg var 55,4 procent respektive 40,1 procent.

Riksdagen godkände i december 2017 en regeringsproposition enligt vilken användningsområdet för bötesförfarandet utvidgas (RP 103/2017 rd). Genom reformen utvidgas det faktiska användningsområdet för bötesförfarandet till rattfylleri genom att behörigheten att förelägga körförbud överförs till polisen. Cirka 5 000 ärenden som gäller rattfylleri överförs genom reformen från skriftligt förfarande i domstol till bötesförfarande. Skriftligt förfarande används dock fortfarande i en hel del mål som inte heller i fortsättningen kan behandlas i bötesförfarande. En utvidgning av bötesförfarandet minskar således inte behovet att främja användningen av skriftligt förfarande i sådana mål med klar bevisning som lämpar sig för behandling i det förfarandet.

Det finns behov att till vissa delar se över lagstiftningen i syfte att främja användningen av skriftligt förfarande. Lagstiftningen bör kompletteras på så sätt att åklagaren ska uppge sin uttryckliga påföljdsståndpunkt, som också ska innehålla det maximistraff som åklagaren föreslår. I praktiken uppger åklagarna även för närvarande sin påföljdsståndpunkt i stämningansökan, även om det inte föreskrivs om det i lag. Påföljdsståndpunkten innehåller emellertid inte alltid den maximala storleken på straffet. Om svaranden får veta vilket maximistraff som yrkas, kan svaranden beakta det när han eller hon tar ställning till huruvida samtycke till skriftligt förfarande ska ges. När möjligheterna att förutse förfarandet förbättras ur svarandens synvinkel, är det att anta att förfarandet börjar utnyttjas mer.

Användningen av skriftligt förfarande kan främjas också genom det förslag till komplettering av förundersökningslagen som ingår i propositionen, dvs. att den misstänkte ska kunna åläggas att i högst sex timmar efter avslutad förundersökning vara närvarande under den tid som går åt till åtalsprövning och sammanställande av åtal och stämning.

2.3.3 Principen om en kontaktpunkt

Enligt punkt 29 i reformprogrammet för rättsvården ska skyndsamt behandling, åklagarstämning och s.k. oavbruten behandling användas oftare i brottmål. I en handlingsmodell med en kontaktpunkt, dvs. med oavbruten behandling, sker förundersökning, åtalsprövning och anhängiggörandet av ett ärende genom stämning medan den misstänkte befinner sig hos förundersökningsmyndigheten. Personen stäms då antingen till skriftligt förfarande eller till behandling i sin utevaro. Genom principen om en kontaktpunkt är det möjligt att effektivisera straffprocessen i synnerhet när den misstänkte är svår att nå, såsom en utlänning eller en person utan fast adress.

Användningen av handlingsmodellen med en kontaktpunkt kan utökas genom en komplettering av lagstiftningen så att den misstänkte kan åläggas att i några timmar efter avslutad förundersökning stanna kvar i förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe under den tid som går åt till åtalsprövning och sammanställande av åtal och stämning.

2.3.4 Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången

2.3.4.1 Tingsrätten

Av den åtalades skyldighet att vara närvarande personligen följer i praktiken att domstolen inte kan avgöra målet förrän den åtalade på föreskrivet sätt har varit personligen närvarande vid rättegången. En lindring av närvaroplikten skulle effektivisera och påskynda straffprocessen.

I och för sig ska den grundläggande utgångspunkt inte frångås enligt vilken den åtalade har rätt att själv närvara vid rättegången. Detta utgör hörnstenen i den åtalades rättigheter (t.ex. Colozza mot Italien 12.2.1985 och Sakhnovskiy mot Ryssland stora kammaren 2.11.2010). Utgångspunkten måste också fortfarande vara den att om det finns behov att höra den åtalade personligen, ska han eller hon höras muntligen vid huvudförhandlingen.

Av kraven på en rättvis rättegång följer ingen absolut skyldighet att höra den åtalade personligen eller att föreskriva att den åtalade absolut måste närvara vid huvudförhandlingen. Inte heller i övrigt förefaller det befogat att till alla delar hålla fast vid den ovillkorliga bestämmelsen om att den som döms till fängelsestraff alltid ska höras personligen. Det kan i princip anses tillräckligt att ett ombud företräder den åtalade, om inte den åtalade behöver höras i bevissyfte eller domstolen av andra orsaker anser det behövligt att den åtalade är närvarande.

Även i fortsättningen är det med tanke på den fostrande aspekten motiverat att en minderårig svarande hörs personligen innan han eller hon döms till fängelse. Direktiv 2016/800 om rätts-säkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden ska genomföras senast den 11 juni 2019. Direktivet innehåller bl.a. bestämmelser om barnets rätt att närvara personligen vid, och delta i, sin rättegång (artikel 16). Enligt skäl 60 i ingressen bör medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att motivera barnen att närvara vid rättegången, bland annat genom att kalla dem personligen. När direktivet genomförs nationellt kommer det att göras en närmare bedömning av huruvida bestämmelserna om barns närvaro vid rättegången behöver ändras.

Ett trovärdigt bestraffningssystem kan i princip anses fordra att en häktad svarande är personligen närvarande i domstolen. Av liknande skäl kan det anses motiverat att också en svarande som inte är häktad är personligen närvarande i tingsrätten i de fall då ett allvarligt brottmål som kan leda till ett långt fängelsestraff behandlas. Närvaroplikten för en häktad svarande och en svarande som är åtalad för ett allvarligt brott utan att vara häktad kan dock delvis avgöras av domstolen genom ändamålsenlighetsprövning från fall till fall.

2.3.4.2 Hovrätten

På motsvarande sätt som i tingsrätten kan den åtalades skyldighet att vara närvarande vid huvudförhandlingen i hovrätten lindras så att en svarande som inte är minderårig i regel inte längre måste höras personligen vid huvudförhandlingen för att han eller hon ska kunna dömas till fängelse. Det kan i princip anses tillräckligt att ett ombud är närvarande, om inte den åtalade ska höras i bevissyfte eller domstolen av något annat skäl anser det behövligt att den åtalade är närvarande. Den åtalade har dock alltid rätt att vara närvarande vid huvudförhandlingen i hovrätten.

Enligt 26 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken avskrivs den del av besvären som huvudförhandlingen gäller, om ändringssökanden uteblir från huvudförhandlingen. Enligt 12 kap. 29 § i rättegångsbalken anses en person som har förelagts att personligen infinna sig till domstolen

ha uteblivit, även om personens ombud är närvarande. År 2002 föreslogs det en ändring av 26 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken så att målet inte avskrivs om ändringssökanden är en svarande i ett brottmål som har kallats att personligen infinna sitt till huvudförhandlingen men sänder ett ombud i sitt ställe (RP 91/2002 rd s. 47). Förslaget godkändes dock inte i riksdagen. Enligt lagutskottets mening är den tolkning av konventionen om de mänskliga rättigheterna som anförs i propositionen inte entydig. Utskottet menade att det inte är entydigt att ändringarna behövs och att de medför en del hinder i hovrätternas arbete (LaUB 27/2002 rd s. 19/I). Regeringspropositionen bedömdes inte i grundlagsutskottet.

Högsta domstolen har i sitt avgörande i plenum HD 2015:14 funnit 26 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken stå i strid med 21 § i grundlagen till den del besvären i ett brottmål avskrivs på grund av svarandens utevaro, även om svarandens ombud är närvarande vid huvudförhandlingen. Den rätt att försvara sig som den åtalade har enligt grundlagen och enligt artikel 6 punkt 3 c i människorättskonventionen får inte inskränkas genom avskrivning. Enligt punkten har var och en som blivit anklagad för brott rätt att försvara sig personligen eller genom rättegångsbiträde som han själv utsett. Högsta domstolen ansåg i sitt avgörande att brådskande lagstiftningsåtgärder bör vidtas för att rätta till situationen.

2.3.5 Användningen av videolänk

Användningen av videokonferens bör enligt reformprogrammet för rättsvården (punkt 34) utökas. Målet är att effektivisera domstolarnas arbete, påskynda ärendehantering, minska antalet resor för parterna och få ned rättegångskostnaderna. Ökad användning av videokonferenser förbättrar för sin del regionalt medborgarnas tillgång till rättsskydd och förkortar rättegångarnas längd. Behovet att använda videokonferenser kommer att öka i synnerhet på grund av strukturreformerna inom domstolsväsendet.

För närvarande kan videolänk användas för att höra parter, vittnen och sakkunniga i bevis syfte. Målsäganden kan delta i rättegången via distanskontakt också i andra fall än för att höras i bevissyfte, om de förutsättningar som anges i 17 kap. 52 § i rättegångsbalken uppfylls (6 kap. 7 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål). Det är inte möjligt för svaranden i ett brottmål att delta i rättegången via videolänk i andra fall än för att höras i bevissyfte.

På basis av Europadomstolens praxis skulle det inte stå i strid i kraven på en rättvis rättegång att föreskriva om möjlighet för den åtalade att delta i rättegången via videolänk, förutsatt att kraven ovan (i punkt 2.2.2) beaktas på behörigt sätt. Att den åtalade deltar i rättegången via videolänk måste sålunda basera sig på dennes samtycke. Samtidigt avstår den åtalade från sin rätt att vara personligen närvarande vid rättegången. Det kan dock vara påkallat av ett viktigt allmänt intresse att den åtalade är personligen närvarande, även om denne har avstått från denna rätt.

Användningen av videolänk bör utökas så att svaranden i ett brottmål har möjlighet att delta i muntlig förhandling via videolänk också i andra fall än för att höras i bevissyfte. Det ska vara möjligt för målsäganden att delta i muntlig förhandling i andra fall än för att höras i bevissyfte utan de ytterligare förutsättningar som anges i 17 kap. 52 § i rättegångsbalken. Användningen av videolänk bör utvidgas också så att åklagaren, en part i ett tvistemål samt partens rättegångsbiträde eller -ombud tillåts delta i muntlig förhandling via videolänk. En förutsättning för användning av videolänk är dock alltid att domstolen anser det lämpligt.

2.3.6 Förenklat förfarande för förvandlingsstraff för böter

2.3.6.1 Bakgrund

Indrivningen av böter fungerar effektivt. I praktiken indrivs böter hos personer som har förmögenhet eller inkomster, antingen frivilligt eller via utsökning.

Indrivningen kan vara problematisk när den bötfällda på ett eller annat sätt undviker indrivning eller är så medellös att böter inte kan indrivras genom utsökning. Denna kategori av bötfällda är förhållandevis liten i jämförelse med de bötesbelopp som döms ut per år. Det faktum att böter i strafforderförfarande inte kan förvandlas har kunnat inverka på viljan att betala böter hos vissa personer som är medellösa vid utsökning, dvs. så att de endast betalar förvandlingsbara domstolsböter som förelagts dem. Detta har dock inte haft någon nämnvärd inverkan på effektiviteten vid indrivning av böter eller på statens bötesintäkter.

Utgångspunkten kan därför vara att ändringar i systemet med förvandlingsstraff inte har någon betydande inverkan på effektiviteten vid indrivning av böter eller hur stora bötesintäkterna till staten blir. Man kan dock göra bedömningen att icke-förvandlingsbara böter kan inverka på viljan att betala böterna hos personer som är medellösa vid utsökning, eftersom obetalda böter inte leder till att böterna verkställs som fängelsestraff.

Undersökningar visar att förvandlingsstraff inte har någon inverkan på medellösa personers och inte heller andra personers benägenhet att begå brott. En del bötfällda och medellösa personer samlar dock vanligen på sig flera bötesdomar i synnerhet för lindriga egendomsbrott. Samma personer samlar ofta också på sig ständigt nya förvandlingsstraff eller fängelsestraff för andra brott. En central faktor vid denna anhopning av straff är troligen att personerna i fråga är marginaliserade och har missbruks- och andra hälsoproblem. De lagändringar som gällt systemet med förvandlingsstraff har knappast inverkat på dessa personers beteende, eftersom situationen var densamma redan före de senaste lagändringarna.

Det är också vanligt att böter betalas redan under förfarandet med förvandlingsstraff eller alldeles innan förvandlingsstraffet verkställs. Med andra ord försöker de flesta personer betala böterna för att inte hamna i fängelse. Sist och slutligen är det bara en liten del av böterna som avtjänas som förvandlingsstraff.

Det skulle därför vara befogat att utveckla förfarandet för indrivning av böter så att indrivningen i synnerhet i fråga om medellösa bötfällda skulle kunna genomföras utan det tungrodda förfarandet med förvandlingsstraff. För det andra borde levnadsförhållandena för de mest marginaliserade personerna förbättras för att få brottsligheten bland dem att minska.

Förfarandet med förvandlingsstraff sysselsätter flera olika myndigheter: Rättsregistercentralen, utmätningsmännen, polisväsendet, åklagarna och domstolarna. Förfarandet kan därför anses vara ytterst tungrodd och består av flera moment. Något som kan anses ytterst problematiskt är att samma mål kan behandlas i tingsrätten i muntlig förhandling upprepade gånger och för det andra att mål som avser förvandlingsstraff för en och samma person kan komma upp till behandling under en mycket kort tidsrymd. Det finns skäl att lätta upp och förenkla förfarandet med förvandlingsstraff och å andra sidan omvärdera vilka roller olika myndigheter har och vilken arbetsinsats som behövs vid behandlingen av mål som gäller förvandlingsstraff.

Åtgärder för att förenkla förfarandet med förvandlingsstraff har utretts i en av justitieministeriet tillsatt arbetsgrupp, som överlämnade sitt betänkande 2009 (Utvecklandet av systemet med förvandlingsstraff för böter, Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2009:21) och som en enmansutredning år 2013 (Utredning om utvecklandet av systemet med förvandlings-

straff för böter). I vardera rapporten lades det fram flera förslag till förenkling av förfarandet med förvandlingsstraff, även om arbetet fokuserade på förutsättningarna för förvandling av böter. Det ansågs särskilt viktigt att informationssystemen inom justitieförvaltningen utvecklas så att behandlingen av mål som gäller förvandlingsstraff kan genomföras smidigt.

Även riksdagen har fäst uppmärksamhet vid hur komplicerat förfarandet med förvandlingsstraff är. När riksdagen behandlade regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot och av 2 a kap. i strafflagen (RP 291/2014 rd) avgav riksdagen ett uttalande där den förutsatte att regeringen utan dröjsmål utreder möjligheterna att införa ett lättare och enklare förfarande för förvandlingsstraff för böter och de faser som föregår detta och att regeringen ger riksdagen de behövliga förslagen samtidigt som den lämnar förslaget till lag om införande av lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. De lagar riksdagen då antog har sedermera upphävts genom lagen 1695/2015 eftersom den finansiering som de godkända lagändringarna skulle ha förutsatt inte anvisades.

Riksdagens lagutskott har senast tagit ställning till frågor som gäller förvandlingsstraff för böter när den behandlade regeringens proposition om utvidgandet av användningen av bötesförfarande (RP 103/2017 rd). I sitt betänkande LaUB 14/2017 rd ansåg utskottet att man i framtiden bör göra en allmän bedömning av systemet med förvandlingsstraff. Då kunde man bland annat fästa vikt vid särdragen hos de personer som blir föremål för processen med förvandlingsstraff. Det är exempelvis motiverat att bedöma en modell med påföljder av typen vårdpåföljd.

2.3.6.2 Beviljande av betalningstid efter det att förvandlingsstraff dömts ut

Så som sagts ovan betalas böter i stor utsträckning vid indrivning genom utsökning och ännu medan förfarandet för förvandlingsstraff pågår eller efter det. En del av de bötfällda betalar böterna rentav efter det att verkställigheten av förvandlingsstraffet inletts. Möjligheten att betala böterna och å andra sidan ett tidigareläggande av betalningen kan något förbättra utfallet vid indrivning av böter, men också minska behovet att utnyttja förfarandet med förvandlingsstraff.

Det anses för närvarande vara ett problem att överenskommelse om betalningsplanerna träffas först i domstolsskedet, även om böter också betalas i enlighet med de betalningsplaner som tillkommit på detta sätt. Ett alternativ för att åstadkomma effektivare betalning av böter är därför att överenskommelse om betalningsplanen sätts in vid en tidigare tidpunkt än vid domstolsförfarandet. Detta skulle förutsätta att Rättsregistercentralen och utmätningsmännen tar en aktivare roll när det gäller att föreslå en betalningsplan för den bötfällde. I synnerhet Rättsregistercentralen har emellertid just ingen möjlighet att aktivt ha kontakt med de bötfällda, vilket betyder att den bötfällde själv måste visa aktivitet för att åstadkomma en överenskommelse om betalningsplanen.

För närvarande är det inte möjligt att komma överens om betalningsplanen efter förfarandet med förvandlingsstraff. Då kan böterna endast betalas till fullt belopp inom en rätt kort tid. Det har därför föreslagits att den bötfällde skulle kunna få betalningstid och kunna betala böterna i delar även efter det att förvandlingsstraffet har dömts ut. Detta kan i någon mån öka betalningen av böterna, eftersom de på detta sätt inte behöver betalas på en gång. Problemet är dock hur man ska gå till väga om en del av böterna betalas efter förvandlingsdomen, men en del blir obetalda. Alternativen är att målet behandlas på nytt i domstol, att de pengar som betalats återbetalas till den bötfällde eller att den verkställande myndigheten har behörighet att räkna ut beloppet av de böter som ska verkställas på nytt. En ny behandling i domstol skulle vara en mycket tungt förfarande och kan därför inte understödjas. Att den verkställande myn-

digheten på nytt skulle förvandla böter som betalats till en del är en principiellt problematisk lösning, eftersom det i princip är domstolen som bestämmer om fängelsestraff. Ett sådant förfarande skulle dessutom lätt drabbas av fel och skulle i vilket fall som helst förutsätta att ändring får sökas i den verkställande myndighetens beräkning. Den enklaste lösningen i sådana fall är att de bötespengar som betalats till en del, återbetalas till den bötfälde och att förvandlingsstraffet verkställs så som domstolen har bestämt.

2.3.6.3 Beviljande av betalningstid under domstolsbehandlingen

När ett mål om förvandlingsstraff behandlas i tingsrätten infinner sig den bötfälde vid domstolen i regel för att få uppskov med betalningen av böterna. I praktiken innebär beviljande av uppskov att förvandlingsmålet behandlas i tingsrätten upprepade gånger medan den överenskomna betalningstidtabellen följs upp. Ett alternativ för att förenkla förfarandet med förvandlingsstraff skulle vara att tingsrätten inte beviljar den bötfälde betalningstid, utan att förvandlingsmålet behandlas i tingsrätten endast en gång.

2.3.6.4 Användningen av videolänk

I överensstämmelse med reformprogrammet för rättsvården bör det vara möjligt att använda videolänk också vid behandlingen av mål som gäller förvandlingsstraff. Behovet av videolänk föreligger främst i situationer då den bötfälde är i fängelse av något annat skäl. Även åklagaren ska kunna delta i behandlingen av målet via videolänk.

2.3.7 Övriga bestämmelser

2.3.7.1 Uppskov med huvudförhandlingen

De tidsgränser som uppställts för uppskov med huvudförhandlingen (6 kap. 11 § i RB och 6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål) har visat sig otillräckliga vid behandlingen av väldigt omfattande och långvariga tviste- och brottmål. Problem har förekommit i synnerhet vid Helsingfors tingsrätt där sådana omfattande mål behandlas mer än i landet i övrigt. De längsta huvudförhandlingarna vid brottmål varar i Helsingfors tingsrätt för närvarande över ett år. Till det kommer ytterligare den tid som krävs för att meddela domen. De omfattande målen har också ökat i antal under de senaste åren.

I väldigt omfattande och långvariga mål innebär den längsta sammanlagda uppskovstiden (i tvistemål 45 dagar och i brottmål 60 dagar) att lagstadgade, på tvingande bestämmelser baserade semestrar inte kan hållas. De garanterar inte heller annars domarna, åklagarna, ombuden eller parterna i målet tillräckliga vilopausar efter det att huvudförhandlingen inletts.

Bestämmelserna bör göras smidigare så att det i nämnda omfattande mål är möjligt att ordna huvudförhandlingen på ett ändamålsenligt sätt. Det finns därför anledning att avstå från ovillkorliga tidsfrister.

2.3.7.2 Väckande av talan och förberedelse i tviste- och brottmål

Domstolarna får i viss utsträckning ta emot skrivelser som är avsedda som rättskipningsärenden men som dock knappt till någon del motsvarar vad som i 5 kap. 2 § i rättegångsbalken eller i 7 kap. 2 § i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om innehållet i en stämningsansökan. Det är inte domstolens uppgift att för karendens räkning reda ut yrkandena och motiveringarna till dem. Det är inte heller befogat att rikta domstolens begränsade resurser till ärenden som förutsätter att domstolen vidtar orimliga processledningsåtgärder. Det är skäl att förtydliga bestämmelserna om avvisande av talan så att det i grunderna för att avvisa talan utan att stäm-

ning utfärdas också sägs att stämningsansökan är så oklar eller oredig att den inte duger som grund för en rättegång.

2.3.7.3 Begränsning av extraordinärt ändringssökande

I rättegångsbalkens bestämmelser om extraordinärt ändringssökande finns det för närvarande ingen begränsning av mångfaldigt extraordinärt ändringssökande. När bestämmelserna om sökande av ändring i förvaltningsärenden sågs över togs det i förvaltningsprocesslagen (586/1996) in en bestämmelse enligt vilken återbrytande eller undanröjande av ett lagakraftvunnet beslut får sökas endast en gång i samma ärende, om det inte är nödvändigt att pröva ärendet på nytt (nya 64 a §, lag 891/2015, RP 230/2014 rd).

En del av de ansökningar som kommer till högsta domstolen och som gäller klagan på grund av domvilla eller undanröjande av dom är sådana där högsta domstolen redan tidigare en eller flera gånger har avslagit en ansökan om extraordinärt ändringssökande. Sådant mångfaldigt extraordinärt ändringssökande har ytterst sällan någon framgång. Mångfaldigt extraordinärt ändringssökande i samma ärende belastar i onödig utsträckning högsta domstolens arbetssituation. Av denna orsak bör mångfaldigt extraordinärt ändringssökande begränsas också i högsta domstolen.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Enklare sammansättning i de allmänna domstolarna

Det föreslås att tingsrättens domförhet i en sammansättning med en domare utvidgas i fråga om brottmål. Ett brottmål kan för närvarande handläggas i en sammansättning med en domare, om det för den gärning som avses i åtalet kan dömas ut fängelse i högst två år. Dessutom kan en domare ensam handlägga tio olika brott som särskilt räknas upp i lagen. I propositionen föreslås det att ett brottmål ska kunna handläggas i en sammansättning med en domare om det för den gärning som avses i åtalet kan dömas ut fängelse i högst fyra år.

I propositionen föreslås som ny alternativ sammansättning i tingsrätten en sammansättning med två domare. En sammansättning med en domare ska i såväl brott- som tvistemål kunna förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak.

Den sammansättning i vilken högsta domstolen är domför förenklas i vissa kategorier av ärenden. Högsta domstolen ska i stället för med nuvarande fem ledamöter vara domför i en sammansättning med tre ledamöter, om besvären gäller förutsättningar för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning. Ett villkor är att sammansättningen med tre ledamöter är enig om avgörandet. Ett ärende ska dock behandlas i en sammansättning med fem ledamöter om ärendets art kräver det.

I ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande ska högsta domstolen, när den är enig, vara domför i en sammansättning med tre ledamöter i stället för fem även när ansökan bifalls. För närvarande kan ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande handläggas i en sammansättning med tre ledamöter endast om en ansökan enhälligt avslås eller avvisas.

Bestämmelserna om sammansättningen vid besvärstillståndsärenden föreslås bli kompletterade så att högsta domstolen är domför också med en ledamot, om det är klart att förutsättningar att meddela besvärstillstånd inte föreligger. I oklara fall ska ärendet behandlas i en större sammansättning. Ett ärende bör hänskjutas till en större sammansättning också om den

ledamot som deltar i handläggningen av ärendet och föredraganden är av olika åsikt när det gäller meddelande av besvärstillstånd.

3.2 Skriftligt förfarande

I fråga om skriftligt förfarande föreslås det att svaranden ska delges åklagarens påföljdsståndpunkt, som innehåller straffarten och den maximala storleken på straffet. Svaranden har då lättare att ta ställning till huruvida han eller hon ska ge sitt samtycke till skriftligt förfarande. Även för närvarande är allmän praxis att åklagaren ger sin påföljdsståndpunkt i stämningansökan när ärendet avses bli behandlat i skriftligt förfarande. Påföljdsståndpunkten innehåller emellertid inte alltid den maximala storleken på straffet.

Det föreslås att den begränsning i den gällande lagen stryks enligt vilken svaranden inte kan dömas till strängare straff i skriftligt förfarande än fängelse i sex månader utan att svaranden ges tillfälle att avge en muntlig utsaga.

Bestämmelserna om målsägandens samtycke till skriftligt förfarande ska preciseras. Målsägandens samtycke behövs inte, om målsäganden under förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några anspråk i målet. Ett samtycke som ges efter förundersökningen behöver inte längre vara skriftligt.

3.3 Principen om en kontaktpunkt

Det föreslås att förundersökningslagen kompletteras så att åklagaren får förordna att den misstänkte efter avslutad förundersökning stannar på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe för att delges stämning som åklagaren utfärdar. Den misstänkte är skyldig att stanna kvar för den tid som går åt till åtalsprövning och sammanställande av åtal och stämning. Om den misstänkte inte frivilligt iakttar förordnandet, kan han eller hon hindras från att avlägsna sig. Den misstänkte har rätt att avlägsna sig efter delgivningen av stämningen, dock alltid senast sex timmar efter det att förundersökningen har avslutats. Syftet med förslaget är att öka användningen av modellen med en kontaktpunkt och göra det lättare att stämma personer som är svåra att nå.

3.4 Lindring av den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande

Det föreslås att den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen ska lindras. En svarande i brottmål ska även i fortsättningen vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen, om domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet eller av något annat skäl. Svarandens närvaroplikt lindras dock så att en svarande som inte är minderårig inte längre måste höras personligen vid huvudförhandlingen för att han eller hon ska kunna dömas till fängelse. Om domstolen inte anser det behövligt att svaranden är personligen närvarande, räcker det att svaranden vid huvudförhandlingen företräds av ett ombud. Svaranden ska dock i regel vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten, om han eller hon åtalas för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år. Domstolen kan besluta att en sådan svarande inte behöver vara personligen närvarande under hela huvudförhandlingen.

Dessutom föreslås det att en häktad svarandes skyldighet att personligen närvara vid huvudförhandlingen lindras. Huvudregeln är fortfarande att en häktad svarande ska vara personligen närvarande vid den huvudförhandling där man behandlar åtalet för det brott för vilket svaranden är häktad. Domstolen kan dock i fortsättningen besluta att en häktad svarande inte behöver vara personligen närvarande under hela huvudförhandlingen.

I propositionen föreslås det att svaranden trots utevaro kan dömas till fängelse i högst nio månader mot nuvarande sex månader, om svaranden meddelat domstolen sitt samtycke till detta. (8 kap. 12 § i lagen om rättegång i brottmål)

3.5 Utvidgad användning av videolänk

Användningen av videolänk i rättegångar ska utvidgas. För närvarande kan videolänk användas när parter, vittnen eller sakkunniga hörs i bevissyfte. Målsäganden kan delta i muntlig förhandling via distanskontakt också i andra fall än för att höras i bevissyfte, om de förutsättningar som anges i 17 kap. 52 § i rättegångsbalken uppfylls.

I propositionen föreslås det att svaranden i ett brottmål ska ha möjlighet att delta i muntlig förhandling via videolänk också i andra fall än för att höras i bevissyfte. Det ska i fortsättningen vara möjligt för målsäganden att delta i muntlig förhandling i andra fall än för att höras i bevissyfte utan de förutsättningar som anges i 17 kap. 52 § i rättegångsbalken. Även åklagaren ska kunna delta i muntlig förhandling via videolänk. Enligt förslaget ska deltagande i muntlig förhandling via videolänk ersätta personlig närvaro. I propositionen föreslås det dessutom att svarandens eller målsägandens lagliga företrädare, rättegångsbiträde eller rättegångsombud ska kunna delta i muntlig förhandling via videolänk.

Användningen av videolänk ska på motsvarande sätt utvidgas i fråga om tvistemål. En part i ett tvistemål ska också i andra fall än för att höras i bevissyfte kunna delta i muntlig förhandling via videolänk så att länken ersätter personlig närvaro. Möjligheten att använda videolänk utvidgas till att gälla också partens lagliga företrädare och rättegångsbiträde eller rättegångsombud.

Den som deltar i muntlig förhandling via videolänk måste ge sitt samtycke till det. För att ett rättegångsbiträde eller ett rättegångsombud ska kunna delta i muntlig förhandling via videolänk måste också huvudmannen samtycka till det. En förutsättning för användning av videolänk är dessutom alltid att domstolen anser det lämpligt.

3.6 Enklare förfarande vid förvandlingsstraff

I propositionen föreslås det att betalningstid ska kunna fås för betalning av böterna även efter det att domstolen har förvandlat böterna till fängelse. Det nuvarande systemet ger just ingen möjlighet till smidighet när det gäller betalning av böterna efter det att en dom om förvandlingsstraff meddelats. Förslaget innebär att den bötfällda uppmuntras att komma överens om betalningen av böterna, och möjligheten till delbetalningar underlättar situationen för mindre bemedlade bötfällda.

Möjligheten att få betalningstid medan ett ärende om förvandlingsstraff behandlas i domstolen frångås. Behandlingen av ärendet i tingsrätten kan sålunda inte längre skjutas upp för betalning av böterna. Förslaget innebär ingen försämring av den bötfälldes möjligheter att betala sina böter, eftersom det i fortsättningen är möjligt att få betalningstid för att betala böterna även efter förvandlingsdomen. Förslaget inverkar följaktligen inte på betalningen av böterna, men förenklar förfarandet för beviljande av betalningstid jämfört med nuläget.

Dessutom föreslås det att videolänk ska kunna användas också vid behandlingen av ett ärende som gäller förvandlingsstraff.

3.7 Övrigt

För att behandlingen av omfattande ärenden ska underlättas och huvudförhandlingen ordnas på ett ändamålsenligt sätt föreslås det att de tidsgränser som uppställts för uppskov med huvudförhandlingen ska göras smidigare. Enligt den gällande lagen ska en ny huvudförhandling i ett tvistemål hållas, om huvudförhandlingen har uppskjutits en eller flera gånger med mer än sammanlagt 14 dagar (6 kap. 11 § i RB). I propositionen föreslås det att denna tidsgräns förlängs till 30 dagar, vilket överensstämmer med tidsgränsen vid brottmål (6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål). Enligt gällande lag ska en ny huvudförhandling alltid hållas när huvudförhandlingen i ett tvistemål har uppskjutits mer än sammanlagt 45 dagar och när huvudförhandlingen i ett brottmål har skjutits upp med mer än sammanlagt 60 dagar. I propositionen föreslås det att dessa ovillkorliga tidsgränser för uppskov med huvudförhandlingen, vilka grundar sig på särskilda skäl, stryks.

4 Propositionens konsekvenser

Genom de ändringar som föreslås i propositionen anpassas domstolarnas verksamhet till de besparingar i domstolarnas omkostnader som redan ingår i ramarna för statsfinanserna. Vid bedömningen av propositionens ekonomiska konsekvenser har man som basuppgifter använt uppgifter ur domstolarnas system för arbetstidsredovisning (Tarmo). Dessa uppgifter är dock endast indikativa eftersom betydande osäkerhetsfaktorer är förknippade med dem.

4.1 Enklare sammansättning i de allmänna domstolarna

Ett brottmål kan för närvarande handläggas i *tingsrätten* i en sammansättning med en domare, om det för den gärning som avses i åtalet kan dömas ut fängelse i högst två år. Dessutom kan en domare ensam handlägga tio i lagen särskilt uppräknade brott samt straffbara försök till sådana brott. I propositionen föreslås det att användningen av en sammansättning med en domare ska utvidgas så att ett brottmål ska kunna handläggas i en sammansättning med en domare, om det för den gärning som avses i åtalet kan dömas ut fängelse i högst fyra år.

Genom att maximistrafvet för de brott som omfattas av användningsområdet höjs till fyra år kommer ca 1 400 mål per år att överföras för att handläggas i denna sammansättning. De vanligaste brottsbenämningarna är grovt bokföringsbrott (517 år 2015), sexuellt utnyttjande av barn (219), grov oredlighet som galdenär (133) och grovt skattebedrägeri (114). Om alla dessa mål överfördes för att handläggas i en sammansättning med en domare, kan en höjning av maximistrafvet till fyra år antas medföra inbesparingar på ca 0,6 miljoner euro (direkta nämndemannakostnader 410 euro/mål, 2014).

Antalet mål som överförs till en sammansättning med en domare kommer de facto att vara lägre än vad som antagits ovan, eftersom en del av brotten handläggs i en starkare sammansättning på grund av ärendets art eller de övriga brott som ingår i åtalet. Det bör dessutom beaktas att ovannämnda antal mål har beräknats utgående från benämningar på tillräknade brott som i vissa fall är mildare än de benämningar som ingår i åtalen och enligt vilka sammansättningen bestäms. Enligt en grov bedömning kommer de facto ca 70 procent av ovannämnda brottmål att överföras från nämndemannasammansättning till en sammansättning med en domare (ca 1 000 mål). Inbesparingen på grund av detta uppskattas till ca 0,4 miljoner euro per år (nämndemannakostnaderna 410 euro/mål).

I propositionen föreslås som ny alternativ sammansättning i tingsrätten en sammansättning med två domare. En sammansättning med en domare ska i såväl brott- som tvistemål kunna förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak.

Ett brottmål kan för närvarande handläggas också i en sammansättning med tre domare, om det ska anses motiverat med hänsyn till målets art eller av något annat särskilt skäl. Denna bestämmelse föreslås inte bli ändrad. I en sammansättning med tre domare handläggs för närvarande på denna grund i någon mån sådana brottmål som i princip omfattas av den domförhet som gäller nämndemannasammansättning och den föreslagna sammansättningen med en domare. Enligt propositionen kan ett mål i fortsättningen på grund av dess art handläggas också i en sammansättning med två domare. Man kan anta att en del av de brottmål som på grund av deras art för närvarande handläggs i en sammansättning med tre domare i fortsättningen kommer att handläggas i en sammansättning med två domare. Man kan också anta att en del av de tvistemål som för närvarande handläggs i en sammansättning med tre domare i fortsättningen kommer att handläggas i en sammansättning med två domare. Å andra sidan innebär införandet av en sammansättning med två domare troligtvis att en del av de mål som för närvarande handläggs i en nämndemannasammansättning eller i en sammansättning med en domare börjar handläggas i en sammansättning med två domare.

Utgående från de uppgifter som registrerats i domstolarnas ärendehanteringssystem har antalet mål som har handlagts i en sammansättning med tre domare varierat kraftigt. Enligt statistiken över arbetet vid tingsrätterna avgjordes 287 brottmål och 402 civilmål i en sammansättning med tre domare år 2016. År 2015 avgjordes 201 brottmål och 197 civilmål i denna sammansättning medan antalen för år 2014 var 67 brottmål och 661 civilmål. Det höga antalet mål som avgjorts i en sammansättning med tre domare under åren 2014 och 2016 förklaras med att tingsrätterna under de åren handlade ett betydande antal omfattande s.k. kartellmål.

Enligt domstolarnas system för arbetstidsredovisning Tarmo uppgick kostnaderna för brottmål som avgjorts i en sammansättning med tre domare år 2015, inbegripet kostnaderna för anhängiggörande, efterföljande arbete vid kansliet, delgivning och stödfunktioner, till totalt 4,1 miljoner euro (201 mål). Kostnaderna för domarnas arbetsinsats var sammanlagt omkring 1,9 miljoner euro. De genomsnittliga kostnaderna för domarnas arbetsinsats i de brottmål som hade handlagts i en sammansättning med tre domare uppgick till ca 9 500 euro/mål.

De totala kostnaderna för omfattande tvistemål som hade handlagts i en sammansättning med tre domare var år 2015 ca 2,0 miljoner euro (197 mål). Kostnaderna för domarnas arbetsinsats var sammanlagt omkring 0,9 miljoner euro. De genomsnittliga kostnaderna för domarnas arbetsinsats i de omfattande tvistemål som hade handlagts i en sammansättning med tre domare uppgick sålunda till ca 4 500 euro/mål.

Eftersom det även i fortsättningen finns behov att behandla mål som är mer omfattande än genomsnittet i en sammansättning med tre domare, kommer kostnaderna för de mål som överförs till en sammansättning med två domare att vara avsevärt lägre än ovannämnda genomsnittliga kostnader. Om man grovt bedömer att kostnaderna för en domares arbetsinsats i mål som överförs från en sammansättning med tre domare till en sammansättning med två domare uppgår till 1 000—2 000 euro/mål, är inbesparingen när 100 mål överförs till en mindre sammansättning 0,1—0,2 miljoner euro per år. Eftersom å andra sidan en del av de mål som för närvarande behandlas i en nämndemannasammansättning eller i en sammansättning med en domare troligen börjar behandlas i en sammansättning med två domare, kan införandet av en sammansättning med två domare antas ge upphov till inbesparingar på högst 0,1 miljoner euro per år.

Den sammansättning i vilken *högsta domstolen* är domför förenklas i vissa kategorier av ärenden. Högsta domstolen ska, när den är enig, vara domför i en sammansättning med tre ledamöter i stället för nuvarande fem i besvärärenden som gäller förutsättningar för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning. En sammansättning med tre ledamöter ska vara domför också i de ärenden gällande extraordinärt ändringssökande där ansökan bifalls enhälligt. Ett

ärende som gäller meddelande av besvärstillstånd ska kunna handläggas i en sammansättning med en ledamot, om det är klart att förutsättningar för meddelande av besvärstillstånd inte föreligger.

År 2016 fick högsta domstolen ta emot 2 449 ärenden, av vilka 2 160 var ansökningar om besvärstillstånd. År 2015 inkom 2 456 ärenden, av vilka 2 167 var ansökningar om besvärstillstånd, medan antalet år 2014 var 2 611, av vilka 2 310 var ansökningar om besvärstillstånd. År 2016 meddelades 139 besvärstillstånd, medan antalet åren 2015 och 2014 var 100 respektive 122.

Av de ärenden som högsta domstolen fick ta emot år 2016 var 500 sådana som gällde tillstånd för fortsatt handläggning i hovrätten. Antalet ärenden som gällde tillstånd till fortsatt handläggning uppgick år 2015 till 201 och år 2014 till 277. År 2016 uppgick antalet ärenden som gäller återbrytande och klagan till 178, åren 2015 och 2014 var siffran 206 respektive 224.

I fråga om extraordinärt ändringssökande förenklas sammansättningen jämfört med nuläget endast i sådana ärenden där ansökan bifalls. Det är redan för närvarande möjligt att avslå en ansökan i en sammansättning med tre ledamöter. Ändringsförslaget gäller sålunda endast en liten del av de ärenden som gäller återbrytande och klagan.

Enligt förslaget kan högsta domstolen, när den när enig, avgöra ett ärende som gäller tillstånd till fortsatt handläggning i en sammansättning med tre ledamöter i stället för fem. Bestämmelsen kan tillämpas endast i mål som på basis av högsta domstolens tidigare beslutspraxis är klara och inte förutsätter styrning genom prejudikat. Det är fråga om situationer då besvärstillstånd har meddelats på basis av klagan med anledning av ett fel i förfarandet i hovrätten. För närvarande är dessa ärenden få till antalet. Man kan dock göra bedömningen att dessa ärenden kommer att öka under de närmaste åren i och med utvidgningen av systemet med tillstånd till fortsatt handläggning som trädde i kraft den 1 oktober 2015 och i och med att högsta domstolens beslutspraxis i fråga om tillstånd till fortsatt handläggning blir etablerad.

Enligt förslaget ska en ansökan om besvärstillstånd i klara fall kunna handläggas i en sammansättning med en ledamot. Enligt en grov bedömning kommer sådana besvärstillståndsärenden som lämpar sig för en enklare sammansättning att utgöra omkring en tredjedel av alla ansökningar om besvärstillstånd, dvs. omkring 700—800 ärenden per år.

Den mest betydande konsekvensen för arbetsmängden för ledamöterna i högsta domstolen om man ser till de enskilda ändringsförslagen har förslaget om att besvärstillståndsärenden i klara fall kan handläggas i en sammansättning med en ledamot. Enligt tidsredovisningsuppgifter för 2015 uppgick kostnaderna för besvärstillståndsärenden till 0,867 miljoner euro i brottmål, till 1,164 miljoner euro i civilmål, till 0,347 miljoner euro i försäkringsrättsärenden och till 0,142 miljoner euro i jordrättsärenden, dvs. till sammanlagt 2,52 miljoner euro. När kostnaderna för anhängiggörande av ärenden, för det efterföljande arbetet i kansliet och för avlönad frånvaro fördelas, utgör de totala kostnaderna för besvärstillståndsärendena 4,08 miljoner euro och kostnaderna per enhet ca 1 900 euro/ärende (beräknat utgående från 2 167 ärenden, vilket är antalet besvärstillståndsärenden som inkom år 2015). Om man grovt uppskattar att personalkostnaderna för ledamöterna bildar hälften av alla personalkostnader vid högsta domstolen, kostar en ledamots arbetsinsats i genomsnitt ca 475 euro per besvärstillståndsärende. Eftersom endast enkla och klara besvärstillståndsärenden kommer att kunna handläggas i en enklare sammansättning, är den arbetsinsats som krävs för ett ärende som handläggs i enklare sammansättning dock avsevärt mindre än i ett genomsnittligt besvärstillståndsärende, grovt uppskattat en tredjedel av den arbetsmängd som ett genomsnittligt besvärstillståndsärende kräver.

Genom att förenkla sammansättningen i högsta domstolen i enkla och klara ärenden, kan man överföra resurser till handläggningen av mer krävande ärenden och förbättra högsta domstolens möjligheter att koncentrera sig på sin huvuduppgift, dvs. att meddela prejudikat som styr rättskipningen. En mer ändamålsenlig inriktning av arbetsinsatsen för ledamöterna i högsta domstolen väntas också leda till kortare behandlingstider.

4.2 Skriftligt förfarande

Enligt förslaget ska svaranden i skriftligt förfarande delges åklagarens påföljdsståndpunkt, som utöver straffarten också ska innehålla den maximala storleken på straffet. Den påföljdsståndpunkt som anges i stämningsansökan innehåller för närvarande inte alltid den maximala storleken på straffet. Om svaranden i fortsättningen är medveten om den maximala storleken på det straff åklagaren yrkar, har svaranden i praktiken lättare att ge sitt samtycke till skriftligt förfarande. Därför kan man anta att förslaget i någon mån kommer att främja användningen av skriftligt förfarande. Något som också kommer att främja användningen av skriftligt förfarande är tillämpningen av principen om en kontaktpunkt, som tas upp nedan.

År 2016 avgjordes 17 078 mål i skriftligt förfarande, vilket är ca 33 procent av alla avgöranden i sak i fråga om brottmål. Andelen mål som avgjorts skriftligen av alla avgöranden i sak i brottmål varierar i de olika tingsrätterna från 11 procent till 48 procent (2016). Skillnaderna i andelar när det gäller skriftligt förfarande beror delvis på skillnader i antalet mål. Skriftligt förfarande används vanligen vid handläggning av rattfylleri och andra trafikbrott. Dessa brottmåls andel av alla brottmål uppgick år 2016 till 36 procent i hela landet. I Helsingfors tingsrätt var såväl trafikbrottmålens andel av alla brottmål (23 procent) som andelen skriftligt förfarande (11 procent) betydligt lägre än genomsnittet för hela landet. Även om skillnaderna mellan domstolarna också påverkas av skillnaderna i antal mål, är det möjligt att utöka användningen av skriftligt förfarande i synnerhet i sådana domstolar där användningen för närvarande är mindre än genomsnittet.

Enligt tidsredovisningsuppgifterna för 2015 var de totala kostnaderna för handläggning av brottmål som avgörs skriftligen 2,5 miljoner euro medan de totala kostnaderna för handläggning av brottmål som avgörs i en sammansättning med en domare i sammanträde var 10,9 miljoner euro. Siffrorna inkluderar bl.a. personalkostnader med bikostnader och lokalkostnader. När kostnaderna för anhängiggörande av ärenden, det efterföljande arbetet i kansliet, delgivningar, stödfunktioner, it-standardtjänster och utveckling samt kostnaderna för avlönad frånvaro fördelas, utgör de totala kostnaderna för brottmål som handlagts i skriftligt förfarande 8,196 miljoner euro och kostnaderna per enhet 426/euro/mål (kalkylmässigt antal 19 219 mål, där också handläggningsavgöranden beaktats). I fråga om brottmål som handlagts i en sammansättning med en domare i sammanträde är de totala kostnaderna på motsvarande sätt 36,4 miljoner euro och kostnaderna per enhet 926 euro (kalkylmässigt antal 39 334 mål).

Utgående från det som sagts ovan är den inbesparing som följer av skriftligt förfarande sålunda 500 euro för varje mål. För åklagarväsendet är motsvarande inbesparing ca 400 euro. Om användningen av skriftligt förfarande ökade så att de 1 000—2 000 mål som för närvarande handläggs i huvudförhandling i en sammansättning med en domare överförs till skriftligt förfarande, kunde man uppnå en årlig inbesparing på ca 0,5—1 miljoner euro för domstolsväsendet och ca 0,4—0,8 miljoner euro för åklagarväsendet.

4.3 Principen om en kontaktpunkt

Det föreslås att förundersökningslagen kompletteras så att den misstänkte kan åläggas att efter avslutad förundersökning stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe i högst sex timmar för att delges åklagarstämning. Förslaget innebär utökad användning av modellen

med en kontaktpunkt i sådana situationer då det kan antas att den misstänkte kommer att vara svår att nå med tanke på en senare stämning. Ökad användning av modellen minskar i synnerhet letande och annat arbete i samband med stämning samt kostnaderna för inställd huvudförhandling. Modellen kan också främja användningen av skriftligt förfarande. Vilka inbesparingar som följer av en ökad användning av skriftligt förfarande har behandlats ovan.

De svarande som är svårast att nå blir efterlysta för att delges stämning. Enligt polisens statistik över uppdrag utförde polisen 2 098 uppdrag som gällde delgivning av stämning år 2016. Ett uppdrag varade i genomsnitt 23 minuter (genomsnittlig tid då polisen var bunden av uppdraget). Dessutom gick det åt i genomsnitt 41 minuter för uppdrag som hänförde sig till den efterlysta personen. Om man antar att en patrull med två polismän deltog i genomförandet av varje uppdrag, var den arbetstid som användes för delgivningarna ca 2,7 årsverken. Kostnaderna för polisens övervaknings- och larmverksamhet uppgick enligt statsbudgeten till ca 93 000 euro/årsverke år 2015. Delgivning av stämning som utfördes av polisen förorsakade sålunda kostnader på ca 0,25 miljoner euro, ca 120 euro för varje stämning som polisen delgav.

Innan en person blir efterlyst försöker man med stämmingsdelgivning. Kostnaderna för stämmingsmän när det gäller delgivningar i brottmål var år 2015 sammanlagt 7,0 miljoner euro, ca 120 euro för varje brottmål som handlagts i tingsrätten. Siffran beskriver kostnaderna i ett genomsnittligt brottmål. I fråga om svarande som är svåra att nå kan kostnaderna för stämmingsmännen antas vara väsentligt högre än detta, t.ex. dubbelt så stora (240 euro). Eftersom modellen med en kontaktpunkt enligt förslaget ska användas i synnerhet när svaranden antas vara svår att nå, kan modellen enligt en grov bedömning väntas minska stämmingsmannakostnaderna i ett enskilt brottmål med ca 240 euro.

Om modellen med en kontaktpunkt användes t.ex. i en fjärdedel av de brottmål där delgivningen nu sker genom efterlysning (ca 500 mål), skulle ändringen innebära en inbesparing för polisen på ca 60 000 euro per år. Den inbesparing som de minskade kostnaderna för stämmingsmän medför för rättväsendet skulle då uppgå till ca 120 000 euro per år.

4.4 Lindring av den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande

I propositionen föreslås det att den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen lindras på två olika sätt. För det första är det i fråga om en svarande som inte är minderårig inte längre ett krav för *dömande till fängelse* att svaranden har hörts personligen vid huvudförhandlingen. Det räcker att svaranden vid huvudförhandlingen företräds av ett ombud, om inte domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet eller av något annat skäl. Svaranden ska dock i regel vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen, om han eller hon åtalas för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år. Domstolen kan besluta att en sådan svarande inte behöver vara personligen närvarande under hela huvudförhandlingen.

När den åtalades närvaroplikt lindras minskar antalet sammanträden som ställs in och kostnaderna för dem. År 2016 inställdes ca 7 500 sammanträden i tingsrätterna i brottmål, år 2015 ca 7 200 sammanträden och år 2014 ca 7 400 sammanträden. Om ett sammanträde ställs in av den orsaken att man inte lyckats stämma svaranden, kan kostnaderna på grund av att sammanträdet inställs bli små. Detta är fallet i synnerhet när inga andra personer har kallats till sammanträdet eller när de i tid kunnat informeras om att sammanträdet ställs in. Det är framför allt sammanträden till vilka svaranden har stämts in men inte infunnit sig som leder till kostnader.

Vid Helsingfors tingsrätt inställdes år 2016 sammanlagt 1 908 brottmål, av vilka 304 har inställts på sammanträdesdagen av den anledningen att svaranden trots stämning har låtit bli att

infinna sig till sammanträdet. År 2015 förekom det 410 inställda sammanträden av denna orsak (sammanlagt 2 657 inställda sammanträden i brottmål) medan de år 2014 var 466 (sammanlagt 3 447 inställda sammanträden i brottmål). Andelen inställda sammanträden, på grund av en stämnd svarandes utevaro, av alla inställda sammanträden uppgick sålunda år 2016 till 15,9 procent, år 2015 till 15,4 procent och år 2014 till 13,5 procent.

För hela Finlands del finns det inte tillgång till statistik över hur stor del av de inställda sammanträdena som har berott på en stämnd svarandes utevaro. Om relationstalet i hela landet är detsamma som i Helsingfors tingsrätt, kan en stämnd svarandes utevaro antas förorsaka ca 1 000 inställda huvudförhandlingar i sammanträde per år.

Det är också svårt att bedöma hur mycket förslagen om att lindra den åtalades närvaroplikt skulle minska antalet sammanträden som ställs in till följd av en stämnd svarandes utevaro. Även i fortsättningen ska svaranden vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen, om domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet. Enligt en grov uppskattning kan förslagen minska antalet sammanträden som ställs in på grund av en stämnd svarandes utevaro med ca hälften, vilket innebär ca 500 per år.

Det finns inte tillgång till statistik över parternas rättegångskostnader i samband med inställda sammanträden. Enligt en grov bedömning blir kostnaderna för samhället när en huvudförhandling ställs in på grund av en stämnd svarandes utevaro minst 260 euro (100 euro i ombudskostnader och 3 timmars arbete av rättsväsendet à 54 euro, beräknat enligt kostnadsnivån för brottmålen i tingsrätterna år 2015, dvs. 0,088 miljoner euro/årsverke, förmodat antal 1 640 timmar/årsverke (88 000 / 1 640 ≈ 54)).

En svarande som uteblivit utan laga hinder döms till vite och föreläggs ett nytt högre vite eller så bestäms det att han eller hon ska hämtas. Enligt polisens statistik över uppdrag utförde polisen 766 uppdrag som hade samband med hämtning till domstol år 2016. Merparten av hämtningarna har handlat om att föra svaranden i ett brottmål till domstolen. En lindring av den åtalades närvaroplikt skulle följaktligen också minska antalet hämtningar och kostnaderna för dem.

För det andra ska en *häktad svarandes skyldighet att närvara* vid huvudförhandlingen lindras så att domstolen kan besluta att svaranden inte behöver vara personligen närvarande under hela huvudförhandlingen. Förslaget väntas minska kostnaderna för fängstransporter till den del svarandena inte personligen deltar i huvudförhandlingen. En motsvarande kostnadsinbesparing i fråga om fängstransporterna väntas dock uppstå också genom den föreslagna möjligheten att delta i huvudförhandlingen via videolänk. Inbesparingarna till följd av färre fängstransporter behandlas nedan i samband med det ändringsförslag som gäller utvidgad användning av videolänk.

4.5 Utvidgad användning av videolänk

I propositionen föreslås det att användningen av videolänk utökas så att svaranden i ett brottmål i fortsättningen ska ha möjlighet att delta i muntlig förhandling via videolänk också i andra fall än för att höras i bevissyfte. I propositionen föreslås det dessutom att en part i ett tviste- eller brottmål samt en enskild parts lagliga företrädare och rättegångsbiträde eller rättegångsombud ska kunna delta i muntlig förhandling via videolänk.

Riksdagen godkände i november 2017 regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar (RP 270/2016 rd). Genom den genomförs en strukturreform av tingsrätterna. Genom strukturreformen minskar antalet tingsrätter så att Finland i framtiden har 20 tingsrätter mot nuvarande 27. Samtidigt minskar antalet

verksamhetsställen för tingsrätterna från nuvarande 57 till 36. Ändringarna innebär att avståndet till tingsrätten i vissa fall blir längre. Den olägenhet som följer av längre avstånd kan dock lindras genom att man utnyttjar digitalisering och ökar användningen av videokonferens vid rättegången på det sätt som föreslås i denna proposition. Den vägen kan man minska behovet av resor till tingsrätten och slippa ökande resekostnader och transportuppdrag som sköts av polisen. Även ovan behandlade förslag om utvidgad tillämpning av principen om en kontaktpunkt och lindrad närvaroplikt för den åtalade är av betydelse med tanke på strukturreformen i tingsrätterna. Båda väntas minska antalet myndighetsuppgifter i samband med tingsrätternas sammanträden och på så sätt även den olägenhet och de kostnader som eventuellt följer av längre avstånd.

Den föreslagna bestämmelsen om att svaranden kan delta i muntlig förhandling via videolänk ska tillämpas också på en svarande som är häktad för det brott som handläggs. Förslaget väntas minska kostnaderna för fängstransporter till den del de svarande som är häktade på grund av ett brott deltar i handläggningen via videolänk. Förslaget väntas minska kostnaderna för fängstransporter också i fråga om andra svarande i fängelse.

Enligt polisens statistik över uppdrag hade polisen år 2016 sammanlagt 1 421 uppdrag där det var fråga om att föra en person till rätten (inkluderar inte hämtningar). Uppdragen pågick i genomsnitt 131 minuter (genomsnittlig tid då polisen var bunden av uppdraget). De uppdrag som gällde övervakning i domstolen var 1 152 och den genomsnittliga tiden då polisen var bunden av uppdraget uppgick till 123 minuter. Om man antar att en patrull på i genomsnitt två polismän deltog i genomförandet av varje uppdrag, var den arbetstid som användes för uppdragen ca 6,7 årsverken.

Kostnaderna för polisens övervaknings- och larmverksamhet uppgick enligt statsbudgeten till ca 93 000 euro/årsverke år 2015. Kostnaderna för förande till domstolen och för övervakning i domstolen var sålunda ca 0,6 miljoner euro.

Brottspåföljdsmyndighetens kostnader för transporter till och från domstolen och för bevakning i tingsrätten uppgår för närvarande till minst 1,2 miljoner euro per år. En tillförlitlig bedömning är dock svår att göra, eftersom en del av kostnaderna har bokförts som annan fängstransport eller normal bevakning.

För närvarande har tingsrätterna tillgång till 126 anordningar för videokonferens och fängelserna till 102. Anordningar finns dessutom t.ex. hos polisen och i rättshjälpsbyråerna. Videokonferens anlitas i tingsrätterna i synnerhet vid behandlingen av tvångsmedelsärenden där de som begärts häktade och undersökningsledarna kan delta i behandlingen via video. Domstolarna och övriga myndigheter samarbetar så att parter och vittnen som befinner sig på olika håll i Finland ska kunna höras vid rättegången via video. Utifrån den statistik som beskriver användningen av videokonferens är Brottspåföljdsmyndigheten den myndighet på justitieministeriets förvaltningsområde som använder videokonferens mest. År 2016 användes videoanordning i genomsnitt mer än 1 000 gånger per månad vid Brottspåföljdsmyndigheten. På motsvarande sätt fördes det i genomsnitt 800 videosamtal årligen i tingsrätterna. Det är möjligt att utvidga användningen av videoanordningar åtminstone i tingsrätterna. Däremot är användningsgraden vid Brottspåföljdsmyndigheten ytterst hög. I fängelserna kommer förhørsrummen och antalet anordningar för videokonferens att utökas i år. Dessa anordningar kan användas både i polisförhör och vid domstolsbehandlingen

Med beaktande av vad som sagts ovan kräver förslaget om ökad elektronisk kommunikation i någon mån extra investeringar i anordningar som används vid videokonferens. Den årliga kostnaden för en anordning uppskattas till ca 2 000—5 000 euro, beroende på utrustningen. I fängelserna blir man dessutom tvungen att genomföra mindre rumsändringar för att få fler ut-

rymmen som lämpar sig för domstolsbehandling. De kostnader som förorsakas av en ökad användning av videokonferens ska dock inte anses betydande med beaktande av den nytta som kan uppnås genom reformen. Ökad användning av videokonferens beaktas som en del av det projekt för utrustningen i rättssalarna (OM 8/31/2017) som pågår i samband med projektet för utveckling av tingsrättsnätverket. Vid justitieministeriet utreds dessutom möjligheterna att utnyttja de statliga samservicekontoren som stöd vid kommunikationen.

4.6 Förenklat förfarande för förvandlingsstraff

De förslag som gäller en förenkling av förfarandet för förvandlingsstraff väntas inte ha några nämnvärda ekonomiska konsekvenser. De föreslagna ändringarna kommer i någon mån att förenkla förfarandet för förvandlingsstraff och på så sätt underlätta arbetet för de myndigheter som deltar i förfarandet. Arbetet vid Rättsregistercentralen och domstolarna väntas minska något när betalningstid inte längre kan beviljas under domstolsbehandlingen. På motsvarande sätt ökar Rättsregistercentralens arbetsmängd något till följd av att betalningstid kan beviljas efter domstolsbehandlingen. Som helhet sett kommer konsekvenserna för myndigheternas arbetsvolym på grund av ändringen att bli ringa.

4.7 Informationssystem

I propositionen föreslås det att sänkande av dagsbotens belopp ska kunna sökas direkt hos den tingsrätt som avgjort ärendet (den föreslagna 31 kap. 14 a § i rättegångsbalken). Förslaget förutsätter ändringar i systemet för brottmålsdomar (RITU). Detta föranleder engångskostnader för informationssystemet, men beloppet är inte betydande. Dessa kostnader finansieras inom budgetramen.

I propositionen föreslås det att den misstänkte ska kunna åläggas att efter avslutad förundersökning stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe i högst sex timmar för att delges stämning. Förslaget förutsätter ändringar i informationssystemet för polisärenden (Patja). Detta kan antas medföra engångskostnader för informationssystemet på ca 20 000 euro. De finansieras inom budgetramen.

Förslaget om möjligheten att betala böterna efter förvandlingsdomen förutsätter ändringar i Rättsregistercentralens informationssystem. Detta förorsakar Rättsregistercentralen engångskostnader för informationssystemet på 65 000 euro. Dessa kostnader finansieras inom budgetramen.

5 Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte i september 2016 en arbetsgrupp med uppgift att utveckla olika sätt att förenkla rättsprocesserna. Arbetsgruppen skulle bereda behövliga förslag till bestämmelser för att de mål som anges i regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regeringsprogram (2015) och i reformprogrammet för rättsvården samt i minister Lindströms program för utveckling av rättsvården (19.8.2016) i fråga om förenkling av rättsprocesserna i de allmänna domstolarna ska uppnås. Arbetsgruppens mål var att påskynda rättsprocesserna och främja domstolarnas möjligheter att koncentrera sig på sina kärnuppgifter, med beaktande av vad som i 21 § i grundlagen och artikel 6 i människorättskonventionen föreskrivs om parters rättigheter och tryggheten av rättsäkerheten.

Utgångspunkten för arbetsgruppens arbete var den vid justitieministeriet utarbetade bedömningspromemorian av 11.1.2016 om förenkling av rättsprocesserna samt utlåtandena om den. Företrädare i arbetsgruppen var utöver justitieministeriet också inrikesministeriet, högsta domstolen, hovrätten, tingsrätten, åklagarväsendet och Finlands Advokatförbund.

RP 200/2017 rd

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande i juli 2017 (Förslag för att lätta upp rättsprocesserna, Arbetsgruppsbetänkande, Justitieministeriets publikation 39/2017).

Utlåtande om arbetsgruppens betänkande gavs av 35 myndigheter, sammanslutningar och sakkunniga. Högsta domstolen lämnade in ett utlåtande samt ett särskilt uttalande av de justitieråd som röstat om frågan.

Huvuddelen av remissinstanserna understödde förslaget om att utvidga tingsrättens domförhet i en sammansättning med en domare i fråga om brottmål. En del av remissinstanserna ansåg emellertid att allvarliga brottmål kräver en mer omfattande sammansättning än med en domare. Flera av remissinstanserna ansåg förslaget om att ge parterna beslutanderätt i fråga om sammansättningen vid behandlingen av brottmål problematiskt eller onödigt. Remissvaren har beaktats i de bestämmelser om tingsrättens sammansättning som föreslås i propositionen.

Remissvaren från hovrätterna i fråga om förslagen om att förenkla sammansättningen i hovrätten var motstridiga. Utifrån remissvaren kan man göra bedömningen att förslagen om att förenkla sammansättningen i hovrätten skulle få väldigt små effekter på resurserna. Hovrätterna understödde inte förslaget om en sammansättning med två domare i hovrätten. Utifrån remissvaren föreslås det att förslagen om hovrätternas sammansättning inte ska genomföras.

När det gäller förslagen om att ändra bestämmelserna om sammansättningen i högsta domstolen var remissvaren i huvudsak positiva. Det föreslås att de förslag i betänkandet som gällde en förenkling av sammansättningen i högsta domstolen genomförs i övrigt men med undantag för de mål som avgörs av hovrätten i första instans. I denna kategori av ärenden finns det endast två rättsinstanser mot normalt tre, och det kan inte anses finnas särskilda grunder för att avvika från den regelrätta sammansättningen. En avvikelse från den regelrätta sammansättningen kan därför anses problematisk med tanke på det förtroende som högsta domstolens beslutsfattande åtnjuter.

De ändringsförslag som gällde den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande understöddes i merparten av utlåtandena. Högsta domstolen ansåg dock att svarandens närvaro i tingsrätten i regel är behövlig då man behandlar ett allvarligt brottmål som kan leda till ett långt fängelsestraff för svaranden. Högsta domstolen konstaterade att man utöver de krav som gäller parternas rättssäkerhet och en rättvis rättegång även bör beakta aspekter som rör bestraffningssystemets trovärdighet och förebyggande av brott. I utlåtandena fästes även uppmärksamhet vid att det i fostrande syfte kan vara behövligt att en minderårig svarande är personligen närvarande i domstolen. Av dessa orsaken har det förslag i betänkandet som gäller svarandes skyldighet att närvara vid huvudförhandlingen kompletterats i fråga om svarande som åtalas för allvarliga brott och minderåriga svarande.

I betänkandet föreslogs det att bestämmelserna om närvaroplikt ska ändras också när en svarande i ett brottmål i egenskap av ändringssökande uteblir från huvudförhandlingen i hovrätten (den föreslagna 26 kap. 20 § i RB). Utifrån remissvaren har förslaget i betänkandet kompletterats i fråga om bestämmelserna om inkallande till hovrätten och motiveringarna till förslaget.

Merparten av remissinstanserna understödde de förslag i betänkandet som gällde utvidgad användning av videolänk vid rättegångarna samt förslagen om skriftligt förfarande och principen om en kontaktpunkt.

Det föreslås att de förslag i betänkandet som gällde avvisning av talan inte ska genomföras till alla delar på grund av motstridiga remissvar.

RP 200/2017 rd

Det har dessutom gjorts en del ändringar och kompletteringar i lagförslagen och motiveringarna till dem på grund av anmärkningar som framförts i remissvaren i fråga om vissa detaljer.

Åtgärder för att förenkla förfarandet med förvandlingsstraff för böter har utretts i en av justitieministeriet tillsatt arbetsgrupp, som överlämnade sitt betänkande 2009 (Utvecklandet av systemet med förvandlingsstraff för böter, Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2009:21) och som en enmansutredning år 2013 (Utredning om utvecklandet av systemet med förvandlingsstraff för böter). Båda utredningarna har genomgått remissbehandling. De förslag om förenkling av förfarandet med förvandlingsstraff som ingår i denna proposition har utarbetats som tjänsteuppdrag utgående från ovannämnda utredningar och de remissvar som getts om dem. Beredningen har gjorts i samarbete med Rättsregistercentralen. Också de största tingsrätterna har hörts.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Rättegångsbalken

2 kap. Om domförhet

6 §. I 1 mom. föreslås det att befogenheterna i en sammansättning med en domare utvidgas.

Enligt den gällande bestämmelsen kan sådana brottmål avgöras i en sammansättning med en domare ensam där det inte för ett enskilt brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges i brottsbeskrivningen i åtalet föreskrivs strängare straff än fängelse i högst två år. Bestämmelsen innehåller dessutom en förteckning över brott som är grövre än huvudregeln samt om straffbara försök till dem, vilka trots att maximistraflet för dem överskrider två år kan handläggas i en sammansättning med ordföranden ensam.

På de grunder som anges i den allmänna motiveringen föreslås det att användningen av en sammansättning med en domare utvidgas till sådana brottmål där det inte för ett enskilt brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges i brottsbeskrivningen i åtalet föreskrivs strängare straff än fängelse i högst fyra år. För inget av de brott som nämns i förteckningen i den gällande bestämmelsen är det föreskrivna straffet strängare än detta. På grund av den föreslagna ändringen är en särskild förteckning inte längre befogad.

I övrigt ändras momentet inte. Det avgörande i fråga om ett enskilt brott är såsom för närvarande straffskalan i den straffbestämmelse som är tillämplig på fallet och som under de omständigheter som anges i brottsbeskrivningen i åtalet ska tillämpas. De allmänna nedsättningsgrunderna, såsom att gärningen stannat vid försök, ska inte inverka på saken. I en sammansättning med en domare ska också sådana brottmål kunna behandlas där åtalet gäller flera gärningar och den maximitid för ett gemensamt straff som beräknas enligt 7 kap. 2 § i strafflagen är mer än fängelse i fyra år.

Varje mål ska handläggas i en så enkel sammansättning som möjligt, om inte något annat följer av målets särdrag eller det att åtalen handläggs gemensamt eller om inte andra särskilda skäl förutsätter en starkare sammansättning. Om tingsrätten när den behandlar ett mål i en sammansättning med en domare anser att målet ska behandlas i nämndemannasammansättning eller i en sammansättning med tre domare, ska målet med stöd av gällande 7 § överföras för handläggning i en sådan sammansättning. Med stöd av den föreslagna 11 § ska ett mål eller ärende också vid behov kunna hänskjutas för att handläggas i en sammansättning med två domare, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak.

Enligt gällande 2 mom. är tingsrätten domför med ordföranden ensam vid avgörande av brottmål i skriftligt förfarande enligt 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål. Det föreslås att bestämmelsen stryks som obehövlig. Bestämmelsen i 1 mom. om tingsrättens domförhet med ordföranden ensam lämpar sig också för skriftligt förfarande.

8 §. Enligt 2 mom. 2 punkten i den gällande paragrafen kan en ledamot i hovrätten ensam avgöra ett ärende, om besvären återtagits helt. Bestämmelsen ändras för att överensstämma med bestämmelserna om högsta domstolen, vilket innebär att besvären ersätts med ändringsansökan.

9 §. I paragrafen föreskrivs det om högsta domstolens domförhet. I paragrafens *1 mom.* föreslås ingen ändring i sak. I enlighet med gällande huvudregel ska högsta domstolen vara domför med fem ledamöter, om inte något annat föreskrivs i lag. Bestämmelser om hänskjutande av ärenden till plenum eller förstärkt avdelning finns i lagen om högsta domstolen (665/2005). I enlighet med arbetsordningen för högsta domstolen ska alla mål i vilka avgörandet publiceras fortfarande avgöras i en sammansättning med minst fem ledamöter.

I gällande *2 mom.* föreskrivs det om högsta domstolens domförhet vid behandling och avgörande av ärenden som gäller meddelande av besvärstillstånd. Det föreslås att bestämmelserna flyttas till 3 mom. I 2 mom. föreslås det bli föreskrivet om en ny kategori av ärenden som högsta domstolen är domför att pröva och avgöra i en sammansättning med tre ledamöter.

Högsta domstolen är enligt momentet domför i en sammansättning med tre ledamöter om besvären gäller sådana förutsättningar för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning som avses i 25 a kap. 11 § och sammansättningen är enig om avgörandet. Högsta domstolens beslutspraxis i fråga om grunderna för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning är väldokumenterad. Grunderna har inte ändrats när tillämpningsområdet för systemet utvidgades. Högsta domstolen har meddelat över 20 prejudikat om förutsättningarna för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning. Besvär ska med stöd av den föreslagna bestämmelsen kunna behandlas i en sammansättning med tre ledamöter, om tillstånd till fortsatt handläggning har nekats i hovrätten, även om det på basis av högsta domstolens beslutspraxis är klart att ärendet borde ha tagits till fortsatt handläggning i hovrätten. Ett ärende ska sålunda kunna behandlas i en sammansättning med tre domare, när det är fråga om rättelse av klara fel vid tillämpningen. Ett ärende ska dock behandlas i en sammansättning med fem ledamöter om ärendets art kräver det. I synnerhet när det gäller ärenden som kräver styrning genom prejudikat bör linjerna fortfarande dras upp i en sammansättning med fem ledamöter. Såsom sagts ovan deltar minst fem ledamöter i ett avgörande som publiceras. Ett ärende ska hänskjutas till en sammansättning med fem ledamöter också om ledamöterna är oeniga om avgörandet.

Paragrafens *3 mom.* motsvarar i huvudsak det tidigare 2 mom., som gäller behandling och avgörande av ärenden om meddelande av besvärstillstånd i högsta domstolen. Ärenden som gäller meddelande av besvärstillstånd behandlas och avgörs på föredragning av en föredragande i en avdelning med två eller tre ledamöter. Till bestämmelsen föreslås ett tillägg om att ett ärende kan behandlas och avgöras av en ledamot ensam, om det är klart att det inte finns förutsättningar att meddela besvärstillstånd. Det kan bli fråga om sådana ansökningar om besvärstillstånd där förutsättningarna för beviljande av besvärstillstånd enligt en objektiv bedömning uppenbart inte uppfylls. Det kan t.ex. bli fråga om situationer där det i ansökan förs fram synpunkter som saknar betydelse för avgörandet av ärendet eller där ansökan är så oredig att det utifrån den är svårt att urskilja någon grund för besvärstillstånd. En ansökan om besvärstillstånd kan anses klar på det sätt bestämmelsen avser om den endast upprepar de grunder som tidigare förts fram i ärendet, och som i tidigare domstolar redan gett svar på, och det till ärendet uppenbart inte hänför sig någon adekvat fråga med tanke på de lagenliga tillståndsgrunderna. Utöver ledamoten ska också föredraganden alltid delta i avgörandet av ärendet. Om de är av olika åsikt, är ärendet inte klart och ska då hänskjutas till en större sammansättning. Det är befogat att organisera arbetet i högsta domstolen på ett sådant sätt att de ledamöter och föredragande som har tillräcklig erfarenhet av högsta domstolens praxis för besvärstillstånd deltar i behandlingen av ett ärende i en sammansättning med en ledamot.

Om en ansökan om besvärstillstånd eller en del av den i enlighet med 30 kap. 3 § 4 mom. har överförs för att behandlas i samband med besvären, beslutar den sammansättning som behandlar besvären om besvärstillståndet, såsom för närvarande.

Paragrafens 4 mom. motsvarar i huvudsak det tidigare 3 mom. I bestämmelsen föreslås ett tillägg enligt vilket en ledamot ensam får besluta om en särskild åtgärd. En ledamot kan ensam med stöd av gällande 10 § besluta om en särskild åtgärd i ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande. Med stöd av den föreslagna bestämmelsen får en ledamot också vid behandling av en ansökan om besvärstillstånd ensam besluta om en särskild åtgärd, såsom att be om svaromål. Enligt momentet ska en ledamot ensam också få behandla och avgöra ett ärende, om ändringsansökan återtagits helt.

I de bestämmelser som gäller domför sammansättning i högsta domstolen stryks termen ”avdelning” som obehövlig. Termen bibehålls dock i 1 mom., eftersom den används i lagen om högsta domstolen, till vilken det hänvisas i momentet.

10 §. I den gällande paragrafen föreskrivs det om när ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande kan behandlas i en enklare sammansättning än den som anges i 9 § 1 mom. Det föreslås att paragrafens tillämpningsområde utvidgas. Även extraordinärt ändringssökande berörs av bestämmelsen i arbetsordningen för högsta domstolen där det sägs att minst fem ledamöter ska delta i mål i vilka avgörandet publiceras.

Enligt 1 mom. i den gällande paragrafen kan ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande handläggas i en sammansättning med tre ledamöter om en ansökan enhälligt avslås eller avvisas. Bestämmelsen ändras nu så att ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande alltid kan behandlas i en sammansättning med tre ledamöter, om sammansättningen är enig om avgörandet. En ansökan kan alltså enligt förslaget också bifallas enhälligt i en sammansättning med tre ledamöter.

Enligt det gällande momentet kan beslut om en särskild åtgärd i ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande fattas också i en sammansättning med tre ledamöter eller en ledamot. Det föreslås ingen ändring i saken, men det föreslås att bestämmelsen om en sammansättning med en ledamot flyttas till 2 mom. 4 punkten.

I gällande 2 mom. stryks bestämmelsen om att hänskjuta ett ärende till en sammansättning med fem ledamöter som obehövlig. I andra fall än de som avses i de föreslagna 1 och 2 mom. ska ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande prövas och avgöras i en sammansättning med fem ledamöter i enlighet med 9 § 1 mom.

I stället för 2 mom. tas det in bestämmelser om de ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande och där högsta domstolen är domför i en sammansättning med en ledamot.

De föreslagna bestämmelserna i 2 mom. 1 punkten motsvarar delvis tredje meningen i gällande 1 mom. Den bestämmelsen stryks i 1 mom. Enligt den tredje meningen i gällande 1 mom. kan en ledamot ensam avslå eller avvisa en ansökan om extraordinärt ändringssökande, om högsta domstolen redan tidigare har avslagit eller avvisat en ansökan i samma ärende och det inte läggs fram sådant nytt material, dvs. sådana nya omständigheter eller bevis, som stöder den nya ansökan. I 31 kap. 19 § föreslås det en bestämmelse enligt vilken en part får utnyttja vart och ett av de extraordinära rättsmedlen endast en gång i samma ärende, om det inte av synnerligen vägande skäl är nödvändigt att pröva ärendet på nytt. Enligt den nu aktuella punkten är högsta domstolen i en sammansättning med en ledamot domför att handlägga och avgöra en i den föreslagna 31 kap. 19 § avsedd ny ansökan i samma ärende, om den avvisas.

Punkterna 2 och 3 är nya. Enligt 2 punkten kan en ledamot ensam avvisa en ansökan som gäller klagan på grund av domvilla eller återbrytande av dom, om sökanden inte har anlitat ett ombud eller ett biträde som uppfyller behörighetskraven på det sätt som föreskrivs i 15 kap.

1 § 4 mom. I 3 punkten föreskrivs det att en ledamot ensam kan handlägga och avgöra ett ärende, om ansökan om extraordinärt ändringssökande har återtagits helt. I sådana fall är ingen rättslig prövning knuten till ärendena.

Enligt 4 punkten kan en ledamot ensam, såsom för närvarande, besluta om en särskild åtgärd i ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande. I punkten föreslås ett tillägg om att en ledamot ensam kan besluta också om en säkringsåtgärd, om förbud mot eller avbrytande av verkställighet och om andra motsvarande interimistiska åtgärder som hänför sig till extraordinärt ändringssökande. Bestämmelsen motsvarar gällande rätt.

10 a §. I den nya paragrafen föreslås det en bestämmelse om att en ledamot i högsta domstolen ensam får avgöra också accessoriska anspråk i ett ärende som ingår i dennes behörighet. För hovrättens del finns motsvarande bestämmelse från tidigare i 8 § 3 mom. Om ett ärende i högsta domstolen med stöd av 9 eller 10 § behandlas och avgörs av en ledamot ensam, får ledamoten också besluta om arvoden och kostnadsersättningar till försvararen, rättegångsbiträdet och stödpersonen samt om skyldigheten att ersätta rättegångskostnader och bevisningskostnader. Genom bestämmelsen får en ledamot ensam pröva och avgöra de accessoriska anspråk som nämns i bestämmelsen och som hänför sig till den huvudsak som ledamoten ensam prövar och avgör.

11 §. Enligt den gällande paragrafen kan en kollegial sammansättning vid en domstol förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak. Det föreslås att paragrafen kompletteras så att en sammansättning med en domare i tingsrätten på motsvarande grunder kan förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot. I praktiken betyder detta att de mål eller ärenden som på grund av sammansättningsbestämmelserna kan behandlas i tingsrätten i en sammansättning med en domare, kan hänskjutas till två lagfarna ledamöter för behandling och avgörande. I omfattande ärenden kan fortsatt domförhet tryggas trots överraskande hinder genom att sammansättningen förstärks med ytterligare en ledamot. En sådan sammansättning kan utnyttjas också i utbildningssyfte. Om förstärkning av sammansättningen beslutar chefsdomaren.

Vid eventuell omröstning blir bestämmelserna om omröstning i 23 kap. samt i 10 kap. i lagen om rättegång i brottmål tillämpliga.

5 kap. **Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål**

5 §. I paragrafen föreskrivs det om komplettering av en bristfällig stämningsansökan. I 1 mom. i den gällande paragrafen sägs att om en stämningsansökan är bristfällig, ska käranden uppmanas att inom utsatt tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för att rättegången ska kunna fortsätta eller för att svaromål ska kunna avges. Enligt de ursprungliga förarbetena avseende bestämmelsen blir det fråga om att ge en kompletteringsuppmaning bl.a. om kärandens yrkande och grunderna för det inte har uppgivits så klart i stämningsansökan att svaranden kan ge ett individualiserat svaromål (RP 15/1990 rd s. 51). Genom den lagändring som trädde i kraft 2003 blev tröskeln för att begära komplettering något högre (RP 32/2001 rd s. 32). I förarbetena till lagändringen konstaterades det att i synnerhet det att grunderna för yrkandena saknas eller i hög grad är oklara också framöver i allmänhet alltid ska vara en tillräcklig orsak för att begära komplettering (RP 32/2001 rd s. 32).

För tydlighets skull kompletteras momentet så att där utöver det att stämningsansökan är bristfällig uttryckligen också nämns att stämningsansökan är oklar eller oredig. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska käranden sålunda uppmanas att inom utsatt tid korrigera ansökan, om ansökan är så bristfällig, oklar eller oredig att detta är nödvändigt för att rättegången ska

kunna fortsätta eller för att svaromål ska kunna avges. Med en oklar eller oredig stämningssökans avses en stämningssökans utifrån vilken det objektivt sett inte är möjligt att förstå vad käranden yrkar och på vilka grunder.

Det föreslås att bestämmelserna om innehållet i kompletteringsuppmeningen ändras på motsvarande sätt. Käranden ska underrättas om på vilket sätt stämningssökans är bristfällig, oklar eller oredig och om att käromålet kan avvisas eller förkastas om käranden inte följer uppmeningen.

6 §. I paragrafen föreskrivs det om avvisande av käromålet och avgörande av saken utan att svaromål begärs. Det föreslås att *1 mom.* kompletteras på samma sätt som i fråga om 5 §. Om käranden inte följer kompletteringsuppmeningen, ska domstolen enligt gällande moment avvisa käromålet, om stämningssökans är så bristfällig att den inte duger som grund för en rättegång eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva ärendet. Enligt förslaget är en ytterligare grund för att avvisa käromålet att stämningssökans är så oklar eller oredig att den inte duger som grund för en rättegång.

Bestämmelsen ska i typfallet tillämpas när det på basis av en oredig stämningssökans kan antas att en kärande som processar utan att anlita ett lagfaret biträde, även om käranden instrueras genom domstolens processledningsåtgärder, inte kommer att kunna komplettera och korrigera stämningssökans på ett sådant sätt att en meningsfull behandling av den är möjlig.

I momentet stryks kravet att avvisandet ska ske genast. I förarbetena till den gällande paragrafen (RP 15/1990 rd s. 53) konstateras det att paragrafen har placerats i kapitlet så att den närmast hänför sig till inledandet av rättegången. Enligt förarbetena kan bestämmelsen dock tillämpas också senare vid förberedelsen. Käromålet kan avvisas t.ex. efter svarandens svaromål. Även i framtiden ska domstolen avvisa käromålet genast när man vet att det finns förutsättningar för avvisande.

Enligt paragrafens *2 mom.* ska domstolen utan att utfärda stämning genast förkasta käromålet genom dom, om det är uppenbart att kärandens yrkande är ogrundat. Det föreslås att kravet på att domstolen ska förkasta käromålet ”genast” och ”utan att utfärda stämning” stryks i momentet som obehövt. Momentet ändras inte i sak. Enligt gällande 8 § i kapitlet ska domstolen utan dröjsmål utfärda stämning, om käromålet inte har avvisats eller förkastats enligt 6 §. Av nämnda 8 § framgår att käromålet i enlighet med den nu aktuella paragrafen kan förkastas utan att stämning utfärdas.

15 d §. I paragrafen föreslås det inga ändringar i sak. Ordalydelsen i paragrafen förenhetligas med vad som föreslås i 12 kap. 8 § om anlitan av teknisk metod för dataöverföring. De bestämmelser som hänför sig till ändamålsenlighetsprövning stryks som obehövt. I fråga om förberedelsesammanträde förutsätts dock inte att de som deltar i sammanträdet har sådan kontakt att de kan se varandra. Såsom för närvarande räcker det att de som deltar i förberedelsesammanträdet har sådan kontakt att de kan tala med varandra.

6 kap. **Huvudförhandling i tvistemål**

11 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om när en ny huvudförhandling ska hållas i målet. Enligt gällande huvudregel i *1 mom.* ska en ny huvudförhandling hållas, om huvudförhandlingen har uppskjutits en eller flera gånger med mer än sammanlagt 14 dagar. Det föreslås att momentet ändras så att tidsgränsen för att skjuta upp huvudförhandlingen höjs från 14 till 30 dagar. Tidsgränsen blir då densamma som vid brottmål (6 kap. 11 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål). I den uppskovstid som avses i paragrafen inräknas fortfarande inte tid un-

der vilken målet har varit avbrutet med stöd av 5 § 2 mom. Inte heller i övrigt ändras de principer som följs vid beräkning av uppskovstiden.

I 2 mom. föreskrivs det om de situationer då en ny huvudförhandling inte behöver hållas, även om huvudförhandlingen skulle ha varit uppskjuten under en längre tid än den som anges i 1 mom. Enligt den gällande bestämmelsen behöver ingen ny huvudförhandling hållas, om det med hänsyn till målets art av särskilda skäl anses onödigt och det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang.

Det föreslås tre ändringar i momentet. För det första föreslås det en teknisk ändring så att den tidsgräns som nämns i bestämmelsen motsvarar den ändring som föreslås i 1 mom., dvs. 30 dagar.

För det andra föreslås det att momentet kompletteras så att någon ny huvudförhandling i målet inte behöver hållas heller om det med hänsyn till målets omfattning eller av andra särskilda skäl anses onödigt.

Det ska dock fortfarande alltid krävas att huvudförhandlingen kan anses ha hållits i ett sammanhang trots uppskovet och avbrottet. Såsom för närvarande ska de sammantagna konsekvenserna av uppskoven och avbrotten beaktas när det bedöms huruvida huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang.

Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är inte att ändra huvudregeln om att ett mål ska behandlas vid huvudförhandlingen i ett sammanhang utan uppskov. Att huvudförhandlingen hålls koncentrerat förutsätter att huvudförhandlingen, även när den består av olika rättegångstillfällen, i mån av möjlighet hålls i ett sammanhang och endast med korta avbrott eller uppskov.

För det tredje föreslås det att den ovillkorliga tidsfristen för att hålla en ny huvudförhandling stryks. Enligt den gällande bestämmelsen ska en ny huvudförhandling alltid hållas när huvudförhandlingen har uppskjutits mer än sammanlagt 45 dagar.

Att bestämmelsen stryks innebär inte att domstolarna kan skjuta upp behandlingen av målet på obestämd tid. Det kan dock inte entydigt avgöras hur länge huvudförhandlingen kan vara uppskjuten på ett sådant sätt att syftet att hålla huvudförhandlingen i ett sammanhang kan anses ha nåtts. Det att bestämmelsen stryks möjliggör i undantagsfall prövning av domstolen från fall till fall. Domstolen ska efter behov höra parterna i målet och i enlighet med 24 kap. 14 § 2 mom. i rättegångsbalken motivera sitt beslut.

Bestämmelserna i paragrafen görs flexibla för att omfattande och långa rättegångar ska kunna hanteras på ett ändamålsenligt sätt. Genom ändringarna går det lättare än tidigare att bl.a. periodisera behandlingen av ett omfattande mål i sakkomplex och att upprätta ett utkast till dom omedelbart efter det rättegångsmaterial som lagts fram om sakkomplexet. Detta kan anses främja rättegångens omedelbarhet.

12 kap. Om parterna

8 §. Det föreslås att det i lagen tas in en ny 8 § i stället för den paragraf som upphävdes i samband med straffprocessreformen. Det ska där föreskrivas om en möjlighet för en part i ett tvistemål att delta i muntlig förhandling genom en kontakt där de kan tala med och se varandra. Framför paragrafen fogas det en ny mellanrubrik ”Anlitande av en teknisk metod för dataöverföring”. Med stöd av gällande 17 kap. 52 § kan en part i ett tvistemål höras i bevissyfte med anlitande av videokonferens. I den gällande lagen finns det däremot inga bestämmelser om en

möjlighet för en part i ett tvistemål att delta i rättegången via distanskontakt i andra fall än för att höras i bevissyfte.

Enligt 1 mom. får en part i ett tvistemål delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om parten samtycker till det och domstolen anser att det är lämpligt. Samtycket måste inte ha en viss form. Sådant deltagande med anlitande av en teknisk metod som anges i bestämmelsen förutsätter att de deltagande både kan tala med och se varandra. Deltagande enbart per telefon är enligt bestämmelsen inte möjligt.

På hörande av en part i bevissyfte via distanskontakt tillämpas även i fortsättningen 17 kap. 52 och 56 § i rättegångsbalken. Det är inte uteslutet att en part hörs i bevissyfte så att han eller hon är personligen närvarande och i övrigt deltar i rättegången via distanskontakt.

Utöver deltagande i huvudförhandlingen kan bestämmelsen tillämpas t.ex. när en part deltar i ett bevisningsförfarande utom huvudförhandlingen. Bestämmelsen ska inte tillämpas på förberedelsesammanträden. Även i fortsättningen föreskrivs det separat i 5 kap. 15 d § om distanskontakt i fråga om dem. Bestämmelser om denna begränsning av tillämpningsområdet finns i 5 mom.

I 2 mom. föreskrivs det att den lagliga företrädaren för en part i ett tvistemål får delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring, om de förutsättningar som anges i 1 mom. uppfylls.

Enligt det föreslagna momentet ska också partens rättegångsbiträde eller rättegångsombud på de villkor som anges i 1 mom. kunna delta i förhandlingen med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring, om partens huvudman samtycker till det. Det är möjligt för såväl parten som dennes rättegångsbiträde eller rättegångsombud att delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring. De behöver inte nödvändigtvis befinna sig på samma plats med distanskontakt. Det är också möjligt att den ena av dem är personligen närvarande vid muntlig förhandling och den andra via videolänk. Biträdet och huvudmannen kan komma överens om saken sinsemellan, men huvudmannen ska alltid samtycka till distanskontakt både för sin egen och för bitrådets del. Det är dock alltid domstolen som avgör om distanskontakt är möjlig.

I enlighet med 3 mom. ska även deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring betraktas som sådan personlig närvaro vid muntlig förhandling som avses i kapitlet. På så sätt kan en svarande i ett indispositivt tvistemål, vilken med stöd av 6 § 4 mom. i kapitlet alltid vid vite ska uppmanas att infinna sig vid domstolen, delta i huvudförhandlingen också via videolänk.

Enligt 4 mom. tillämpas vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för utevaro, om deltagandet sker med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid en annan domstol eller hos en annan myndighet. Om en part deltar i förhandlingen med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring på någon annan plats än de som nämns i bestämmelsen, kan han eller hon inte kallas vid vite. Inte heller de andra tvångsmedel som avses i kapitlet kan utnyttjas.

I 5 mom. föreslås en bestämmelse om undantag från tillämpningsområdet. I enlighet med det ska bestämmelsen inte tillämpas på sammanträde för muntlig förberedelse. Bestämmelser om hållande av ett förberedelsesammanträde i tvistemål via distanskontakt finns i 5 kap. 15 d §.

33 §. Hänvisningsbestämmelsen i 2 *mom.* rättas. Bestämmelser om när ett vittne får tas i förvar finns i 17 kap. 62 §, inte längre i 17 kap. 36 §.

26 kap. **Om fortsatt handläggning av besvärshandlingarna i hovrätten**

18 §. Enligt den gällande paragrafens 1 *mom.* kallas ändringssökanden till huvudförhandlingen vid äventyr att besvären vid hans uttalande avskrivs. Enligt vad som föreslås i 20 § 1 *mom.* i propositionen kan besvär anförda av en svarande i ett brottmål vilken personligen har kallats till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande inte avskrivs, om svaranden har skickat ett ombud i sitt ställe. Enligt förslaget ska man då förfara i enlighet med 21 §, dvs. huvudförhandlingen kan hållas och saken avgöras trots att svaranden i ett brottmål inte är närvarande, om det finns skäl därtill. Av den anledningen föreslås det att momentet i fråga ändras för de fall då en svarande i ett brottmål är ändringssökande och han eller hon åläggs att infinna sig personligen till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande. En sådan ändringssökande kallas till huvudförhandlingen vid äventyr att besvären avskrivs om svaranden inte finner sig personligen till huvudförhandlingen och inte heller låter sig företrädas av ett ombud, och dessutom vid äventyr att målet kan avgöras trots svarandens uttalande, om svaranden låter sig företrädas av ett ombud.

20 §. Enligt gällande 1 *mom.* avskrivs den del av besvären som huvudförhandlingen gäller, om ändringssökanden uteblir från huvudförhandlingen. En part, som trots att han har förelagts att personligen infinna sig till domstolen låter sig företrädas av ett ombud och inte har laga hinder, anses enligt 12 kap. 29 § ha uteblivit.

Det föreslås att 1 *mom.* ändras i fråga om den som är svarande i ett brottmål i egenskap av ändringssökande. Om svaranden i ett brottmål personligen har kallats till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande och svaranden har skickat ett ombud i sitt ställe, ska man enligt tillägget förfara i saken i enlighet med 21 §. Då tillämpas inte bestämmelserna i 12 kap. 29 §. Besvär som anføres av svaranden i ett brottmål ska sålunda trots hans eller hennes personliga uttalande inte kunna avskrivs ens till en del, om svaranden har skickat ett ombud i sitt ställe.

Högsta domstolen har i sitt avgörande HD 2015:14 konstaterat att Europadomstolens avgörande i målet *Neziraj mot Tyskland* (8.11.2012) visar att rätten för svaranden i ett brottmål att genom ombud försvara sig är en sådan rättsskyddsgaranti enligt artikel 6 punkt 3 c i mänskorskorättskonventionen som medför hinder för att som påföljd för att svaranden inte är personligen närvarande avskriva överklagandet. Att den som har överklagat är frånvarande utan skäl får inte hindra att överklagandet av en svarande i ett brottmål behandlas, om dennes ombud har infunnit sig för att fortsätta försvara. Detta gäller också situationer där det anses nödvändigt att svaranden hörs personligen när dennes överklagande behandlas.

Enligt det föreslagna momentet ska man i saken förfara i enlighet med 21 §. Hovrätten får, om den anser att det finns skäl till det, hålla huvudförhandlingen och avgöra målet trots att svaranden i brottmålet i egenskap av ändringssökande inte personligen är närvarande. Huvudförhandlingen ska kunna hållas trots att svaranden inte är personligen närvarande, om det för avgörandet av målet inte krävs att svaranden hörs i bevisssyfte. Utgångspunkten är att hovrätten ska ha lika goda förutsättningar att bedöma muntlig bevisning som tingsrätten. Hovrätten kan i regel inte bedöma tilltron till bevisningen på annat sätt än vad tingsrätten har gjort, om hovrätten inte tar emot bevisningen på nytt. Tingsrättens avgörande på ett straffyrkande får dock ändras till förmån för svaranden i brottmålet, även om muntlig bevisning som har tagits emot i tingsrätten inte tas emot på nytt i hovrätten (26 kap. 16 § i RB). Om svaranden avsiktligt uteblivit från huvudförhandlingen, kan han eller hon anses ha avstått från sin rätt att bli hörd personligen. Personlig närvaro kan dock vara nödvändig när tryggheten av rättigheterna för sva-

randens motpart eller hovrättens förutsättningar att fatta beslut kräver det (se HD 2011:30 punkt 14, HD 2012:49 punkt 11 och HD 2015:14 punkt 50). Om svaranden, som kallats till huvudförhandlingen personligen i egenskap av ändringssökande, uteblir från huvudförhandlingen, ska hovrätten på nytt ta ställning till om det fortfarande är nödvändigt att höra svaranden personligen. Hovrätten ska diskutera med svarandens ombud och de övriga parterna om hållande av huvudförhandling och huruvida svaranden behöver vara närvarande. Om det inte är nödvändigt för avgörandet av målet att svaranden är personligen närvarande, kan huvudförhandlingen hållas så att svaranden företräds av sitt ombud. Vid huvudförhandlingen kan muntlig bevisning tas emot till den del en bedömning av trovärdigheten inte kräver att svaranden är personligen närvarande. Vid behov kan en mindre huvudförhandling hållas där parterna eller deras ombud hörs.

I det föreslagna momentet sägs det också att om svaranden i ett brottmål personligen har kallats till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande och har ålagts att infinna sig till huvudförhandlingen vid vite och trots vitet uteblir, kan svaranden föreläggas ett högre vite eller domstolen bestämma att han eller hon ska hämtas till sammanträdet eller till ett senare sammanträde.

31 kap. Om extraordinärt ändringssökande

14 a §. I den gällande paragrafen föreskrivs det om avvikelse från 12 §, enligt vilken återbrytande av dom söks hos högsta domstolen. I 1 mom. föreslås det en ny 1 a-punkt. Med stöd av den nya punkten ska återbrytande av dom kunna sökas direkt hos den domstol som har avgjort ärendet, om det är fråga om enbart sänkande av dagsbotens belopp.

Enligt högsta domstolens rättspraxis är det med stöd av 8 § 3 punkten i kapitlet möjligt att överväga återbrytande av en lagakraftvunnen bötesdom också enbart i fråga om dagsbotens belopp (HD 2016:83, HD 2009:2 och HD 2004:9). En lagakraftvunnen dom kan sålunda återbrytas till den åtalades förmån i fråga om dagsbotens belopp om en omständighet eller ett bevis åberopas som inte tidigare har lagts fram, och framläggandet av dem sannolikt skulle ha lett till ett lägre dagsbotsbelopp. Enligt 2 a kap. 2 § 3 mom. i strafflagen fastställs dagsbotsbeloppet i första hand enligt den senast verkställda beskattningen. Om inkomsterna väsentligen har förändrats efter den senast verkställda beskattningen, kan de beräknas enligt andra tillgängliga utredningar. Med stöd av den föreslagna bestämmelsen ska svaranden kunna ansöka om återbrytande av en dom i fråga om dagsbotens belopp hos tingsrätten t.ex. i en situation då dagsbotens belopp i tingsrätten har fastställts på basis av skatteuppgifterna, men svarandens inkomster vid den tid då tingsrättens dom meddelades varit betydligt lägre. Det är inte ändamålsenligt att återbrytande av en dom på en sådan grund, som närmast är av teknisk natur, söks hos högsta domstolen när det är fråga om rättelse i ett dagsbotsbelopp som en lägre domstol har dömt ut.

19 §. I paragrafen föreslås det en bestämmelse om begränsning av flerdubbla ansökningar som gäller extraordinärt ändringssökande.

Enligt förslaget kan högsta domstolen avvisa en ansökan som gäller extraordinärt ändringssökande, om parten på nytt i samma ärende anför klagan över domvilla, ansöker om återbrytande av dom eller ansöker om återställande av försutten fatalietid, och det inte av synnerligen vägande skäl är nödvändigt att pröva ärendet på nytt. I enlighet med vad som föreslås i 2 kap. 10 § 2 mom. 1 punkten kan beslut om avvisande då fattas i högsta domstolen i en sammanfattning med en ledamot ensam.

Utgångspunkten är att vart och ett av de extraordinära rättsmedlen, dvs. klagan på grund av domvilla, återbrytande av dom och återställande av försutten fatalietid, får utnyttjas endast en

gång i samma ärende. Ansökan från en part hindrar inte de övriga parterna från att ansöka om extraordinärt ändringssökande i samma ärende.

Utgångspunkten för att ta ansökningar som gäller extraordinärt ändringssökande i samma ärende till prövning ska enligt förslaget inte vara huruvida det i den nya ansökan har lagts fram nya bevis eller andra grunder än tidigare. Extraordinärt ändringssökande söks i praktiken genom ansökningar där man lägger fram ytterligare grunder eller preciserar dem genom nya bevis. I regel är dessa dock utan betydelse, och ändringsansökningarna förkastas.

En ny ansökan om extraordinärt ändringssökande i samma ärende kan dock prövas, om t.ex. sökandens rättssäkerhet absolut kräver att ärendet omprövas eller att det kommer fram att den första ansökan har förkastats på fel grunder.

1.2 Lagen om rättegång i brottmål

5 kap. Om väckande av åtal

10 a §. I paragrafen föreslås det inga ändringar i sak. Ordalydelsen i paragrafen förenhetligas med vad som föreslås i 8 kap 13 § om anlitan av en teknisk metod för dataöverföring. Dessutom förkortas ordalydelsen. I fråga om förberedelsesammanträde förutsätts dock inte att de som deltar i sammanträdet har sådan kontakt att de kan se varandra. Såsom för närvarande räcker det att de som deltar i förberedelsesammanträdet har sådan kontakt att de kan tala med varandra.

5 a kap. Om avgörande av mål utan huvudförhandling

1 §. Enligt den gällande *1 mom. 4 punkten* är en förutsättning för användning av skriftligt förfarande att målsäganden under förundersökningen eller senare skriftligen har meddelat att han inte yrkar på att huvudförhandling ska hållas.

Ordalydelsen i punkten ändras så att ett mål kan avgöras i skriftligt förfarande, om målsäganden under förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några anspråk i målet eller att han eller hon samtycker till att målet behandlas i skriftligt förfarande. Den föreslagna ordalydelsen motsvarar 1 kap. 10 § 2 mom. 3 punkten, som gäller framläggande av domförslag för att målet ska behandlas i en erkännanderättegång som avses i 5 b kap.

En förutsättning för skriftligt förfarande är såsom för närvarande att målsäganden ger sitt samtycke. Detta kan ges under förundersökningen eller senare. Ett samtycke som ges efter förundersökningen behöver dock inte längre vara skriftligt. Den domare som handlägger målet kan sålunda efter behov också per telefon fråga efter målsägandens samtycke till skriftligt förfarande.

Punkten kompletteras dessutom så att målsägandens samtycke inte behövs i det fall att målsäganden under förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några anspråk i målet. Med anspråk avses såväl privaträttsliga anspråk som straffanspråk. En sådan under förundersökningen framförd ståndpunkt av målsäganden är i princip bindande för honom eller henne (HD 2002:12).

2 §. I *1 mom.* ingår det en bestämmelse om att svaranden inom en tid som domstolen bestämmer ska meddela tingsrätten om erkännande eller samtycke till skriftligt förfarande. Det föreslås att bestämmelsen ändras så att meddelandet ska ges inom 14 dagar från delgivningen.

Domstolarna har i praktiken inte heller för närvarande ställt upp en separat tidsfrist i varje enskilt mål. Den föreslagna ändringen förenklar dock förfarandet i synnerhet när s.k. åklagarstämning används. När det föreskrivs om tidsfristen i lag, behöver åklagaren inte utreda den separat när stämning utfärdas. Det kan också antas att om samtycke inte ges under nämnda tid, minskar med tiden sannolikheten för att meddelande kommer att ges senare än under den nämnda tiden.

Tidsfristen är riktgivande ur domstolens synvinkel. Även ett meddelande som inkommer efter tidsfristens utgång kan beaktas och målet behandlas i skriftligt förfarande, om det med tanke på organiserandet av domstolens arbete är ändamålsenligt.

Det föreslås dessutom att det i momentet tas in en bestämmelse om att svaranden i samband med delgivningen av stämningen och stämningsansökan ska upplysas om arten av och den maximala storleken på det straff som åklagaren föreslår i stämningsansökan. Genom bestämmelsen säkerställs att svaranden får veta arten av och storleken på den påföljd som yrkas och kan beakta detta då han eller hon beslutar om samtycke till skriftligt förfarande.

Redan nu är det allmän praxis att åklagarna i stämningsansökan meddelar arten och storleken på det straff de yrkar t.ex. genom att uppge ”minst X dagsböter”. I fortsättningen ska åklagaren i sin påföljdsständpunkt ge sin syn åtminstone på den maximala storleken på straffet. Åklagaren kan också uppge såväl minimistorleken som maximistorleken på straffet, dvs. inom vilka gränser straffet bör ligga. I de övriga handlingar som ges svaranden behöver påföljdsständpunkten inte upprepas.

Domstolen är inte bunden till åklagarens straffyrkande, utan kan också döma ut ett strängare straff än vad som yrkats. Om domstolen emellertid anser att det i målet ska dömas ut ett strängare straff än vad åklagaren yrkat, ska svaranden ges tillfälle att bli hörd. Denna skyldighet gäller oberoende av om domstolen står fast vid den straffart som åklagaren föreslagit eller om straffarten skärps. Detta motsvarar det förfarande som iakttas redan nu.

3 §. Det föreslås att det i paragrafen tas in ett nytt *4 mom.*, enligt vilket det på avgivande av en muntlig utsaga eller ett muntligt svaromål med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring tillämpas vad som föreskrivs i det föreslagna 8 kap. 13 §. Bestämmelsen är informativ, eftersom det i 8 kap. 13 § föreslås en allmän bestämmelse om anlitande av en teknisk metod för dataöverföring i muntlig förhandling. Även muntligt hörande i skriftligt förfarande är sådan muntlig förhandling.

5 §. Enligt den gällande paragrafen kan svaranden inte dömas till strängare straff i skriftligt förfarande än fängelse i sex månader utan att svaranden ges tillfälle att avge en muntlig utsaga. Paragrafen föreslås bli upphävd. Om tingsrätten finner det behövligt, ska svaranden dock med stöd av gällande 3 § ges tillfälle att avge en muntlig utsaga. Ett muntligt förhör kan även i fortsättningen vara nödvändigt t.ex. när det uppstår en misstanke om att erkännandet inte är genuint eller att svaranden inte har förstått innebörden av sitt erkännande och samtycke. Muntligt förhör kan behövas också på grund av straffets stränghet. (se RP 271/2004, s. 47).

Förslaget motsvarar den ändring som föreslås i 8 kap. 12 § till den del att svaranden också vid sådan behandling trots utevaro som avses i nämnda paragraf i fortsättningen genom att ge ett skriftligt samtycke ska kunna dömas till fängelse i högst nio månader i stället för nuvarande sex månader.

6 kap. **Om huvudförhandling**

7 §. Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras så att hänvisningen till 17 kap. 52 § i rättegångsbalken stryks. I propositionen föreslås det att bestämmelser om målsägandens deltagande i rättegången via distanskontakt i andra fall än för att avge utsaga i bevissyfte ska tas in i den nya 13 § i 8 kapitlet. I momentet föreskrivs det fortfarande att målsäganden kan delta i rättegången i andra fall än för att höras i bevissyfte så att en part eller någon annan person inte är närvarande med iakttagande av vad som föreskrivs i 17 kap. 51 § i rättegångsbalken.

11 §. Det föreslås att det i 2 mom. görs motsvarande ändringar i sak som i 6 kap. 11 § 2 mom. i rättegångsbalken. När behovet att hålla en ny huvudförhandling övervägs, kan man utöver målets art också ta hänsyn till målets omfattning eller andra särskilda skäl. Det föreslås också att den absoluta tidsgränsen för hur länge uppskoven sammanlagt får vara, dvs. 60 dagar, ska strykas. Domstolen ska efter behov höra parterna och i enlighet med 11 kap. 13 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål motivera sitt beslut. I fråga om motiveringen hänvisas till vad som sagts i motiveringen till 6 kap. 11 § i rättegångsbalken.

Enligt 3 mom. behöver ingen ny huvudförhandling hållas, även om förhandlingen har varit uppskjuten en längre tid än vad som föreskrivs i 1 mom., om uppskovet beror på undersökning av svarandens sinness tillstånd. Det föreslås en teknisk ändring i bestämmelsen. Eftersom den absoluta tidsgränsen stryks i 2 mom., hänvisas det i 3 mom. till 1 mom. Bestämmelsen utgör ett undantag från huvudregeln i 1 mom.

7 kap. **Om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan**

4 §. I paragrafen föreskrivs det om komplettering av en bristfällig stämningsansökan i ett brottmål där målsäganden ensam för talan. Det föreslås att 1 mom. kompletteras på samma sätt som ovan i fråga om komplettering av en stämningsansökan i tvistemål i 5 kap. 5 § 1 mom. i rättegångsbalken. Utöver det att stämningsansökan är bristfällig ska det i momentet också uttryckligen nämnas det fall att stämningsansökan är oklar eller oredig. Om en stämningsansökan är bristfällig, oklar eller oredig ska målsäganden uppmanas att inom utsatt tid korrigera ansökan, om det är nödvändigt för den fortsatta förberedelsen. I kompletteringsuppmeningen ska målsäganden underrättas om på vilket sätt ansökan är bristfällig, oklar eller oredig och om att talan kan avvisas eller förkastas om målsäganden inte följer uppmaningen.

5 §. I paragrafen föreskrivs det om avvisande av talan och avgörande av målet utan att stämning utfärdas. Det föreslås att 1 mom. kompletteras på samma sätt som bestämmelsen ovan i 4 § och bestämmelsen om tvistemål i 5 kap. 6 § 1 mom. i rättegångsbalken. Om målsäganden inte följer kompletteringsuppmeningen, ska domstolen enligt gällande moment avvisa talan, om stämningsansökan är så bristfällig att den inte duger som grund för en rättegång, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva talan. Som ytterligare grund för att avvisa talan föreslås att stämningsansökan är så bristfällig, oklar eller oredig att den inte duger som grund för en rättegång. I momentet stryks dessutom kravet att avvisandet ska ske genast. I fråga om motiveringen hänvisas till motiveringen till 5 kap. 6 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Enligt gällande 2 mom. ska domstolen utan att utfärda stämning genast förkasta talan genom dom, om det är uppenbart att målsägandens yrkande är ogrundat. Det föreslås att kravet på att domstolen ska förkasta talan ”genast” och ”utan att utfärda stämningen” stryks i momentet som obehövligt. Momentet ändras inte i sak. Enligt gällande 6 § i kapitlet ska domstolen utan dröjsmål utfärda stämning, om talan inte har avvisats eller förkastats enligt 5 §. Av nämnda 6 § framgår att talan i enlighet med den nu aktuella paragrafen kan förkastas utan att stämning utfärdas.

14 a §. I paragrafen föreslås det inga ändringar i sak. Ordalydelsen i paragrafen förenhetligas med vad som föreslås i 8 kap 13 § om anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring. Dessutom förkortas ordalydelsen. I fråga om förberedelsesammanträde förutsätts dock inte att de som deltar i sammanträdet har sådan kontakt att de kan se varandra. Såsom för närvarande räcker det att de som deltar i förberedelsesammanträdet har sådan kontakt att de kan tala med varandra.

8 kap. Om parterna

3 §. I den gällande paragrafen föreskrivs det om en häktad svarandes närvaro vid huvudförhandlingen. Det föreslås att paragrafen ändras så att det tas in bestämmelser om svarandens närvaro vid huvudförhandlingen i ett brottmål också i fråga om svarande som inte är häktade. Dessutom ska de gällande bestämmelserna om svarandens skyldighet att vara personligen närvarande lindras.

I 1 mom. tas det in en huvudregel som motsvarar gällande rätt. Enligt den är en förutsättning för att svaranden ska kunna dömas att han eller hon har hörts under rättegången. När en part inte behöver vara personligen närvarande, är huvudregeln den att han ska företrädas av ett ombud (RP 82/1995 rd s. 108 och 111). Enligt det föreslagna momentet ska en svarande sålunda inte kunna dömas till straff om svaranden inte har hörts personligen eller om svaranden inte har företräts av ett rättegångsombud vid huvudförhandlingen. Ett undantag från denna huvudregel är bestämmelserna i 11 och 12 § om prövning och avgörande av målet trots svarandens utevaro. Under de förutsättningar som anges i nämnda paragrafer kan ett mål avgöras trots att svaranden inte är personligen närvarande vid huvudförhandlingen. För att ett mål ska kunna avgöras med stöd av 11 eller 12 § förutsätts det inte heller att svaranden vid huvudförhandlingen företräds av ett ombud.

Bestämmelsen i det nuvarande 13 § 1 mom. om att svaranden ska höras personligen när denne döms till fängelsestraff ska begränsas så att den endast gäller minderåriga svarande. En bestämmelse om detta tas in i 2 mom. i paragrafen. Svarande som inte är minderåriga behöver i fortsättningen inte längre höras personligen vid huvudförhandlingen för att dömas till fängelse. Om svaranden inte är personligen närvarande vid huvudförhandlingen, är dock en förutsättning för att svaranden ska kunna dömas till straff i andra situationer än de som avses i 11 och 12 § att svaranden företräds av ett ombud vid huvudförhandlingen.

I den föreslagna paragrafens 2 och 3 mom. tas det in bestämmelser om situationer då svaranden även i fortsättningen ska vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen.

Enligt paragrafens nya 2 mom. ska svaranden vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten eller hovrätten till den del som domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet eller av något annat skäl. Personlig närvaro behövs, om svaranden ska höras i bevis­syfte. Även en utredning t.ex. av de omständigheter som hänför sig till straffmätningen kan förutsätta detsamma.

Skyldigheten i gällande 13 § 1 mom. att höra svaranden personligen när denne döms till fängelsestraff bibehålls i fråga om minderåriga svarande, eftersom personlig närvaro vid huvudförhandlingen kan ha en fostrande effekt på en ung svarande. I momentet föreskrivs det därför att en svarande som är yngre än 18 år inte får dömas till fängelse, om han eller hon inte har hörts personligen vid huvudförhandlingen.

I det nya 3 mom. tas det in bestämmelser om skyldighet för en häktad svarande och för en svarande som inte är häktad men som åtalas för ett allvarligt brott att vara personligen närvarande

vid huvudförhandlingen. Såsom det föreskrivs i den gällande paragrafen ska svaranden vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen, om han eller hon är häktad på grund av det brott som avses i åtalet. Enligt det föreslagna momentet ska svaranden vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten också om han eller hon åtalas för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år, även om han eller hon inte skulle vara häktad på grund av brottet. Bestämmelsen i momentet om att någon annan svarande än en häktad svarande ska vara närvarande vid huvudförhandlingen gäller endast huvudförhandlingen i tingsrätten.

Huvudregeln i de situationer som avses i momentet är att svaranden ska vara närvarande personligen. Domstolen kan göra avvikelse från den huvudregeln genom prövning från fall till fall. Domstolen kan besluta att svaranden inte behöver vara personligen närvarande under hela huvudförhandlingen. Domstolen kan t.ex. besluta att svaranden ska vara närvarande när åtalet behandlas första gången. Svaranden hörs då för att saken ska kunna utredas, medan svaranden vid senare sammanträden kan företrädas av ett ombud.

11 §. I paragrafen föreskrivs det om prövning och avgörandet av ett brottmål trots att svaranden inte är närvarande. Ordalydelsen i *1 mom.* kompletteras så att det framgår att paragrafen innehåller ett undantag från de bestämmelser om närvaroplikt vid huvudförhandlingen som finns i 3 §.

12 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om prövning och avgörande av brottmålet trots svarandens utevaro när svaranden har meddelat domstolen att han eller hon samtycker till detta. Det föreslås att paragrafen ändras så att svaranden då kan dömas till fängelse i högst nio månader i stället för nuvarande sex månader. Maximistraffet är detsamma som i skriftligt förfarande i 5 a kap. Dessutom kompletteras paragrafens ordalydelse så att det framgår att paragrafen innehåller ett undantag från de bestämmelser om närvaroplikt vid huvudförhandlingen som finns i 3 §. I övriga avseenden ändras paragrafen inte.

Såsom för närvarande ska domstolen noggrant överväga huruvida ett brottmål kan utredas på ett tillfredsställande sätt trots svarandens utevaro. Domstolens skyldighet att pröva saken accentueras ju strängare straff det är fråga om.

13 §. Framför paragrafen fogas det en ny mellanrubrik ”Anlitande av en teknisk metod för dataöverföring”. I den gällande paragrafen stryks bestämmelsen om att svaranden ska höras när han eller hon döms till fängelsestraff. Bestämmelser om hörande av svaranden när denne döms till straff ska i fortsättningen ingå i 3 §. I stället för den nuvarande paragrafen tas det in bestämmelser om möjlighet för parterna att delta i rättegången via videolänk. Enligt gällande 17 kap. 52 § i rättegångsbalken kan svaranden och målsäganden höras via distanskontakt i bevissyfte. Bestämmelser om möjlighet för målsäganden att delta i rättegången via distanskontakt i andra fall än för att höras i bevissyfte finns för närvarande i 6 kap. 7 § i lagen om rättegång i brottmål. I den gällande lagen finns det däremot för svarandens del inga bestämmelser om möjlighet att delta i rättegången via distanskontakt i andra fall än för att höras i bevissyfte. I den gällande lagen finns det inte heller bestämmelser om möjlighet för åklagaren att delta i rättegången via distanskontakt.

Enligt *1 mom.* får en part i ett brottmål delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om parten samtycker till det och domstolen anser att det är lämpligt. Bestämmelsen ska gälla såväl svaranden och målsäganden som åklagaren. Samtycket måste inte ha en viss form. När domstolen bedömer huruvida förfarandet är lämpligt ska den för svarandens och åklagarens del beakta hur allvarlig den gärning som avses i åtalet är och om det aktuella målet är viktigt ur ett allmänt intresse. Sådant deltagande med anlitande av en teknisk

metod som anges i bestämmelsen förutsätter att de deltagande både kan tala med och se varandra. Deltagande enbart per telefon är enligt bestämmelsen inte möjligt.

Bestämmelsen ska inte tillämpas på sådan erkännanderättegång som avses i 5 b kap. Bestämmelsen ska inte heller tillämpas på förberedelsesammanträden. Även i fortsättningen föreskrivs det separat om distanskontakt i fråga om dem. Dessa inskränkningar i tillämpningsområdet tas in i paragrafens 5 mom. Till övriga delar kan bestämmelsen tillämpas på alla muntliga förhandlingar. Utöver på deltagande i huvudförhandlingen kan bestämmelsen sålunda tillämpas t.ex. när en part deltar i muntligt hörande inom ramen för skriftligt förfarande eller i ett bevisningsförfarande utom huvudförhandlingen.

På hörande av en svarande och målsägande i bevissyfte via distanskontakt tillämpas även i fortsättningen 17 kap. 52 och 56 § i rättegångsbalken. Det är inte uteslutet att en part hörs i bevissyfte så att han eller hon är personligen närvarande och i övrigt deltar i rättegången via distanskontakt.

I 2 mom. föreskrivs det att också svarandens eller målsägandens lagliga företrädare i ett brottmål får delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring, om de förutsättningar som anges i 1 mom. uppfylls.

Enligt det föreslagna momentet ska svarandens och målsägandes rättegångsbiträde eller rättegångsombud på de villkor som anges i 1 mom. kunna delta i förhandlingen med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring, om hans eller hennes huvudman samtycker till det. Det är möjligt för såväl parten som dennes rättegångsbiträde eller rättegångsombud att delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring. De behöver inte nödvändigtvis befinna sig på samma plats med distanskontakt. Det är också möjligt att den ena av dem är personligen närvarande vid muntlig förhandling och den andra via videolänk. Biträdet och huvudmannen kan komma överens om saken sinsemellan, men huvudmannen ska alltid samtycka till distanskontakt både för sin egen och för biträdets del. Det är dock alltid domstolen som avgör om distanskontakt får användas.

I enlighet med 3 mom. ska även deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring betraktas som sådan personlig närvaro vid muntlig förhandling som avses i kapitlet. Till exempel ska en svarande som är häktad på grund av det brott som behandlas kunna delta i huvudförhandlingen också via videolänk.

Enligt 4 mom. tillämpas vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för utevaro, om deltagandet sker med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid en annan domstol eller hos en annan myndighet. Om en part deltar i förhandlingen med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring på någon annan plats än de som nämns i bestämmelsen, kan han eller hon inte kallas vid vite. Inte heller de andra tvångsmedlen i kapitlet kan utnyttjas.

I paragrafens 5 mom. föreskrivs det om undantag från paragrafens tillämpningsområde. Bestämmelsen ska inte tillämpas på sådan erkännanderättegång som avses i 5 b kap. Parternas deltagande i en erkännanderättegång kan följaktligen inte ordnas via distanskontakt. Bestämmelsen ska inte heller tillämpas på sammanträde för muntlig förberedelse. Bestämmelser om att hålla ett sammanträde för muntlig förberedelse via distanskontakt finns i 5 kap. 10 a § och 7 kap. 14 a §.

1.3 Förundersökningslagen

10 kap. Avslutande av förundersökning

2 a §. *Skyldighet att stanna kvar för delgivning av stämning.* Det föreslås att en ny 2 a § tas in i lagen. Enligt det föreslagna 1 mom. får åklagaren förordna att den som misstänks för brott är skyldig att stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe för att delges stämning som åklagaren utfärdar enligt 5 kap. 1 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål. Den misstänkte kan åläggas att stanna på platsen efter avslutad förundersökning under den tid som går åt till åtalsprövning och sammanställande av åtal och stämning. Det är alltså inte fråga om skyldighet att vara närvarande vid förundersökningen, om vilket föreskrivs i 6 kap.

Med stöd av 2 mom. får den misstänkte hållas inlåst, om det är nödvändigt för att förhindra att han eller hon avlägsnar sig. På åklagarens förordnande är den misstänkte skyldig att stanna på platsen med tanke på delgivningen och, om den misstänkte inte frivilligt följer förordnandet, kan han eller hon med stöd av 2 mom. hindras från att avlägsna sig. Bestämmelser om behandlingen av personer i förvar hos polisen och om förvaringslokaler finns i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006).

Om det i enlighet med bestämmelsen blir nödvändigt att förhindra att en misstänkt avlägsnar sig, ska det göras en anteckning om detta i informationssystemet för polisärenden. När det gäller personer som avlägsnar sig från förundersökningen har statsrådets biträdande justitiekansler fäst uppmärksamhet vid att användning av tvångsmedel ska antecknas på behörigt sätt (avgörande 16.5.2008, dnr 993/1/06). Av den utredning som fanns att tillgå framgick det inte att den som förhörs skulle ha haft för avsikt att avlägsna sig från polisinsättningen under förhöret.

Enligt 3 mom. ska delgivningen ske utan dröjsmål. Den misstänkte ska ha rätt att avlägsna sig efter delgivningen, dock alltid senast sex timmar efter det att förundersökningen har avslutats. Den absoluta tidsgränsen på sex timmar ska räknas från det att förundersökningen avslutades. Av denna anledning ska förundersökningsmyndigheten i de fall då paragrafen tillämpas göra en anteckning i informationssystemet för polisärenden (Patja) att förundersökningen avslutats.

För att den föreslagna paragrafen ska kunna tillämpas krävs i praktiken samarbete mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren så att åtalsprövning kan verkställas omedelbart när förundersökningen ger förutsättningar till det. Vid behov ska man sörja för att stämmningsansökan också kan översättas för den misstänkte genom tolk inom ramen för den tidsgräns som gäller för skyldigheten att stanna kvar.

1.4 Lagen om verkställighet av böter

30 §. Enligt gällande 3 mom. ska den betalningsskyldige infinna sig till domstolsbehandlingen om han eller hon önskar bli hörd. Det föreslås att momentet kompletteras så att behandlingen av ärendet också kan ske med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra. Såväl den betalningsskyldige som åklagaren kan på så sätt delta i behandlingen av ärendet via videolänk. I övrigt föreslås ingen ändring i momentet.

31 §. I paragrafen föreskrivs det om uppskov med behandlingen av ett ärende som gäller bestämmande av förvandlingsstraff. I 1 mom. stryks den nuvarande 1 punkten, enligt vilken domstolen kan skjuta upp ett ärende för att ge den betalningsskyldige tillfälle att betala böterna. Det finns inte längre något behov att skjuta upp behandlingen av ärendet på denna grund,

eftersom den betalningsskyldige i enlighet med den föreslagna 36 § i fortsättningen kan få betalningstid för att betala böterna även efter förvandlingsdomen.

Den gällande 2 och 3 punkten i momentet blir 1 och 2 punkten.

På grund av ändringarna i 1 mom. ändras 2 mom. så att hänvisningen där i fortsättningen gäller 1 mom. 2 punkten.

36 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om inledande av verkställigheten av ett förvandlingsstraff. Paragrafen ändras så att det tas in bestämmelser om beviljande av betalningstid till den betalningsskyldige.

Enligt 1 mom. ska Rättsregistercentralen innan den verkställer ett förvandlingsstraff sända den betalningsskyldige en betalningsuppsmaning där denne uppmanas att betala böterna. I fråga om sändande av betalningsuppsmaning iakttas lagens 7 §. En betalningsuppsmaning behöver sålunda inte sändas om detta på grund av tidigare verkställighet eller av någon annan orsak kan anses uppenbart onödigt. Rättsregistercentralen kan bevilja den betalningsskyldige betalningstid om högst sex månader för att betala förvandlade böter. Vid beviljande av betalningstid ska bestämmelserna om beviljande av betalningstid i 14—18 § iakttas.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om ansökan om verkställighet av förvandlingsstraff. Om hela betalningen inte erläggs efter betalningsuppsmaningen eller inom den beviljade betalningstiden, ska Rättsregistercentralen vidta de åtgärder som verkställigheten av förvandlingsstraff kräver. Böter som förvandlats till fängelse ska betalas helt och hållet. För tydlighets skull föreskrivs det i paragrafen att delvis erlagda betalningar ska återbetalas till den bötfällde.

Det gällande 2 mom. om efterlysning blir 3 mom.

2 Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2019.

3 Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning

3.1 Sammansättningen i de allmänna domstolarna

I propositionen föreslås det att bestämmelserna om sammansättningen i allmänna domstolar luckras upp och delvis också görs smidigare.

Enligt 3 § 3 mom. i grundlagen utövas den dömande makten av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen. I 98 § i grundlagen föreskrivs det om domstolsväsendets uppbyggnad. Med undantag för de högsta domstolarna och riksrätten innehåller grundlagen inga bestämmelser om sammansättningen i domstolarna. Enligt 100 § 2 mom. i grundlagen är högsta domstolen domför med fem ledamöter, om inte något annat antal föreskrivs särskilt i lag.

I grundlagen uppställs sålunda inga särskilda krav på en domför sammansättning i tingsrätten eller på nämndemännens deltagande i tingsrättens beslutsfattande. I propositionen föreslås inte utvidgad behörighet i rättskipningsärenden för andra än domare.

I propositionen föreslås det, för olika kategorier av ärenden, bestämmelser om de ärenden som högsta domstolen är domför att behandla och avgöra i en enklare sammansättning än med fem ledamöter. Högsta domstolen föreslås vara domför i en sammansättning med tre ledamöter,

om besvären gäller förutsättningar för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning. Även en ansökan som gäller extraordinärt ändringssökande ska kunna bifallas i en sammansättning med tre ledamöter, om sammansättningen är enig. Möjligheten att behandla ett ärende om besvärstillstånd i en sammansättning med en ledamot i stället för med två ledamöter begränsas till ärenden där det är klart att förutsättningar för beviljande av besvärstillstånd inte föreligger.

Enligt de föreslagna bestämmelserna varierar den sammansättning då högsta domstolen är domför beroende på ärendets art. Ett ärende ska kunna behandlas i en enklare sammansättning än den regelrätta sammansättningen endast i klara ärenden, där sammansättningen är enig om avgörandet. Om parternas rättssäkerhet kräver det ska målet hänskjutas till en större sammansättning.

Såsom grundlagsutskottet har konstaterat (GrUU 53/2014 rd s. 3/II med hänvisning till GrUU 2/2006 rd s. 2/II) kan, förutsatt att behandlingen fortfarande sker på behörigt sätt, en lättare domför sammansättning göra det möjligt att på ett förnuftigt sätt fördela domstolsresurserna t.ex. mellan krävande och mindre krävande ärenden.

3.2 Skriftligt förfarande

I propositionen föreslås det vissa lagstiftningsändringar som syftar till att främja användningen av skriftligt förfarande i sådana ärenden med klar bevisning som lämpar sig för behandling i det förfarandet. I propositionen föreslås det däremot inte att tillämpningsområdet för skriftligt förfarande ska utvidgas eller att det maximistraff som döms ut i förfarandet ska höjas. De ändringar som föreslås i propositionen är inte problematiska med tanke på kraven i grundlagen.

3.3 Principen om en kontaktpunkt

I propositionen föreslås det att åklagaren ska kunna förordna att den misstänkte efter avslutad förundersökning ska stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe i högst sex timmar för att delges stämning. Om den misstänkte inte frivilligt iakttar förordnandet, kan han eller hon hindras från att avlägsna sig.

Enligt 7 § 1 mom. i grundlagen har alla rätt till personlig frihet. Enligt paragrafens 3 mom. får ingen berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund.

Rätten till frihet tryggas också i artikel 5 i människorättskonventionen. Artikeln innehåller en detaljerad och uttömmande förteckning över godtagbara grunder för frihetsberövande. Enligt artikel 5 punkt 1 b kan en person lagligen arresteras eller på annat sätt berövas sin frihet till följd av att han har underlåtit att underordna sig en domstols lagligen givna beslut eller för att en i lag föreskriven skyldighet ska fullgöras. Bestämmelsen i konventionen innehåller två fristående grunder för frihetsberövande. I den bestämmelse som föreslås i propositionen är det fråga om den senare grunden i punkten, dvs. frihetsberövande för att en i lag föreskriven skyldighet ska fullgöras. Bestämmelsen ger rätt att utnyttja frihetsberövande endast i syfte att tvinga en person att fullgöra sin skyldighet, inte som sanktion till följd av att personen underlåter att fullgöra skyldigheten (Matti Pellonpää ym. Euroopan ihmisoikeussopimus 2012, s. 413).

Den föreslagna bestämmelsen kan anses ha godtagbara grunder med tanke på systemet för grundläggande fri- och rättigheter. Det att den misstänkte är skyldig att stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe utgör en exakt och konkret skyldighet, som den misstänkte har möjlighet att fullgöra frivilligt. Bestämmelsens syfte är att göra det möjligt att föra ärendet till domstol för prövning och få straffansvaret realiserat. Den misstänkte får hållas

inlåst endast om det är nödvändigt för att förhindra att den misstänkte avlägsnar sig. Det är fråga om en kortvarig frihetsförlust, och en absolut bakre gräns för den är sex timmar efter det att förundersökningen har avslutats. Den misstänkte ska ha rätt att avlägsna sig efter att stämningen delgivits, vilket ska ske utan dröjsmål.

3.4 Den åtalades skyldighet att personligen delta i rättegången

I propositionen föreslås det att den åtalades skyldighet att vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen ska lindras. I fråga om en svarande som inte är minderårig krävs det i fortsättningen inte längre att svaranden har hörts personligen vid huvudförhandlingen för att han eller hon ska kunna dömas till fängelse. Det räcker att svaranden vid huvudförhandlingen företräds av ett ombud, om inte domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet eller av något annat skäl. Svaranden ska dock i regel vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten, om han eller hon åtalas för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år.

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol som är behörig enligt lag. Garantierna för en rättvis rättegång tryggas genom lag. I artikel 6 i människorättskonventionen tryggas rätten till en rättvis rättegång. Enligt artikel 6 punkt 3 c har var och en som anklagats för ett brott rätt att försvara sig personligen eller genom ett rättegångsbiträde som han själv har utsett.

Enligt Europadomstolens rättspraxis kan en åtalad av egen fri vilja avstå från sin rätt att vara närvarande vid rättegången, om närvaron inte är påkallad av ett viktigt allmänt intresse (t.ex. Sejdivic mot Italien stora kammaren 1.3.2006 punkterna 86—88, Hermi mot Italien stora kammaren 18.10.2006 punkterna 73—76 och Demebukov mot Bulgarien 28.2.2008 punkterna 47—49). En närmare redogörelse för Europadomstolens rättspraxis ges under punkt 2.2.1 i den allmänna motiveringen.

De föreslagna ändringarna är sålunda inte problematiska med tanke på kraven på en rättvis rättegång.

3.5 Användningen av videolänk

I propositionen föreslås det att svaranden i ett brottmål ska ha möjlighet att delta i muntlig förhandling via videolänk också i andra fall än för att höras i bevissyfte. Även åklagaren, den som är part i ett tvistemål och partens rättegångsbiträde eller rättegångsombud ska ha möjlighet att delta i muntlig förhandling via videolänk. Det att en part deltar i muntlig förhandling via videolänk jämföras med att parten är personligen närvarande.

Enligt Europadomstolens rättspraxis kan en part avstå från sin rätt att vara närvarande vid rättegången (t.ex. de ovannämnda målen Sejdivic, Hermi och Demebukov). På så vis kan parten samtycka också till att delta i rättegången via videolänk (se också Golubev mot Ryssland beslut 9.11.2006).

De föreslagna bestämmelserna om användning av videolänk förutsätter samtycke av den som deltar i muntlig förhandling via distanskontakt. För att en parts rättegångsbiträde eller rättegångsombud ska kunna delta i muntlig förhandling via distanskontakt måste också huvudmannen samtycka till det. I de föreslagna bestämmelserna är en ytterligare förutsättning för att använda videolänk att domstolen finner det lämpligt. De bestämmelser om användning av videolänk som föreslås i propositionen är på så sätt inte problematiska med tanke på kraven på en rättvis rättegång.

RP 200/2017 rd

På de grunder som anförts ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. På grund av de aspekter avseende grundläggande fri- och rättigheter som hänför sig till propositionen anser regeringen det dock vara motiverat att begära grundlagsutskottets utlåtande om propositionen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 2 kap. 6 §, 8 § 2 mom. 2 punkten och 9—11 §, 5 kap. 5 § 1 mom., 6 och 15 d §, 6 kap. 11 §, 12 kap. 33 § 2 mom. samt 26 kap. 18 § 1 mom. och 20 § 1 mom., sådana de lyder, 2 kap. 6, 9 och 11 § i lag 683/2016, 2 kap. 8 § 2 mom. 2 punkten och 26 kap. 20 § 1 mom. i lag 381/2003, 2 kap. 10 § i lag 666/2005, 5 kap. 5 § 1 mom. och 15 d § i lag 768/2002, 5 kap. 6 § och 6 kap. 11 § i lag 1052/1991, 12 kap. 33 § 2 mom. i lag 244/2006 samt 26 kap. 18 § 1 mom. i lag 165/1998, samt *fogas* till 2 kap. en ny 10 a §, till 12 kap. en ny 8 §, i stället för den 8 § som upphävts genom lag 690/1997, och en ny mellanrubrik före paragrafen samt till 31 kap. 14 a § 1 mom., sådant det lyder i lag 666/2005, en ny 1 a-punkt samt till kapitlet en ny 19 § och en ny mellanrubrik före paragrafen som följer:

2 kap.

Om domförhet

6 §

I brottmål är tingsrätten domför även med ordföranden ensam, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs strängare straff än fängelse i högst fyra år.

8 §

En ledamot kan dock ensam

---

2) avgöra ett ärende, om ändringsansökan har återtagits helt,

---

9 §

Högsta domstolen är domför med fem ledamöter, om inte något annat föreskrivs i lag. Bestämmelser om hänskjutande av ärenden till plenum eller förstärkt avdelning finns i lagen om högsta domstolen (665/2005).

Högsta domstolen är domför även i en sammansättning med tre ledamöter om besvären gäller sådana förutsättningar för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning som avses i 25 a kap. 11 §, om sammansättningen är enig om avgörandet.

Ett ärende som gäller meddelande av besvärstillstånd behandlas och avgörs i en sammansättning med två eller tre ledamöter. Om ett ärende behandlas i en sammansättning med två ledamöter, ska ärendet hänskjutas till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande, om

sammansättningen med två ledamöter så beslutar eller om sammansättningen inte är enig om avgörandet. Om det emellertid är klart att det inte finns förutsättningar att meddela besvärstillstånd, kan ärendet behandlas och avgöras även av en ledamot ensam. Om en ansökan om besvärstillstånd eller en del av den i enlighet med 30 kap. 3 § 4 mom. har överförts för att behandlas i samband med besvären, beslutar den sammansättning som behandlar besvären om besvärstillståndet.

En ledamot får ensam besluta om en särskild åtgärd, om en säkringsåtgärd, om förbud mot eller avbrytande av verkställighet och om andra interimistiska åtgärder samt behandla och avgöra ett ärende, om ändringsansökan har återtagits helt.

10 §

Ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande kan i högsta domstolen behandlas och avgöras också i en sammansättning med tre ledamöter, om sammansättningen är enig om avgörandet.

En ledamot kan ensam

1) avvisa en i 31 kap. 19 § avsedd ny ansökan om extraordinärt ändringssökande i samma ärende,

2) avvisa en ansökan som gäller klagan på grund av domvilla eller återbrytande av dom, om sökanden inte har anlitat rättegångsombud eller rättegångsbiträde i enlighet med 15 kap. 1 § 4 mom.,

3) behandla och avgöra ett ärende, om ansökan om extraordinärt ändringssökande har återtagits helt,

4) besluta om en särskild åtgärd, om en säkringsåtgärd, om förbud mot eller avbrytande av verkställighet och om andra motsvarande interimistiska åtgärder som gäller extraordinärt ändringssökande.

10 a §

Om ett ärende i högsta domstolen med stöd av 9 eller 10 § behandlas och avgörs av en ledamot ensam, får ledamoten också besluta om arvoden och kostnadsersättningar till försvararen, rättegångsbiträdet och stödpersonen samt om skyldigheten att ersätta rättegångskostnader och bevisningskostnader.

11 §

En kollegial sammansättning vid en domstol och en sammansättning med en domare vid tingsrätten kan förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak. Under samma förutsättningar kan tingsrätten ha en tredje nämndeman.

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

5 §

Om en stämningsansökan är bristfällig, oklar eller oredig ska käranden uppmanas att inom utsatt tid korrigera ansökan, om det är nödvändigt för att rättegången ska kunna fortsätta eller för att svaromål ska kunna avges. Käranden ska samtidigt underrättas om på vilket sätt stämningsansökan är bristfällig, oklar eller oredig och om att käromålet kan avvisas eller förkastas om käranden inte följer uppmaningen.

---

6 §

Domstolen ska avvisa käromålet, om käranden inte följer den uppmaning som nämns i 5 § och stämningsansökan är så bristfällig, oklar eller oredig att den inte duger som grund för en rättegång, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva käromålet.

Domstolen ska förkasta käromålet genom dom till den del det är uppenbart oggrundat.

15 d §

Ett förberedelsesammanträde kan också hållas per telefon eller med anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med varandra, om domstolen anser att detta är ändamålsenligt. Då tillämpas inte bestämmelserna i 12 kap. om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.

6 kap.

Huvudförhandling i tvistemål

11 §

Om huvudförhandlingen har uppskjutits en eller flera gånger med mer än sammanlagt 30 dagar, ska en ny huvudförhandling hållas.

Även om målet har varit uppskjutet mer än 30 dagar behöver ingen ny huvudförhandling hållas, om det med hänsyn till målets omfattning eller art eller av andra särskilda skäl anses onödigt och det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang trots uppskovet och avbrottet.

12 kap.

Om parterna

Anlitande av en teknisk metod för dataöverföring

8 §

En part i ett tvistemål får delta i muntlig förhandling med anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om parten samtycker till det och domstolen anser att det är lämpligt. På hörande av en part i bevissyfte med anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring tillämpas dock 17 kap. 52 och 56 §.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas även på en parts lagliga företrädare och, med partens samtycke, på partens rättegångsbiträde eller rättegångsombud.

Som sådan personlig närvaro vid muntlig förhandling som avses i detta kapitel betraktas även deltagande i muntlig förhandling med anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring.

Vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för utevaro tillämpas även på deltagande i muntlig förhandling med anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring vid en annan domstol eller hos en annan myndighet.

Bestämmelser om anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring vid förberedelsesammanträde finns i 5 kap. 15 d §.

33 §

Bestämmelser om när ett vittne får tas i förvar finns i 17 kap. 62 §.

26 kap.

Om fortsatt handläggning av besvärssärenden i hovrätten

18 §

Ändringssökanden kallas till huvudförhandlingen vid äventyr att besvären vid svarandens utevaro avskrivs. En svarande i ett brottmål som åläggs att infinna sig personligen i egenskap av ändringssökande, kallas till huvudförhandlingen vid äventyr att besvären avskrivs om svaranden inte finner sig personligen till huvudförhandlingen och inte heller låter sig företrädas av ett ombud, och vid äventyr att målet kan avgöras trots svarandens utevaro, om svaranden låter sig företrädas av ett ombud.

---

20 §

Om ändringssökanden uteblir från huvudförhandlingen, avskrivs den del av besvären som huvudförhandlingen gäller. Om svaranden i ett brottmål personligen har kallats till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande och svaranden har skickat ett ombud i sitt ställe, ska man i saken förfara i enlighet med 21 §, trots vad som föreskrivs i 12 kap. 29 §. Om svaranden i ett brottmål personligen har kallats till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande och uteblir från en huvudförhandling till vilken han eller hon har uppmanats att infinna sig vid vite, kan svaranden föreläggas ett högre vite eller domstolen bestämma att han eller hon ska hämtas till sammanträdet eller till ett senare sammanträde.

---

31 kap.

Om extraordinärt ändringssökande

14 a §

Med avvikelse från 12 § söks återbrytande av dom hos den domstol vars dom ansökan gäller, om ansökan avser

---

1 a) enbart sänkande av dagsbotens belopp,

Begränsning av extraordinärt ändringssökande

19 §

En part får hos högsta domstolen anföra klagan över domvilla, ansöka om återbrytande av dom och ansöka om återställande av försutten fatalietid endast en gång i samma ärende, om det inte av synnerligen vägande skäl är nödvändigt att pröva ärendet på nytt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 5 a kap. 5 §, sådan den lyder i lag 243/2006,

ändras 5 kap. 10 a §, 5 a kap. 1 § 1 mom. 4 punkten och 2 § 1 mom., 6 kap. 7 § 2 mom., 11 § 2 och 3 mom., 7 kap. 4 § 1 mom., 5 och 14 a §, 8 kap. 3 §, 11 § 1 mom., 12 och 13 §, av dem 5 kap. 10 a §, 5 a kap. 1 § 1 mom. 4 punkten och 2 § 1 mom., 6 kap. 11 § 2 mom. och 7 kap. 14 a § sådana de lyder i lag 243/2006, 6 kap. 7 § 2 mom. sådant det lyder i lag 733/2015, 8 kap. 11 § 1 mom. sådant det lyder i lag 759/2010 och 13 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 382/2003 och 455/2011, samt

fogas till 5 a kap. 3 §, sådan den lyder i lag 243/2006, ett nytt 4 mom. och till 8 kap. en ny mellanrubrik före 13 § som följer:

5 kap.

Om väckande av åtal

10 a §

Ett sammanträde för muntlig förberedelse kan också hållas per telefon eller med anlitan­de av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med varandra, om domstolen anser att detta är ändamålsenligt.

5 a kap.

Om avgörande av mål utan huvudförhandling

1 §

Ett mål kan avgöras utan att huvudförhandling hålls (*skriftligt förfarande*), om

4) målsäganden vid förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några anspråk i målet eller att han eller hon samtycker till att målet behandlas i skriftligt förfarande, och

2 §

Om förundersökningen eller andra omständigheter ger anledning att anta att det finns förut­­sättningar för skriftligt förfarande, ska svaranden i samband med delgivningen av stämningen, stämning­ansökan och ett sådant anspråk som avses i 3 kap. 10 § uppmanas att skriftligen inom 14 dagar från delgivningen meddela tingsrätten om han eller hon erkänner den gärning som anges i åtalet samt avstår från sin rätt till muntlig förhandling och samtycker till att målet avgörs i skriftligt förfarande. Svaranden ska samtidigt upplysas om arten av och den maximala storleken på det straff som åklagaren föreslår. Svaranden ska även upplysas om vad samtycket innebär för behandlingen av målet.

3 §

På avgivande av en muntlig utsaga eller ett muntligt svaromål med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring tillämpas vad som föreskrivs i 8 kap. 13 §.

6 kap.

Om huvudförhandling

7 §

Målsäganden kan delta i behandlingen så att en part eller någon annan person inte är närvarande med iakttagande av vad som föreskrivs i 17 kap. 51 § i rättegångsbalken.

11 §

Även om målet har varit uppskjutet mer än 30 dagar behöver ingen ny huvudförhandling hållas, om det med hänsyn till målets omfattning eller art eller av andra särskilda skäl anses onödigt och det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang trots uppskovet och avbrottet.

Om huvudförhandlingen har varit uppskjuten för undersökning av svarandens sinness tillstånd, behöver ingen ny huvudförhandling hållas, även om förhandlingen har varit uppskjuten en längre tid än vad som föreskrivs i 1 mom.

7 kap.

Om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan

4 §

Om en stämningsansökan är bristfällig, oklar eller oredig ska målsäganden uppmanas att inom utsatt tid korrigera ansökan, om det är behövligt för den fortsatta förberedelsen. Målsäganden ska samtidigt underrättas om på vilket sätt ansökan är bristfällig, oklar eller oredig och om att talan kan avvisas eller förkastas om målsäganden inte följer uppmaningen.

5 §

Domstolen ska avvisa talan, om målsäganden inte följer den uppmaning som avses i 4 § och stämningsansökan är så bristfällig, oklar eller oredig att den inte duger som grund för en rättegång, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva talan.

Domstolen ska förkasta talan genom dom till den del den är uppenbart ogrundad.

14 a §

Ett sammanträde för muntlig förberedelse kan också hållas per telefon eller med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med varandra, om domstolen anser att detta är ändamålsenligt. Då tillämpas inte bestämmelserna om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.

8 kap.

Om parterna

3 §

En svarande kan inte dömas till straff om svaranden inte har hörts personligen eller inte har företrätts av ett rättegångsombud vid huvudförhandlingen.

Svaranden ska dock vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten eller hovrätten till den del som domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet eller av något annat skäl. En svarande som är yngre än 18 år får inte dömas till fängelse, om han eller hon inte har hörts personligen vid huvudförhandlingen.

Svaranden ska vara personligen närvarande vid den huvudförhandling där åtalet för det brott för vilket svaranden är häktad behandlas. Svaranden ska vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten också om han eller hon åtalas för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år. Domstolen kan dock besluta att svarande som avses i detta moment inte behöver vara närvarande under hela huvudförhandlingen.

11 §

Trots bestämmelserna i 3 § kan målet prövas och avgöras trots svarandens utevaro, om svarandens närvaro inte är behövlig för utredningen av målet och svaranden har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd. Svaranden kan i så fall dömas till ordningsbot, böter eller fängelse i högst tre månader och till en förverkandepåföljd på högst 10 000 euro.

---

12 §

Trots bestämmelserna i 3 § kan målet med svarandens samtycke prövas och avgöras trots svarandens utevaro, om svaranden har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd och svarandens närvaro inte är behövlig för utredningen av målet. Svaranden kan då inte dömas till strängare straff än fängelse i nio månader.

Anlitande av en teknisk metod för dataöverföring

13 §

En part i ett brottmål får delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om parten samtycker till det och domstolen anser att det är lämpligt. På hörande av svaranden och målsäganden i bevissyfte med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring tillämpas dock 17 kap. 52 och 56 § i rättegångsbalken.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas även på svarandens eller målsägandens lagliga företrädare och, med svarandens eller målsägandens samtycke, på svarandens eller målsägandens rättegångsbiträde eller rättegångsombud.

Som sådan personlig närvaro vid muntlig förhandling som avses i detta kapitel betraktas även deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring.

Vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för utevaro tillämpas även på deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid en annan domstol eller hos en annan myndighet.

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf tillämpas inte på erkännanderättegångar som avses i 5 b kap. Bestämmelser om anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid sammanträden för muntlig förberedelse finns i 5 kap. 10 a § och 7 kap. 14 a §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 10 kap. i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 10 kap. i förundersökningslagen (805/2011) en ny 2 a § som följer:

10 kap.

Avslutande av förundersökning

2 a §

Skyldighet att stanna kvar för delgivning av stämning

Åklagaren får förordna att den som misstänks för brott ska stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe för att delges stämning som åklagaren utfärdar enligt 5 kap. 1 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål.

Den misstänkte får hållas inlåst om det är nödvändigt för att förhindra att den misstänkte avlägsnar sig.

Delgivningen ska ske utan dröjsmål. Den misstänkte har rätt att avlägsna sig efter delgivningen, dock alltid senast sex timmar efter det att förundersökningen har avslutats.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av böter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av böter (672/2002) 30 § 3 mom., 31 och 36 §, av dem 31 §
sådan den lyder i lag 985/2005, som följer:

30 §

Behandlingen av ett ärende vid domstol

Den betalningsskyldige ska infinna sig till domstolsbehandlingen om han eller hon önskar bli hörd. Om den betalningsskyldige uteblir utan att ha meddelat laga hinder, kan saken avgöras trots hans eller hennes utevaro. Den betalningsskyldige kan före behandlingen av ärendet lämna ett skriftligt bemötande till domstolens kansli. Om domstolen finner det lämpligt kan behandlingen av ett ärende också ske med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra.

31 §

Uppskov med domstolsbehandlingen

Domstolen kan skjuta upp behandlingen av ett ärende som gäller bestämmande av förvandlingsstraff

- 1) för att situationen i fråga om betalningen av böterna ska kunna utredas, eller
- 2) för att den betalningsskyldiges svaga ekonomiska ställning och orsakerna till att den är svag eller andra omständigheter som avses i 2 a kap. 6 § 1 mom. 3 punkten eller 7 § 2 punkten i strafflagen ska kunna utredas.

Då behandlingen skjutits upp av i 1 mom. 2 punkten nämnd orsak ska domstolen meddela den betalningsskyldige en ny tidpunkt för behandlingen och påföljderna vid utevaro. Ett meddelande behöver inte lämnas till en betalningsskyldig som uteblivit från behandlingen om ärendet skjuts upp för att betalningssituationen ska kunna utredas.

36 §

Inledande av verkställigheten av ett förvandlingsstraff

När ett avgörande som gäller bestämmande av förvandlingsstraff har vunnit laga kraft eller kan verkställas som en lagakraftvunnen dom, ska Rättsregistercentralen sända den betalningsskyldige en sådan betalningsuppsmaning som avses i 7 §. Innan Rättsregistercentralen inleder verkställigheten av ett förvandlingsstraff kan centralen med iakttagande av bestämmelserna i 14—18 § bevilja den betalningsskyldige en betalningstid på högst sex månader.

Om den betalningsskyldige inte fullgör hela sin betalningsskyldighet inom den tidsfrist som anges i den i 1 mom. avsedda betalningsuppsmaningen eller inom den betalningstid som har beviljats med stöd av 1 mom., ska Rättsregistercentralen ansöka om verkställighet av förvandlingsstraffet hos utmätningsmannen på den ort där den som dömts till förvandlingsstraffet bor eller vistas. Utmätningsmannen ska se till att den dömd förpassas till en straffanstalt. Rättsre-

RP 200/2017 rd

gistercentralen ska till den betalningsskyldige återbetala en delvis erlagd betalning på det sätt som föreskrivs i 22 §.

I fråga om efterlysning samt återkallande och rättelse av efterlysning gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 19 och 20 §.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

På ärenden som avser förvandlingsstraff och som är anhängiga vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 25 januari 2018

Statsminister

Juha Sipilä

Justitieminister Antti Häkkänen

1.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i rättegångsbalken 2 kap. 6 §, 8 § 2 mom. 2 punkten och 9—11 §, 5 kap. 5 § 1 mom., 6 och 15 d §, 6 kap. 11 §, 12 kap. 33 § 2 mom. samt 26 kap. 18 § 1 mom. och 20 § 1 mom., sådana de lyder, 2 kap. 6, 9 och 11 § i lag 683/2016, 2 kap. 8 § 2 mom. 2 punkten och 26 kap. 20 § 1 mom. i lag 381/2003, 2 kap. 10 § i lag 666/2005, 5 kap. 5 § 1 mom. och 15 d § i lag 768/2002, 5 kap. 6 § och 6 kap. 11 § i lag 1052/1991, 12 kap. 33 § 2 mom. i lag 244/2006 samt 26 kap. 18 § 1 mom. i lag 165/1998, samt

fogas till 2 kap. en ny 10 a §, till 12 kap. en ny 8 §, i stället för den 8 § som upphävts genom lag 690/1997, och en ny mellanrubrik före paragrafen samt till 31 kap. 14 a § 1 mom., sådant det lyder i lag 666/2005, en ny 1 a-punkt samt till kapitlet en ny 19 § och en ny mellanrubrik före paragrafen som följer:

Gällande lydelse

2 kap.

Om domförhet

6 §

I brottmål är tingsrätten domför även med ordföranden ensam, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs strängare straff än fängelse i högst två år, *eller om det enskilda brott som avses i åtalet är något av följande brott:*

- 1) våldsamt motstånd mot tjänsteman,
- 2) grov stöld,
- 3) grov förskingring,
- 4) grov bruksstöld av motordrivet fortkaffningsmedel,
- 5) grovt häleri,
- 6) grov skadegörelse,
- 7) grovt bedrägeri,
- 8) grovt betalningsmedelsbedrägeri,
- 9) grovt dataintrång,

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om domförhet

6 §

I brottmål är tingsrätten domför även med ordföranden ensam, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs strängare straff än fängelse i högst *fyra* år.

Gällande lydelse

10) registeranteckningsbrott,
11) straffbart försök till något av de brott som nämns i 1—10 punkten.
Vid avgörande av brottmål i skriftligt förfarande enligt 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål är tingsrätten domför med ordföranden ensam.

8 §

En ledamot kan dock ensam

2) avgöra ett ärende, om besvären återtagits helt,

9 §

Högsta domstolen är domför med fem ledamöter, om inte någon annan sammansättning föreskrivs i lag. Bestämmelser om hänskjutande av ärenden till plenum eller förstärkt avdelning finns i lagen om högsta domstolen (665/2005).

Ärenden som gäller meddelande av besvärstillstånd behandlas och avgörs på en avdelning med två eller tre ledamöter. Om ett ärende behandlas på en avdelning med två ledamöter, ska det hänskjutas till en avdelning med tre ledamöter för avgörande, om avdelningens ledamöter så beslutar eller om ledamöterna inte är eniga om avgörandet. Om en ansökan om besvärstillstånd eller en del av den i enlighet med 30 kap. 3 § 4 mom. har överförts för att behandlas i samband med besvären, beslutar den avdelning som behandlar besvären om besvärstillståndet.

En avdelning med en ledamot får behandla och avgöra ett ärende som gäller en säkringsåtgärd eller förbud mot eller avbrytande av verkställighet, eller någon annan motsvarande interimistisk åtgärd.

Föreslagen lydelse

8 §

En ledamot kan dock ensam

2) avgöra ett ärende, om *ändringsansökan* har återtagits helt,

9 §

Högsta domstolen är domför med fem ledamöter, om inte *något annat* föreskrivs i lag. Bestämmelser om hänskjutande av ärenden till plenum eller förstärkt avdelning finns i lagen om högsta domstolen (665/2005).

Högsta domstolen är domför även i en sammansättning med tre ledamöter om besvären gäller sådana förutsättningar för meddelande av tillstånd till fortsatt handläggning som avses i 25 a kap. 11 §, om sammansättningen är enig om avgörandet.

Ett ärende som gäller meddelande av besvärstillstånd behandlas och avgörs i en sammansättning med två eller tre ledamöter. Om ett ärende behandlas i en sammansättning med två ledamöter, ska ärendet hänskjutas till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande, om sammansättningen med två ledamöter så beslutar eller om sammansättningen inte är enig om avgörandet. Om det emellertid är klart att det inte finns förutsättningar att meddela besvärstillstånd, kan ärendet behandlas och avgöras även av en ledamot ensam. Om en ansökan om besvärstillstånd eller en del av den i enlighet med 30 kap. 3 § 4 mom. har överförts för att behandlas i samband med besvären, beslutar den sammansättning som behandlar besvären om besvärstillståndet.

En ledamot får ensam besluta om en särskild åtgärd, om en säkringsåtgärd, om förbud mot eller avbrytande av verkställighet och om andra interimistiska åtgärder samt behandla och avgöra ett ärende, om änd-

Gällande lydelse

10 §
Ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande kan i högsta domstolen handläggas och avgöras på en avdelning med tre ledamöter, om det endast fattas beslut om en särskild åtgärd eller om en ansökan enhälligt avslås eller avvisas. Även en avdelning med en ledamot kan besluta om en särskild åtgärd i ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande. Om högsta domstolen redan tidigare har avslagit eller avvisat en ansökan som gäller extraordinärt ändringssökande kan en sådan avdelning likaså avslå eller avvisa en ny ansökan i ärendet, om det inte läggs fram sådana nya omständigheter eller bevis som är av betydelse för avgörandet av saken.

I andra än i 1 mom. nämnda fall skall ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande hänskjutas till en avdelning med fem ledamöter för avgörande.

(ny)

11 §
En kollegial sammansättning vid en domstol kan förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak. Under samma förutsättningar kan tingsrätten ha en tredje nämndeman.

Föreslagen lydelse

ringsansökan har återtagits helt.

10 §
Ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande kan i högsta domstolen *behandlas och avgöras också i en sammansättning med tre ledamöter, om sammansättningen är enig om avgörandet.*

En ledamot kan ensam

1) avvisa en i 31 kap. 19 § avsedd ny ansökan om extraordinärt ändringssökande i samma ärende,

2) avvisa en ansökan som gäller klagan på grund av domvilla eller återbrytande av dom, om sökanden inte har anlitat rättegångsbud eller rättegångsbiträde i enlighet med 15 kap. 1 § 4 mom.,

3) behandla och avgöra ett ärende, om ansökan om extraordinärt ändringssökande har återtagits helt,

4) besluta om en särskild åtgärd, om en säkringsåtgärd, om förbud mot eller avbrytande av verkställighet och om andra motsvarande interimistiska åtgärder som gäller extraordinärt ändringssökande.

10 a §
Om ett ärende i högsta domstolen med stöd av 9 eller 10 § behandlas och avgörs av en ledamot ensam, får ledamoten också besluta om arvoden och kostnadsersättningar till försvararen, rättegångsbiträdet och stödpersonen samt om skyldigheten att ersätta rättegångskostnader och bevisningskostnader.

11 §
En kollegial sammansättning vid en domstol *och en sammansättning med en domare vid tingsrätten* kan förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak. Under samma förutsättningar kan tingsrätten ha en tredje nämndeman.

Gällande lydelse

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

5 §

Om en stämningsansökan är bristfällig, skall käranden uppmanas att inom utsatt tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för att rättegången skall kunna fortsätta eller för att svaromål skall kunna avges. Käranden skall samtidigt underrättas om på vilket sätt stämningsansökan är bristfällig och om att käromålet kan avvisas eller förkastas om käranden inte följer uppmaningen.

6 §

Domstolen skall *genast* avvisa käromålet, om käranden inte följer den uppmaning som nämns i 5 § och stämningsansökan är så bristfällig att den inte duger som grund för en rättegång, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva käromålet.

Domstolen skall *utan att utfärda stämning genast* förkasta käromålet genom dom, om det är uppenbart att kärandens yrkande är ogrundat.

15 d §

Förberedelsesammanträdet kan också hållas per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling som möjliggör att de som deltar i sammanträdet kan tala med varandra, om detta är ändamålsenligt med hänsyn till arten och omfattningen av de frågor som skall behandlas vid sammanträdet och för att de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen skall nås. Härvid tillämpas inte bestämmelserna i 12 kap. om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.

6 kap.

Huvudförhandling i tvistemål

11 §

Om huvudförhandlingen har uppskjutits en eller flera gånger med mer än sammanlagt

Föreslagen lydelse

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

5 §

Om en stämningsansökan är bristfällig, *oklar eller oredig ska* käranden uppmanas att inom utsatt tid *korrigera ansökan, om det är nödvändigt* för att rättegången *ska* kunna fortsätta eller för att svaromål *ska* kunna avges. Käranden *ska* samtidigt underrättas om på vilket sätt stämningsansökan är bristfällig, *oklar eller oredig* och om att käromålet kan avvisas eller förkastas om käranden inte följer uppmaningen.

6 §

Domstolen ska avvisa käromålet, om käranden inte följer den uppmaning som nämns i 5 § och stämningsansökan är så bristfällig, *oklar eller oredig* att den inte duger som grund för en rättegång, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva käromålet.

Domstolen ska förkasta käromålet genom dom *till den del det är uppenbart* ogrundat.

15 d §

Ett förberedelsesammanträde kan också hållas per telefon eller med *anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de* kan tala med varandra, om *domstolen anser att detta är ändamålsenligt*. Då tillämpas inte bestämmelserna i 12 kap. om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.

6 kap.

Huvudförhandling i tvistemål

11 §

Om huvudförhandlingen har uppskjutits en eller flera gånger med mer än sammanlagt

Gällande lydelse

14 dagar, skall en ny huvudförhandling hållas.

Även om målet har varit uppskjutet mer än 14 dagar behöver ingen ny huvudförhandling hållas, om det med hänsyn till målets art av särskilda skäl anses onödigt och om det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang trots uppskovet och avbrottet. *En ny huvudförhandling skall dock alltid hållas när huvudförhandlingen har uppskjutits mer än sammanlagt 45 dagar.*

12 kap.

Om parterna

(ny)

33 §

Bestämmelser om när ett vittne får tas i

Föreslagen lydelse

30 dagar, ska en ny huvudförhandling hållas.

Även om målet har varit uppskjutet mer än 30 dagar behöver ingen ny huvudförhandling hållas, om det med hänsyn till målets *omfattning eller art eller av andra* särskilda skäl anses onödigt och det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang trots uppskovet och avbrottet.

12 kap.

Om parterna

Anlitande av en teknisk metod för dataöverföring

8 §

En part i ett tvistemål får delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om parten samtycker till det och domstolen anser att det är lämpligt. På hörande av en part i bevissyfte med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring tillämpas dock 17 kap. 52 och 56 §.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas även på en parts lagliga företrädare och, med partens samtycke, på partens rättegångsbiträde eller rättegångsombud.

Som sådan personlig närvaro vid muntlig förhandling som avses i detta kapitel betraktas även deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring.

Vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för utevaro tillämpas även på deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid en annan domstol eller hos en annan myndighet.

Bestämmelser om anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid förberedelse-sammanträde finns i 5 kap. 15 d §.

33 §

Bestämmelser om när ett vittne får tas i

Gällande lydelse

förvar finns i 17 kap. 36 §.

26 kap.

Om fortsatt handläggning av besvärssärenden i hovrätten

18 §

Ändringssökanden kallas till huvudförhandlingen vid äventyr att besvären vid hans utevaro avskrivs.

20 §

Om ändringssökanden uteblir från huvudförhandlingen, avskrivs den del av besvären som huvudförhandlingen gäller.

31 kap.

Om extraordinärt ändringssökande

(ny)

Föreslagen lydelse

förvar finns i 17 kap. 62 §.

26 kap.

Om fortsatt handläggning av besvärssärenden i hovrätten

18 §

Ändringssökanden kallas till huvudförhandlingen vid äventyr att besvären vid svarandens utevaro avskrivs. *En svarande i ett brottmål som åläggs att infinna sig personligen i egenskap av ändringssökande, kallas till huvudförhandlingen vid äventyr att besvären avskrivs om svaranden inte finner sig personligen till huvudförhandlingen och inte heller låter sig företrädas av ett ombud, och vid äventyr att målet kan avgöras trots svarandens utevaro, om svaranden låter sig företrädas av ett ombud.*

20 §

Om ändringssökanden uteblir från huvudförhandlingen, avskrivs den del av besvären som huvudförhandlingen gäller. *Om svaranden i ett brottmål personligen har kallats till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande och svaranden har skickat ett ombud i sitt ställe, ska man i saken förfara i enlighet med 21 §, trots vad som föreskrivs i 12 kap. 29 §. Om svaranden i ett brottmål personligen har kallats till huvudförhandlingen i egenskap av ändringssökande och uteblir från en huvudförhandling till vilken han eller hon har uppmanats att infinna sig vid vite, kan svaranden föreläggas ett högre vite eller domstolen bestämma att han eller hon ska hämtas till sammanträdet eller till ett senare sammanträde.*

31 kap.

Om extraordinärt ändringssökande

14 a §

Med avvikelse från 12 § söks återbrytande av dom hos den domstol vars dom ansökan gäller, om ansökan avser

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

-----
1 a) enbart sänkande av dagsbotens be-
lopp,
-----

*Begränsning av extraordinärt ändringssö-
kande*

(ny)

19 §

En part får hos högsta domstolen anföra klagan över domvilla, ansöka om återbrytande av dom och ansöka om återställande av försutten fatalietid endast en gång i samma ärende, om det inte av synnerligen vägande skäl är nödvändigt att pröva ärendet på nytt.

Denna lag träder i kraft den
20 .

2.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 5 a kap. 5 §, sådan den lyder i lag 243/2006,

ändras 5 kap. 10 a §, 5 a kap. 1 § 1 mom. 4 punkten och 2 § 1 mom., 6 kap. 7 § 2 mom., 11 § 2 och 3 mom., 7 kap. 4 § 1 mom., 5 och 14 a §, 8 kap. 3 §, 11 § 1 mom., 12 och 13 §, av dem 5 kap. 10 a §, 5 a kap. 1 § 1 mom. 4 punkten och 2 § 1 mom., 6 kap. 11 § 2 mom. och 7 kap. 14 a § sådana de lyder i lag 243/2006, 6 kap. 7 § 2 mom. sådant det lyder i lag 733/2015, 8 kap. 11 § 1 mom. sådant det lyder i lag 759/2010 och 13 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 382/2003 och 455/2011, samt

fogas till 5 a kap. 3 §, sådan den lyder i lag 243/2006, ett nytt 4 mom. och till 8 kap. en ny mellanrubrik före 13 § som följer:

Gällande lydelse

5 kap.

Om väckande av åtal

10 a §

Ett sammanträde för muntlig förberedelse kan också hållas per telefon eller med hjälp av videokonferens eller någon annan lämplig dataförmedling som möjliggör att de som deltar i sammanträdet kan tala med varandra, om detta är ändamålsenligt med hänsyn till arten och omfattningen av de frågor som skall behandlas vid sammanträdet.

5 a kap.

Om avgörande av mål utan huvudförhandling

1 §

Ett mål kan avgöras utan att huvudförhandling hålls (*skriftligt förfarande*), om

4) målsäganden under förundersökningen eller senare skriftligen har meddelat att han inte yrkar på att huvudförhandling skall hållas, och

Föreslagen lydelse

5 kap.

Om väckande av åtal

10 a §

Ett sammanträde för muntlig förberedelse kan också hållas per telefon eller med *anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de* kan tala med varandra, om *domstolen anser att detta är ändamålsenligt*.

5 a kap.

Om avgörande av mål utan huvudförhandling

1 §

Ett mål kan avgöras utan att huvudförhandling hålls (*skriftligt förfarande*), om

4) målsäganden *vid förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några anspråk i målet eller att han eller hon samtycker till att målet behandlas i skriftligt förfarande, och*

Gällande lydelse

2 §

Om förundersökningen eller andra omständigheter ger anledning att anta att det finns förutsättningar för skriftligt förfarande, skall svaranden i samband med delgivningen av stämningen, stämningsansökan och ett sådant anspråk som avses i 3 kap. 10 § uppmanas att skriftligen inom en tid som domstolen bestämmer meddela tingsrätten om han eller hon erkänner den gärning som anges i åtalet samt avstår från sin rätt till muntlig förhandling och samtycker till att målet avgörs i skriftligt förfarande. Svaranden skall samtidigt upplysas om vad samtycket innebär för behandlingen av målet.

(ny)

5 §

I skriftligt förfarande kan svaranden inte dömas till strängare straff än fängelse i sex månader utan att svaranden ges tillfälle att avge en muntlig utsaga.

6 kap.

Om huvudförhandling

7 §

Målsäganden kan delta i handläggningen så att en part eller någon annan person inte är närvarande, *eller genom videokonferens eller någon annan lämplig teknisk metod för dataöverföring*, med iakttagande av vad som föreskrivs i 17 kap. 51 eller 52 § i rättegångsbalken.

Föreslagen lydelse

2 §

Om förundersökningen eller andra omständigheter ger anledning att anta att det finns förutsättningar för skriftligt förfarande, ska svaranden i samband med delgivningen av stämningen, stämningsansökan och ett sådant anspråk som avses i 3 kap. 10 § uppmanas att skriftligen inom *14 dagar från delgivningen* meddela tingsrätten om han eller hon erkänner den gärning som anges i åtalet samt avstår från sin rätt till muntlig förhandling och samtycker till att målet avgörs i skriftligt förfarande. Svaranden ska samtidigt upplysas om *arten av och den maximala storleken på det straff som åklagaren föreslår*. Svaranden ska även upplysas om vad samtycket innebär för behandlingen av målet.

3 §

På avgivande av en muntlig utsaga eller ett muntligt svaromål med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring tillämpas vad som föreskrivs i 8 kap. 13 §.

(upphävs)

6 kap.

Om huvudförhandling

7 §

Målsäganden kan delta i behandlingen så att en part eller någon annan person inte är närvarande med iakttagande av vad som föreskrivs i 17 kap. 51 § i rättegångsbalken.

Gällande lydelse

11 §

Även om målet har varit uppskjutet med mer än 30 dagar behöver ingen ny huvudförhandling hållas, om det med hänsyn till målets art av särskilda skäl anses onödigt och om det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang trots uppskovet och avbrottet. *En ny huvudförhandling skall dock alltid hållas när huvudförhandlingen har skjutits upp med mer än sammanlagt 60 dagar.*

Om huvudförhandlingen har varit uppskjuten för undersökning av svarandens sinnes-tillstånd, behöver ingen ny huvudförhandling hållas, även om förhandlingen har varit uppskjuten en längre tid än vad som stadgas i 2 mom.

7 kap.

Om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan

4 §

Är en stämningsansökan bristfällig, skall målsäganden uppmanas att inom en viss tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för den fortsatta förberedelsen. Målsäganden skall samtidigt underrättas om på vilket sätt ansökan är bristfällig och om att talan kan avvisas eller förkastas ifall han inte följer uppmaningen.

5 §

Domstolen skall *genast* avvisa talan, om målsäganden inte följer den uppmaning som nämnts i 4 § och stämningsansökan är så bristfällig att den inte duger som grund för en rättegång, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva talan.

Domstolen *skall utan att utfärda stämningen genast* förkasta talan genom dom, om det är uppenbart att målsägandens yrkande är ogrundat.

14 a §

Förberedelsesammanträdet kan också hål-

Föreslagen lydelse

11 §

Även om målet har varit uppskjutet mer än 30 dagar behöver ingen ny huvudförhandling hållas, om det med hänsyn till målets *omfattning eller art eller av andra* särskilda skäl anses onödigt och det kan anses att huvudförhandlingen har hållits i ett sammanhang trots uppskovet och avbrottet.

Om huvudförhandlingen har varit uppskjuten för undersökning av svarandens sinnes-tillstånd, behöver ingen ny huvudförhandling hållas, även om förhandlingen har varit uppskjuten en längre tid än vad som *föreskrivs* i 1 mom.

7 kap.

Om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan

4 §

Om en stämningsansökan är bristfällig, *oklar eller oredig ska* målsäganden uppmanas att inom *utsatt tid korrigera ansökan, om det är behövligt* för den fortsatta förberedelsen. Målsäganden *ska* samtidigt underrättas om på vilket sätt ansökan är bristfällig, *oklar eller oredig* och om att talan kan avvisas eller förkastas *om målsäganden* inte följer uppmaningen.

5 §

Domstolen ska avvisa talan, om målsäganden inte följer den uppmaning som *avses* i 4 § och stämningsansökan är så bristfällig, *oklar eller oredig* att den inte duger som grund för en rättegång, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva talan.

Domstolen ska förkasta talan genom dom *till den del den är uppenbart ogrundad*.

14 a §

Ett sammanträde för muntlig förberedelse

Gällande lydelse

las per telefon eller med hjälp av videokonferens eller någon annan lämplig dataförmedling som möjliggör att de som deltar i sammanträdet kan tala med varandra, om detta är ändamålsenligt med hänsyn till arten och omfattningen av de frågor som skall behandlas vid sammanträdet. Härvid tillämpas inte bestämmelserna om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.

8 kap.

Om parterna

3 §

En häktad svarande skall vara personligen närvarande när domstolen handlägger det brott för vilket han är häktad.

11 §

Målet kan prövas och avgöras trots svarandens utevaro, om hans eller hennes närvaro inte är nödvändig för utredningen av målet och han eller hon har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd. Svaranden kan i så fall dömas till ordningsbot, böter eller fängelse i högst tre månader och till en förverkandepåföljd på högst 10 000 euro.

Föreslagen lydelse

kan också hållas per telefon eller med *anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de* kan tala med varandra, om *domstolen anser att detta är ändamålsenligt. Då tillämpas inte bestämmelserna om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.*

8 kap.

Om parterna

3 §

En svarande kan inte dömas till straff om svaranden inte har hörts personligen eller inte har företräts av ett rättegångsombud vid huvudförhandlingen.

Svaranden ska dock vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten eller hovrätten till den del som domstolen anser att svarandens närvaro är behövlig för utredningen av målet eller av något annat skäl. En svarande som är yngre än 18 år får inte dömas till fängelse, om han eller hon inte har hörts personligen vid huvudförhandlingen.

Svaranden ska vara personligen närvarande vid den huvudförhandling där åtalet för det brott för vilket svaranden är häktad behandlas. Svaranden ska vara personligen närvarande vid huvudförhandlingen i tingsrätten också om han eller hon åtalas för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år. Domstolen kan dock besluta att svarande som avses i detta moment inte behöver vara närvarande under hela huvudförhandlingen.

11 §

Trots bestämmelserna i 3 § kan målet prövas och avgöras trots svarandens utevaro, om svarandens närvaro inte är behövlig för utredningen av målet och svaranden har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd. Svaranden kan i så fall dömas till ordningsbot, böter eller fängelse i högst tre månader och till en förverkandepåföljd på högst

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

10 000 euro.

12 §

Med svarandens samtycke kan målet prövas och avgöras trots hans utevaro, om han har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd och hans närvaro inte är nödvändig för utredningen av målet. Härvid kan svaranden inte dömas till strängare straff än fängelse i sex månader.

12 §

Trots bestämmelserna i 3 § kan målet med svarandens samtycke prövas och avgöras trots svarandens utevaro, om svaranden har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd och svarandens närvaro inte är behövlig för utredningen av målet. Svaranden kan då inte dömas till strängare straff än fängelse i nio månader.

Anlitande av en teknisk metod för dataöverföring

Anlitande av en teknisk metod för dataöverföring

13 §

Har svaranden inte hörts personligen vid huvudförhandlingen, kan han inte dömas till fängelsestraff, om inte något annat följer av 11 eller 12 §.

13 §

En part i ett brottmål får delta i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om parten samtycker till det och domstolen anser att det är lämpligt. På hörande av svaranden och målsäganden i bevissyfte med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring tillämpas dock 17 kap. 52 och 56 § i rättegångsbalken.

Hovrätten kan trots 1 mom. på besvär av åklagaren eller målsäganden döma en svarande som tydligt håller sig undan huvudförhandlingen, och som i tingsrätten personligen har hörts med anledning av de yrkanden som besvären gäller, till fängelsestraff för ett brott i fråga om vilket tingsrätten förkastat åtalet, eller ändra ett bötesstraff som tingsrätten utdömt till fängelsestraff, om

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas även på svarandens eller målsägandens lagliga företrädare och, med svarandens eller målsägandens samtycke, på svarandens eller målsägandens rättegångsbiträde eller rättegångsombud.

1) det inte för utredningen av målet anses nödvändigt att svaranden personligen hörs vid huvudförhandlingen i hovrätten,

Som sådan personlig närvaro vid muntlig förhandling som avses i detta kapitel betraktas även deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring.

2) svarandens försvar vid huvudförhandlingen är ordnat på behörigt sätt, och

Vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för utevaro tillämpas även på deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid en annan domstol eller hos en annan myndighet.

3) svaranden har underrättats om att målet kan avgöras trots hans eller hennes utevaro.

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf tillämpas inte på erkännanderättegångar som avses i 5 b kap. Bestämmelser om anlitande av en teknisk metod för dataöverföring vid sammanträden för muntlig förberedelse finns i 5 kap. 10 a § och 7 kap. 14 a §.

RP 200/2017 rd

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den
20 .

3.

Lag

om ändring av 10 kap. i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 10 kap. i förundersökningslagen (805/2011) en ny 2 a § som följer:

Gällande lydelse

10 kap.

Avslutande av förundersökning

Föreslagen lydelse

10 kap.

Avslutande av förundersökning

2 a §

Skyldighet att stanna kvar för delgivning av stämning

(ny)

Åklagaren får förordna att den som misstänks för brott ska stanna på förundersökningsmyndighetens verksamhetsställe för att delges stämning som åklagaren utfärdar enligt 5 kap. 1 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål.

Den misstänkte får hållas inlåst om det är nödvändigt för att förhindra att den misstänkte avlägsnar sig.

Delgivningen ska ske utan dröjsmål. Den misstänkte har rätt att avlägsna sig efter delgivningen, dock alltid senast sex timmar efter det att förundersökningen har avslutats.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av böter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av böter (672/2002) 30 § 3 mom., 31 och 36 §, av dem 31 §
sådan den lyder i lag 985/2005, som följer:

Gällande lydelse

30 §

Behandlingen av ett ärende vid domstol

Den betalningsskyldige skall infinna sig till domstolsbehandlingen om han eller hon önskar bli hörd. Om den betalningsskyldige utblir utan att ha meddelat laga hinder, kan saken avgöras trots hans eller hennes utevaro. Den betalningsskyldige kan före behandlingen av ärendet lämna ett skriftligt bemötande till domstolens kansli.

31 §

Uppskov med domstolsbehandlingen

Domstolen kan skjuta upp behandlingen av ett ärende som gäller bestämmande av förvandlingsstraff

1) för att ge den betalningsskyldige tillfälle att betala de böter som enligt yrkandet skall förvandlas till fängelse,

2) för att situationen i fråga om betalningen av böterna skall kunna utredas, eller

3) för att den betalningsskyldiges svaga ekonomiska ställning och orsakerna till att den är svag eller andra omständigheter som

Föreslagen lydelse

30 §

Behandlingen av ett ärende vid domstol

Den betalningsskyldige ska infinna sig till domstolsbehandlingen om han eller hon önskar bli hörd. Om den betalningsskyldige utblir utan att ha meddelat laga hinder, kan saken avgöras trots hans eller hennes utevaro. Den betalningsskyldige kan före behandlingen av ärendet lämna ett skriftligt bemötande till domstolens kansli. *Om domstolen finner det lämpligt kan behandlingen av ett ärende också ske med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra.*

31 §

Uppskov med domstolsbehandlingen

Domstolen kan skjuta upp behandlingen av ett ärende som gäller bestämmande av förvandlingsstraff

1) för att situationen i fråga om betalningen av böterna ska kunna utredas, eller

2) för att den betalningsskyldiges svaga ekonomiska ställning och orsakerna till att den är svag eller andra omständigheter som avses i 2 a kap. 6 § 1 mom. 3 punkten eller 7 § 2 punkten i strafflagen ska kunna utredas.

Gällande lydelse

avses i 2 a kap. 6 § 1 mom. 3 punkten eller 7 § 2 punkten i strafflagen skall kunna utredas.

Då behandlingen skjutits upp av i 1 mom. 1 eller 3 punkten nämnd orsak skall domstolen meddela den betalningsskyldige en ny tidpunkt för behandlingen och påföljderna vid utevaro. Ett meddelande behöver inte lämnas till en betalningsskyldig som uteblivit från behandlingen om ärendet skjuts upp för att betalningssituationen skall kunna utredas.

Föreslagen lydelse

Då behandlingen skjutits upp av i 1 mom. 2 punkten nämnd orsak ska domstolen meddela den betalningsskyldige en ny tidpunkt för behandlingen och påföljderna vid utevaro. Ett meddelande behöver inte lämnas till en betalningsskyldig som uteblivit från behandlingen om ärendet skjuts upp för att betalningssituationen ska kunna utredas.

36 §

Inledande av verkställigheten av ett förvandlingsstraff

När ett avgörande som gäller bestämmande av förvandlingsstraff har vunnit laga kraft eller kan verkställas som en lagakraftvunnen dom, skall Rättsregistercentralen ansöka om verkställighet av förvandlingsstraffet hos utmätningssmannen på den ort där den som dömts till straffet bor eller vistas. Utmätningssmannen skall se till att den dömda förpassas till en straffanstalt.

I fråga om efterlysning samt återkallande och rättelse av efterlysning gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 19 och 20 §.

36 §

Inledande av verkställigheten av ett förvandlingsstraff

När ett avgörande som gäller bestämmande av förvandlingsstraff har vunnit laga kraft eller kan verkställas som en lagakraftvunnen dom, ska Rättsregistercentralen sända den betalningsskyldige en sådan betalningsuppsmaning som avses i 7 §. Innan Rättsregistercentralen inleder verkställigheten av ett förvandlingsstraff kan centralen med iakttagande av bestämmelserna i 14—18 § bevilja den betalningsskyldige en betalningstid på högst sex månader.

Om den betalningsskyldige inte fullgör hela sin betalningsskyldighet inom den tidsfrist som anges i den i 1 mom. avsedda betalningsuppsmaningen eller inom den betalningstid som har beviljats med stöd av 1 mom., ska Rättsregistercentralen ansöka om verkställighet av förvandlingsstraffet hos utmätningssmannen på den ort där den som dömts till förvandlingsstraffet bor eller vistas. Utmätningssmannen ska se till att den dömda förpassas till en straffanstalt. Rättsregistercentralen ska till den betalningsskyldige återbetala en delvis erlagd betalning på det sätt som föreskrivs i 22 §.

I fråga om efterlysning samt återkallande och rättelse av efterlysning gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 19 och 20 §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som avser förvandlingsstraff och som är anhängiga vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som

RP 200/2017 rd

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

gällde vid ikraftträdandet.
